564

Oslo

1970

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön raportti n:o 1.

Pääkonsuli Nordberg.

10/2 1940.

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 4426/5.

Oslo SSA 12 P:NÄ helmi KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

3 55 Sal. 40

15/2-40

5 C4

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Tilanne Norjassa.

Lähetystö lähettää oheisena kunnioittaen raporttinsa n:o I siihen liittyvine asiakirjoineen lisäten, että tri Johan Scharfenberg piti eilen illalla parituhatlukuiselle yleisölle esitelmän, jonka sisältö oli pääasiassa allekirjoittaneelle osoittamansa kirjeen mukainen.

Toimekseen saaneena:

Hannu Voipio

Pääkonsuli

Liite: Raportti I liitteineen.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Oslo ssa 10 p:nä helmi kuuta 19 40. 3 55 hu 40

15/2-40

Asia: Tilanne Norjassa.

5 C4

Senjälkeen kun allekirjoittanut teki selkoa käynnistääj Ministeri Koht'in luona ennen joulua ei Lähetystössä vallinnut työnpaljous ole antanut aikaa eikä mahdollisuutta tehdä yleiskatsausta tilanteen kehityksestä Norjassa.

Monet seikat pakottavat siihen nyt, kun tilanne 5/6 viikossa on tuntuvasti muuttunut, ja koetamme parhaan mukaan analysoida siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Päivittäisestä suorasta kosketuksesta yleisön kanssa tai Lähetystöön tulvivasta kirjeenvaihdosta huomaa hyvin oleellisia muutoksia viime viikkojen aikana.

Kun ennen joulua esim. avustukset Suomelle - Punaiselle Ristille tai armeijalle - tulvivat kymmenien tuhansien jopa 100.000 kruunuun nousevissa summissa suurliikkeiden piireistä, ovat avustukset nyttemmin saaneet laajemman pohjan.

Senjälkeen tulivat etualalle seurakuntien joulu & uudenvuoden kolehdit kirkoissa, kunnanvaltuustojen määrärahat Suomen hyväksi ja kaikenlaisten nuoriso-, urheilu-, soitto- y.m. seurojen keräykset.

Noin tammikuun puolivälissä tulivat ensimmäiset tehdasten, suurliikkeiden jopa valtion virastojenkin, työläisten ja virkailijain uhrirovot, joista muutamat on ilmoitettu kuukausittain uusiutuviksi niin kauan kuin Suomi on sodassa tai Norja ei itse ole joutunut otta-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

maan siihen aktiivisesti osaa.

Pari viikkoa sitten uhrasivat Oslon vuokra-autojen o mistajat ja ohjaajat 3 päivän aikana 1 päivän tulot Suomen hyväksi, ja tulos nousi n. 21.000 kruunuun.

Viimeinen kehitysaste osoittaa siis avustustoiminnan pohjan laajenneen kaikkia kansankerroksia käsittäväksi, ja täälläkin on suomalainen samanparsi kansan käden karttusuudesta osoittautunut todeksi.

Syynä avustustoiminnan laajenemiseen on ollut osittain sosialistien edustajien käynti Suomessa, osittain Norjan & Neuvostolan välillä 6/1 vaihdettujen noottien julkaiseminen tammikuun puolivälissä sekä lopuksi viimeiset paljastukset Neuvosto-Venäjän tavotteista pohjois-Norjassa, jotka ovat avanneet kaikkien, paitsi bolshevikkien norjalaisten hyvin paljon harvenneiden rivien, silmät näkemään, että Norja on itse joutunut vaaravyöhykkeeseen. Kansan itsesäilytysvaisto pakoittaa uhrauksiin Suomen puolesta ja myös ponnistuksiin oman rappiolle joutuneen puolutuslaitoksen tehoistamiseksi.

Huomiota on täällä herättänyt eräissä piireissä se seikka, että venäläisten nootti ja Norjan vastaus oli päivätty samana päivänä, 6/1, mutta julkisuudessa ei vielä ole annettu elitystä, miksi vastaus annettiin niin kiireisesti, ett'ei Ulkoasiainministeri itse eikä hänen virkailijansa noudattaneet vanhaa viisasta tapaa "sova på saken". Ruotsalaisethan ottivat 5 päivää miettimisaikaa ennenkun vastasivat saamaansa samanlaiseen noottiin. Arvovaltainen henkilö tiesi kertoa allekirjoittaneelle - tarkistettuaan tiedon kolmella eri taholla - että bolshevikkien vastaus oli lähetetty UDep:iin 6/1 puoliyön jälkeen, ja Min. Koht, joka asuu kaupungin ulkopuolella, hälyytettiin virastoonsa saapuen sinne klo 3 aamulla.

Tammikuussa kuului huhuja, että Norjan hallitus oli ollut venäläisten painostuksen alaisena, mutta ei tiedetty, missä muodossa se oli tapahtunut ennenkun venäläiset itse julkaisivat noottinsa pakoittaen Norjan hallituksen tekemään samoin. Tällöin jäi monen mieleen sellainen

vaikutelma, että hallitukselta oli puuttunut rohkeus antaa kansalle selvä kuva tilanteen vakavuudesta ja tämä episoodi ei lie ollut omiaan nostamaan sen heikentynyttä arvovaltaa yleisön keskuudessa.

Norjan vastaus venäläisten tökeröön noottiin, jota aikanaan emme joutuneet muun työn takia kommentoimaan, oli Ruotsin vastausta heikompi; yllä kerrottu anekdootti selittää miksi niin oli, se kun oli kokoonpantu niin kuumeisella kiireellä.

Venäläisten painostus ja virallisten piirien venäläispelko on muutoin vakavasti vaikeuttanut Norjassa toimintaa vapaaehtoisten kokoomiseksi Suomen armeijaan. Kun vastaava toiminta Ruotsissa on tapahtunut täysin avoimesti, on UDep. täällä kieltänyt ilmoitukset Frivilligkontoret'in toiminnasta, jotka muutaman päivän aikana julaistiin kaikissa lehdissä. Samoin on se vaikeuttanut samanlaisten konttorien avaamista maaseutukaupungeissa, ja vasta 5/2 ilmoittivat lehdet, että 13 uutta konttoria entisen Oslolaisen lisäksi oli avattu eri osissa maata aina Narvikia myöten.

Jos valtiovallan suhtautuminen ei olisi ollut esteenä, olisi norjalaisten vapaaehtoisten luku Suomessa varmaan jo kaksinkertainen, sillä halukkaita lähtijöitä on ollut kaikkialla maaseudulla.- Vapaaehtoisten varustaminen, vakuuttaminen y.m. kysymykset ovat nyt järjestetty täälläkin ruotsalaisen finanssaohjelman mukaan ja ensimmäiset erät on jo maksettu Frivilligkontoret'ille Lähetystön välityksellä.

Bolshevikkien painostus ja nootit ovat vaikuttaneet tilanteeseen muutoinkin kuin yllä on mainittu.

Tammikuun puolivälissä julaistiin asetus vapaaehtoisesta sotapalveluksesta, jonka johtoon asettui Norjan Kruunuprinssi, ja jo nyt ovat sekä ampuma- että kenttäharjoitukset täydessä käynnissä joka taholla.

Norjalaisten uimuva puolustustahto sai siis voimakkaan herätyksen venäläisiltä ja on heidän painostuksensa lopuksikin katsottava siunaukseksi Norjalle.

Todistuksena yleisön ja lehdistön muuttuneesta kannasta puolus-

tuskysymyksessä ja sammalla Norjan suhtautumisesta Suomen taisteluun oheistamme muutamia kirjoituksia tammikuun lopulta.

Stortingsman J.L. Mowinckel, jonka syyksi Norjan puolustuksen rappeutuminen maailmansodan jälkeen suureksi osaksi luetaan, joutui 30/1 Morgenbladet'in & Tidens Tegn'in palstoilla ankarien hyökkäysten kohteeksi.

Seuraavan päivän lehdissä oli selostus Prof. Worm-Müllerin esitelmästä Bergenin laivanvarustayhdistyksessä, jossa hän vaati kiinteää yhteistyötä Ruotsin kanssa, mutta selvimmin lausui kantansa Suomen suhteen maaseutulehti "Fjordabladet" 25/1 "Solidarisk med Finland" nimisessä kirjoituksessa.

Oheiset kirjoitukset ovat näytteitä Norjan yleisen mielipiteen kehityksestä, jota Stortingetin enemmistö tai ulkoasiain korkein johto ei ole seurannut, vaan elää vieläkin ehdottman neutraliteetin harhakuvien lumoissa.

Tilanteen kehitys on kuitenkin käytännössä pakoittanut UDep:kin myönnytyksiin, joista meidän on vaiettava ja siihen lie vaikuttanut se, että meillä on hallituksessakin ystäviä, jotka eivät pelkää omaa varjoaan kuten eräät sen muut jäsenet.

Tarkistettuna tietona mainittakoon, että Englannin hallitus on antanut Ulkoasiainministerinn kautta rantain tietää, että hän on sen silmissä "persona ingrata", mikä ei lie omiaan helpottamaan hänen asemaansa kun ottaa huomioon Norjan taloudellisen riippuvaisuuden Englannin imperiumista. Toisaalta vaihtuu kuukauden kuluttua Englannin lähettiläs, jota moititaan passiivisesta toimettomuudesta sekä omien kansalaistensa että norjalaisten keskuudessa.

Meidän näkökulmaltamme ilahduttava seuraus venäläisten painostuksesta on se, että johtavien norjalaisten joukossa on muodostettu komitea ajamaan Norjan aktiivista kannatusta Suomelle, sen aran ja puolinaisen avun sijasta, jota nyt saamme alinomaisen kahnauksen kautta

UDep:n kanssa, josta äsken m.m. kysymys uuden laiturin rakentamisesta Narvikiin oli selvä todistus, muista asioista puhumattakaan.

Komitean työjaoston muodostavat Ylilääkäri Johan Scharffenberg, 70 vuodestaan huolimatta henkisesti joustava, tulinen sielu, Prof. A.W. Broegger, ent. ulkoasiainmin. jur. tri A. Raestad, Oikeuspresidentti Michael Hansson ja Tilastolisen Keskusviraston johtaja Gunnar Jahn.

Sen työn ensimmäinen tulos on ollut esiintuoda Norjan hallitukselle huolensa maan ulkopoliittisen aseman johdosta PM.ssa, jonka oheistan työjaoston luvalla Suomen Hallituksen omaksi tiedoksi, mutta ei missään tapauksessa julaistavaksi ennekun se mahdollisesti ensin julaistaan täällä.

PM.n allekirjoittajien takoitus onkin saattaa vetoomus yleisön tietoon, ell'ei hallitus reageeraa millään tavalla eikä ota kiinteämpää kantaa eräissä suhteissaan ulospäin.

On tarpeetonta kommentoida PM:aa, mutta lie paikallaan liittää vielä oheen jäljennös komitean Spiritus rectorin Tri Scharffenbergin kirjeestä allekirjoittaneelle kk 6 p:ltä.

Tri S. olisi tahtonut kirjoittaa PM:n jyrkempään muotoon kirjeessään lausumiensa näkökohtien mukaisesti, mutta koska asiakirjaan koetetaan ensi viikoksi saada useampien tunnettujen henkilöiden allekirjoitukset, jotka pääasiassa katsoisivat voivansa yhtyä vetoomukseen, oli hänen suostuttava kompromissiin.

Tri S:n kirjeen punaisena lankana on ajatus että Ruotsi & Norja tullessaan sotilaallisesti avuksi ajoissa & ulkovaltojen heitä siihen pakottamatta ehkä estäisivät suursodan & Suomen-Venäjän sodan sulamista yhdeksi konfliktiksi. Toiseksi että Suomen olisi ensi tilassa virallisesti pyydettävä naapuriensa aseellista apua ennenkun kääntyy länsivaltojen puoleen pyynnöölä saada niiltä myös sotajoukkoja avukseen, tehden sen ainoastaan Ruotsin vastatessa kielteisesti.

Jäljennös tästä lähetetään luottamuksellisesti Min. Erkolle Tukholmaan.

Toimekseen saaneena:

Pääkonsuli

Lehden nimi: Tidens Tegn
päiväys: 30 - 1 - 1950
numero: 25.

Åpent brev
til
Herr Stortingsmann Joh. Ludv. Mowinckel
FRA
OBERST A. ZIMMER.

De skapte i sin tid slagordet om at Norges forsvar skulde være et „etiketteforsvar". Anvendt på finske forhold vilde det bety at der på det Karelske Ness blev slått op en plakat med „Adgang forbudt". Bak et slikt vern kunde de små nasjoner føle sig trygge. Til hell for Finnland har Deres syn aldri hatt tilhengere der. Men til ubotelig skade for Norge fant Deres forsvarsprogram her en villig grobunn. Med seig konsekvens arbeidet De i mange år på å rothugge Norges forsvar og De nådde Deres mål. Bl. a. hugget De ned 85 prosent av hærens faste befal. Følgen herav ser alle idag. Men jeg vil peke på en av følgene som ikke alle er opmerksom på.

Mange av Norges beste ungdom kjemper idag i Finnland i bevisstheten om at de også verger Norges sak. Men på grunn av Deres nedhugging av befal har Norge idag ikke en befalingsmann å sende til Finnland for å føre våre gutter under kampene. De må kjempe under svensk befal. Ære være svenskene som har råd og vilje til å føre også våre gutter. Men for Norge er dette en nasjonal skam.

De har hr. Mowinckel et fryktelig ansvar og De har i denne tid fått så mange bevis på hvad folket mener om Deres forsvarspolitikk, at det kanskje ikke var grunn til å legge sten til byrden.

Det som har presset mig penn i hånd er for det første at De nu søker å komme undav ansvaret for Deres forsvarspolitikk. Ja, De var under trontaledebatten endog dristig nok til å påstå at De hadde stemt mot visse forslag „fordi de vilde svekke vår forsvarsevne". For det annet er der tegn til at De tross alt fremdeles føler Dem kallet til å optre som en folkets fører, ja endog til å gå inn i en ny regjering.

Hr. Mowinckel, gjør det ikke. Bring det offer å holde Dem utenfor. De bør vite at storparten av det norske folk vil motta en hvilken som helst regjering hvor De tar plass — med den dypeste mistillit.

Ærbødigst
Oberst A. Zimmer.

Lehden nimi: Morgenbladet

päiväys: Oslo 30 - 1 - 1950

numero: 29

En ynkelig figur

gjorde Johan Ludvig Mowinckel i årets trontaledebatt. Han hadde ikke manns mot nok til å innrømme sine forsyndelser gjennem mange år overfor det norske forsvar og derigjennem overfor det norske folk.

Han søker å dekke sig bak budgett-tall og at alle stort sett hadde stemt ens overfor forsvaret. Har han glemt sin skjebnesvangre proposisjon av 1931, som Kolstads regjering og militærkomitéen bare i liten grad fikk bremset?

Har han glemt frasen om den fremsynte utenriksledelse som skulde erstatte forsvarsberedskap?

Har han glemt at et lite effektivt forsvar er bedre enn et stort «på papiret» og så blev det første like meget «på papiret» som det annet?

Har han glemt at han var med på å ribbe vårt forsvar for det befal som det er vanskeligst å erstatte?

Har han glemt at hans proposisjon var et kjærkomment påskudd til i flere år å la forsvaret skure, fordi man ikke skulde bevilge noget før den nye ordning var vedtatt?

Har han glemt at han i stortinget stemte sammen med antimilitaristen — forsvarets ivrige bekjemper, senere forsvarsminister, Monsen, mot den første bevilgning til gassmasker, NB: foreslått av hans egen regjering?

Med hvilke følelser hørte han arbeiderpartiets nyoppussede fører, Madsen, føre de forhenværende Sovjet-venners og militærnekteres defensorat efter den samme linje som hans eget?

Madsen benyttet det samme budgett-tall som hr. Mowinckel og fremholdt at de laveste forsvarsbevilgninger blev gitt under bondepartiregjeringen — fortiende, at det var venstre og arbeiderpartiet som i ly av Mowinckels famøse proposisjon nettop i de år, mere enn nogensinne, løp storm på forsvaret.

Hr. Mowinckel var på defensiven og det passet ham ikke. Han hadde nok følelsen av at han med rette ansees som den innen de borgerlige rekker, som har været forsvarets fiende nr. 1.

Sigurd Herlofson.

Lehden nimi: Tidens Tegn.
päiväys: Oslo 31-1- 1940.
numero: 26.

La oss heller gå under med Sverige enn la oss utslette uten motstand.

Hvis vi nekter å forsvare oss, blir vår stilling håpløs efter krigen.

Professor Worm-Müller holder kraftig opgjør om forsvaret i Bergens Rederiforening.

„Måtte sjømannsånden gjennemtrenge hele vårt folk".

Fra vår egen korrespondent.

Bergen, 30. januar.

Bergens rederiforening hadde møte idag under ledelse av formannen direktør Falck. Han fremhevet i sin innledningstale at det som var foreningens hovedinteresse idag, var i størst mulig grad å bevare den nasjonalformue som ligger i vår flåte. Krigen har allerede fart hardt frem mot Bergens flåte, sa direktør Falck og 8 a 9 av foreningens skib er krigsforliste, deriblandt noen av vår bys nyeste og største. Formannen sluttet med å ønske godt nyttår og uttrykte håpet om at landet og folket måtte skånes for krigens grusomhet.

Aftenens foredragsholder var professor Worm Müller som talte om den aktuelle situasjon og forsvaret.

I en tid så alvorlig som idag, begynte foredragsholderen, burde den eneste tanke være å samle oss om å forsvare landets selvstendighet og frihet. Istedet oplever vi en trontale i de partipolitiske stridigheters tegn som om man fremdeles regnet med at den absolutte nøitralitet betydde verge i enhver situasjon. Og i Bergen uttalte Joh. L. Mowinckel at han ikke var pessimistisk. Det er riktig å være optiternt og lidenskapsløst på situasjonen og ikke tenke at det glir lett over. Det må skapes klarhet og enighet i vårt folk. Jeg mener vi bør innstille all hissig partikamp og istedet orientere oss og samle oss så vi kan møte faren som et samlet folk.

La oss ikke glemme at Norge har mistet landsdel efter landsdel, fordi det ikke førte en kontinuerlig politikk. Men det er ikke noe annet vi har syndet så stort i som i vår forsvarspolitikk, uttalte foredragsholderen videre. Vi har kviet oss for ofrene, og nu skal vi plutselig improviserte et forsvar. I 1905 var vår stilling klar, da gjaldt det bare landets uavhengighet som det primære. Det burde det også være idag. Nøitraliteten er bare et mid-

(Forts. side 8)

[illegible] først og fremst bør stå ved [illegible]es side. Faller Sverige, er det [illegible] med vår selvstendighet, og [illegible]samarbeid burde være en kar[illegible]aktor i vår forsvarspolitikk. [illegible]s da heller gå under med [illegible]e.

[illegible]ofessoren sluttet med å si at [illegible]g gjaldt å utnytte hver time [illegible]innhente det forsømte. Vi må [illegible]ke vårt hus og være forbe[illegible]å den storm som kan komme. [illegible] intet annet valg enn å for[illegible]oss mot farene. Nu kan vi se [illegible]rt folk holder mål. Våre sjø[illegible]har kjempet i forreste linje. [illegible]denne sjømannsånd gjennem[illegible] vårt folk, og måtte vi huske [illegible]vår slekt må handle slik at [illegible]ekten stolt kan si at vi op[illegible]grunnlovens første bud.

mistisk, hvis det bare ikke fører til at man innstiller sig på at faren glir over. I den situasjon som vi idag er oppe i er det en utilgivelig feil å tie stille. Det er nødvendig å tale like ut og for mig er det en samvittighetssak. Det er ikke farlig å ha mot, når man bare ikke er overmodig, og det er ikke farlig å være sterk og klar i sin holdning. Men det er en fare hvis man i frykt og redsel lar sig drive inn i det man ikke vil.

La oss ikke drives til taushet. Det frie ord skaper ikke krig, det er det folket skal forlange av sine ledere, at de vet hvor vi er og hvor vi går. De gjelder at vi holder op å leke blindebukk. Vi må se nøkternt og lidenskapsløst på situasjonen og ikke tenke at det glir lett over. Det må skapes klarhet og enighet i vårt folk. Jeg mener vi bør innstille all hissig partikamp og istedet orientere oss og samle oss så vi kan møte faren som et samlet folk.

La oss ikke glemme at Norge har mistet landsdel efter landsdel, fordi det ikke førte en kontinuerlig politikk. Men det er ikke noe annet vi har syndet så stort i som i vår forsvarspolitikk, uttalte foredragsholderen videre. Vi har kviet oss for ofrene, og nu skal vi plutselig improviserte et forsvar. I 1905 var vår stilling klar, da gjaldt det bare landets uavhengighet som det primære. Det burde det også være idag. Nøitraliteten er bare et middel til å hevde den på.

Jeg vil først spørre om krigen er den største av alle ulykker som kan komme over oss. Jeg for min del vil si absolutt nei. Det verste vilde for mig være om vi kapitulerte, om vi lot oss utslette uten motstand. Selv om det er store mangler ved vårt forsvar må vi ikke kapitulere, for da er det slutt med vår selvstendighet. Nekter vi å forsvare oss, blir vår stilling håpløs efter krigen. Det gjelder at vår holdning er fast, så vi ikke oplever å stå uten støtte når faren nærmer sig.

Taleren kom derefter inn på vårt forhold til Finnland og fremhevet at vi måtte hjelpe Finnland på alle måter så langt det lot sig gjøre. Vi må regne med den russiske armés slagkraft, og lenger ut på sommeren kan det komme den dag da Finnland ikke kan greie sig alene. Blir det da mulig for oss å holde en effektiv nøitralitet? Her ligger faren.

Dette er ikke hysteri og heller ikke kandestøperi, men jeg mener at vi først og fremst bør stå ved Sveriges side. Faller Sverige, er det slutt med vår selvstendighet, og dette samarbeid burde være en kardinalfaktor i vår forsvarspolitikk. La oss da heller gå under med Sverige.

Professoren sluttet med å si at det idag gjaldt å utnytte hver time for å innhente det forsømte. Vi må beskikke vårt hus og være forberedt på den storm som kan komme. Vi har intet annet valg enn å forsvare oss mot farene. Nu kan vi se om vårt folk holder mål. Våre sjømenn har kjempet i forreste linje. Måtte denne sjømannsånd gjennemtrenge vårt folk, og måtte vi huske på at vår slekt må handle slik at efterslekten stolt kan si at vi opfylte grunnlovens første bud.

Lehden nimi: Aftenposten
päiväys: Oslo 31 - 1 - 1940
numero: 55.

Professor Worm Müller holder opgjør med alle som ikke forstår hvor alvorlig situasjonen er.

Deriblandt hans eget partis fører Joh. Ludw. Mowinckel. - Varm appell for forsvaret.

Fra Aftenpostens korrespondent.

Bergen, 30. januar.

Under ledelse av formannen, direktør Thomas Falck, holdt Bergens Rederiforening i aften sitt første møte iår. Formannen gav innledningsvis en redegjørelse for det som var skjedd i fjoråret, såvel før som efter at krigen begynte. Fraktkontrollen mente han å kunne si hadde virket knirkefritt, takket være samholdsfølelsen. Det hadde været stillet, og stilles daglig store krav til redernes lojalitet, men rederne kunde ha grunn til å vente større forståelse fra importørenes side. Importen må såvidt det er forenlig med Statens interesser søkes jevn fordelt, og ikke foretas rykkevis.

Hr. Falck kom også inn på tonnasjeavgiften. Her foreslåes er særskatt på rederinæringen som med rette må opfattes som urettferdighet. Taleren nevnte i denne forbindelse de andre byrder næringen må bære i form av forhøielse av foreningskontingenten, fra 2½ til 4 øre pr. brutto registertonn, og Rederforbundets forhøielse til 5 øre med utsikt til ytterligere forhøielser for å kunne dekke de mange ekstraordinære utgifter med administrasjon av fraktkontrollen. Videre nevnte han de stigende driftsutgifter, forsikringen, krigshyrene, bidragene til krigsforlistes efterlatte, m. i. videre. Direktøren imøtegikk den opfatning at ratene skulde være for høie, og omtalte den lange tid skibene nu brukte og tidstapet i kontrollhavnene. Rederne synes at de bør behandles på like fot med landets øvrige borgere. Både verneskatt og krigskonjunkturskatt kunde man gå med på, men man måtte protestere mot tonnasjeavgiften.

Til slutt minnedes formannen i vakre ord de 45 krigsforliste bergenske sjøfolk, som hittil har mistet livet.

Aftenens foredragsholder, professor Worm Müller, fikk så ordet til sitt foredrag om den aktuelle situasjon og forsvaret. Professoren innledet med å citere fra Fridtjof Nansens artikkel i 1905 i Verdens Gang: Der advares i disse dager meget mot lettsindighet, men disse advarende røster burde minnes historiens lære, at den verste lettsindighet er den som alltid er rede til å vente og la de avgjørende øieblikk gå fra sig, den som lar skuten drive i håb om kommer tid kommer råd.

Disse ord ringer idag som stormklokker over vårt folk. I en tid så alvorlig som aldri før i vår nyere historie, i en tid hvor det kan gjelde vårt være eller ikke være som fri nasjon, bør vår eneste tanke være å samles til forsvar av landets selvstendighet og frihet. Isteden oplever vi at det holdes en trontaledebatt, hvor der ikke fra noget hold eller fra noget parti helt ut sier fra, hvor alvorlig situasjonen er. Vi ser de

politiske partier drøfte sine programmer om vår absolutte nøitralitet som om den var et sikkert vern og feste. Og her i byen uttalte mitt parties fører, Johan Ludwig Mowincked, ifølge referat: Jeg ser allikevel ikke pessimistisk på situasjonen. Det kan tenkes at den almindelige fred er nærmere enn det ser ut til nu.

Dette sa han kort efter at Chamberlain i sin tale hadde antydet at krigen vilde bre sig og at det i løpet av få uker eller timer vilde skje ting som kunde omskape verdenshistorien. Optimisme kunde være riktig hvis den bare ikke førte til sorgløshet i folket, således at man innretter sig på at faren glir over. I en slik situasjon er det en utilgivelig feil å tie. Når man mener at denne strudsepolitikk nettop gjør at andre ser vår svakhet og utnytter den. Og det er å lulle sig inn i troen på en evig nøitralitet som så langt fra beskytter, men snarere driver oss hodeløse og uforberedt inn i krigen. Den taushet som den nye form for nøitralitet har praktisert, har skapt en dessorientering som kan bli skjebnesvanger. Det frie ord fører ikke til krig, men makthensyn er det avgjørende. Det er en fare når man i frykt og redsel lar sig drive til det man ikke vil.

Professoren kom derefter inn på de ting som var skjedd fra 1905 og op til våre dager — man stoler for meget på den kollektive sikkerhet. Man kan derfor ikke bare si at stormaktene forrådte Folkeforbundet, men også de små nasjoner sviktet prinsippet: en for alle, alle for en. Vi må holde op å leke blindebukk, og ikke avvise alle spørsmål med at det driver nok over. Selv efter Praha, uttalte utenriksminister Koht i en tale:

Slik som vilkårene nu er i verden, kan vi visselig ha stor grunn til å spørre om vi i sannhet kan ha håb om å få leve i fred, og da tror jeg nok jeg trygt tør si at det er ingen fremmed makt som har nogen slags krigsplaner mot landet vårt, det jeg har hørt. Somme folk skremmer med at Sovjet-Russland skulde tenke på å sette sig fast nord i Finnmark, men det holder jeg for bare tøv.

Jeg sier ikke dette for å angripe hr. Koht, sa professoren, for vi har alle tatt feil. Mange av oss har, som Sandler nylig sa i trontaledebatten, ansett Sovjet-Russland som en fredsfaktor, og har regnet med motsetningsforholdet mellem bolsjeviker og nazister Vi har levet i den illusjon at Norden ikke direkte kunde bli innblandet i en europeisk krig. Krigen idag gjelder alt det som har vært grunnlaget for den europeiske civilisasjon, den angår nettop de små nasjoner, Folkeforbundet, voldgiftssystemet, respekten for det gitte ord og folkenes selvbestemmelsesrett.

Folkeforbundets oprettelse fikk en skjebnesvanger innflydelse på vårt forsvars utvikling, idet det førte til at man stolte på en fiksjon og ikke i siste instans på sig selv, og derfor reduserte forsvaret til langt under det minimale. Nettop den kollektive sikkerhet krevet at hvert land holdt et forsvar, som Per Albin Hansson uttrykte det i 1935:

Målet er å få et forsvar som er så sterkt at det kan stå imot de første angrep og gi en effektiv beskyttelse inntil Folkeforbundets maskineri kommer igang.

Den kollektive aksjons sammenbrudd i Etiopia fikk småstatene til å flykte inn i nøitraliteten for enhver pris, men det aller verste var at man ikke tok konsekvensen av dette og var opmerksom på at forsvaret alene for de nøitrale stater måtte være langt sterkere enn et kollektivt forsvar, og krevet en øieblikkelig oprustning.

Jeg skal ikke tale om skylden for at vårt forsvar er i den forfatning det er. Det er spilt melk. Det gjelder å se hvad vi kan gjøre på det grunnlag som er, og utnytte så langt som man kan den våknende erkjennelse som vi gleder oss over, og som skaper en sterkt voksende oplslutning omkring forsvaret.

Taleren kom derefter inn på vårt forhold til Finland og Sverige og fremhevet sterkt at vi i våre handlinger burde være uløselig knyttet til Sverige. Det er en kardinalfaktor at Norge går sammen med Sverige. Vi får heller gå under eller seire med Sverige, og vi må derfor i den tid vi har, utbygge vårt forsvar. Vi må utnytte hver time vi har til å forberede oss, hvis krigen skulde komme, den som vi ennu håber å undgå. Vi plikter å se faren i øinene. Vi kan risikere at svenskene sier at de ikke kan la finnene i stikken. Hender det, må vi efter min mening følge Sverige uten å nøle. Men vi kan ikke selv ta initiativet. Ut fra et rent norsk synspunkt må vi derfor hjelpe Finland på alle måter. Der må ikke legges hindringer i veien for frivillige, for civil arbeidshjelp. Statens nøitralitetsbegrep må ikke overføres på landets borgere. Det er i vår høieste interesse at Finland forsvares. Det er galt å følge en annen linje enn den svenske. Det er ikke aktivisme, men nasjonal selvhevdelse. Vår ledelse må stå fast på rettens grunn, optrede med klokskap og smidighet, men heller ikke være redd. Vi må ha en holdning så vi på nødens dag ikke står uten venner. Det er ikke en følelsessak når det sies at Mannerheimlinjen er vår front. Hele Norden er avhengig av Finlands skjebne. Det som er vår slekts første opgave idag, er å sørge for at våre efterkommere kan si med stolthet at vi opfylte grunnlovens første bud, at kongeriket Norge er et fritt, udelelig og uavhengig rike.

Lehden nimi: Morgenbladet
päiväys: Oslo 30 - 1 - 1940
numero: 29

Realitetssans og forsvarsberedskap.

Våre damer er alt i fullt arbeide utover landet med å strikke strømper, vester og våtter til våre soldater og prøver gjennem dette prisverdige tiltak å rette litt på de forsømmelser som gjennem årrekker er begått mot vårt forsvar. Våre arbeidere har i nødens stund gjennem sin fagorganisasjon og på annen måte rakt vårt broderfolk Finnland en fast og hjelpende hånd. Og våre rikfolk landet rundt har vist generøs offervilje både når det gjaldt å komme oss selv og andre til hjelp. Det er ikke tvil om at vår ansvarsfølelse og vår handlekraft gjennem de siste alvorlige begivenheter har været i jevn og sikker vekst, og har skapt en dypere og videre forståelse i brede befolkningslag angående vårt lands stilling og vår forsvarsberedskap.

Gjennem våre idrettsforeninger og kvinenforeninger, gjenem våre skytterlag og gjennem privat godgjørenhet ydes det daglig ivrig og beredvillig en mengde arbeide i klar erkjennelse av de forpliktelser vi til alle sider har, som et folk, der kanskje mere enn noget annet har nydt godt av fordelen ved langvarig fred og høi levestandard. — Spørsmålet er bare om ikke alle disse prisverdige som nødvendige tiltak lett står i fare for å få noget av nærsynthetens og tilfeldighetens preg over sig, som det så ofte hender med ting som kommer hodekulls over en.

Sokker, vester og skjerf er altsammen naturligvis nødvendige ting; det er påkrevet at vi sørger for at de karer vi sender ut ikke fryser mere enn nødvendig under et vinterfelttogs eller under en nøitralitetsvakts mangeartede prøvelser og besværligheter. Og minst like nødvendig er det at våre forsvarere av fedrelandets jord i tilfelle av krig får den tilferdsstillende sykepleie som de med full rett kan gjøre krav på, når de har gitt sitt liv som innsats. Men ennu viktigere enn lasaretter, ambulenser, moderne utstyrte operasjonsbiler, læger og sykesøstre er til tross for alt den forsvarsberedskap som i tide og i størst mulig utstrekning tar sikte på å gjøre dette bekostelige apparat såvidt mulig overflødig. — Hvor langt vi i det heletatt idag er kommet med vår forsvarsberedskap vet vi i almindelighet litet eller ingenting om, og hvad de styrendes planer i den nærmere eller fjernere fremtid særlig tar sikte på, det vet vi enda mindre. — Sokker og halsskjerf og ambulanser er bra, men det er noget som nu er enda viktigere — det er vår beredskap ved grensen i nord.

Først våren og sommeren 1939 begynte finnene for alvor å bygge

planer i den nærmere eller fjernere fremtid særlig tar sikte på, det vet vi enda mindre. — Sokker og halsskjerf og ambulanser er bra, men det er noget som nu er enda viktigere — det er vår beredskap ved grensen i nord.

Først våren og sommeren 1939 begynte finnene for alvor å bygge på sin enkle, men som det synes, fullt ut effektive forsvarslinje på det Karelske Nes. Det var som vi vet en ren defensiv forsvarsforanstaltning og innebar selvfølgelig ingen unødig mistenkeliggjørelse eller trusel mot naboen i øst.

Men tiden har siden vist med hvilken innlysende rett disse forsvarsverker blev reist.

Det store spørsmål her hjemme er nu: Hvor langt tenker idag våre egne myndigheter? Vi har kanskje grunn til å tro det beste, men vi har også lov til å spørre. Det er ingenting mindre enn vår nasjonale trygghet og sikkerhet, sigelse uten saklig grunn, skulde det efter vår opfatning ikke være nødvendig å gi en egen lov her i Norge. Ved en tilføielse som av oss foreslått skulde man kunne opnå det samme, og derved

Lehden nimi: Fjordabladet.

päiväys: Nordfjordeid 25/1 1940.

numero: 10.

Solidarisk med Finnland.

Den svenske utanriksminister Sandler måtte gå frå utanriksministerplassen avdi han meinte at åtaket frå Russland på Finnland burde møtast av norderlandi sin solidariske front, der ein står last og brast for alle, og alle for ein.

Slik som tilhøva no ligg avklåra kan motivet for Sovjetframstøyten ikkje lenger vera tvilsam. Russland vil ha meir «livsrom» (liksom Tyskland) for sine 200 millionar menneske.

Ved Vestmaktne si avtale med Tyrkia kan Russland stengjast ute frå sin livsviktuge alfarveg i sud ut til det versjøiske verdssamkvemet. I vest kan Øresund g Beltene stengjast. — I nord har Sovjet Murmanskhamnen. Men denne ligg langt undan og vert ein heller tungvint omveg til verdssentri.

Visseleg har det store Sovjetsamveldet alt lenge før denne krigen hatt auge på dei isfrie hamnar i Noreg, like ut mot den store alfarvegen Atlanterhavet.

Det er desse utfallsportane, med m. a. ogso dei store fiskerikdomar i havet utanfor, som innlandsstaten Russland venteleg tykkjest ha sterkt behov for, som må ha vesentlig hensikt i Russlands åtak på Finnland, og ikkje nett dei rikdomar som Finnland har, som Sovjet har nok av sjølv. Nikkelen i Nordfinnland kan vera eit moment. I dette samband med sikte på å sikre freds- og krigsforsyningar, er ein klår over, at det vil ha ovlag mykje å segja for Russland å få hand og hals over dei veldige jarnmalmlæger i Nord-Sverige, kloss attmed jarnvegen Haparanda—Kiruna—Narvik.

Frå støde ved Atlanterhavet kan Sovjet (og Tyskland) få utgangspunkt ogso frå Atlanterhavssida i Sovjet vert utan bry frå andre kantar.

Det synes berrsynt no, at når Finnland er knekt, kjem turen til Norig. — Vårt land har lang grenseline mot Finnland, frå straks aust om Skibotten og nordom Kirkenes. Ved båe dei sistnemnde plassar er berre få kilometer frå grensa til fjordbotnane. — Korleis står Norig når Sovjetmassene er framme ved den norsk-finske grensa og har eit herteke Finnland bak seg? Er det von om at Norig åleine kan avverga at sovjetherane trengjer seg vest og fram til havet på den lange strekningen frå Skibotten til Kirkenes? —

Flestalle er nok klår over svaret. — Men då spør ein ogso i desse alvårsame tider: Skal Norig stå som passiv åskodar inntil fienden går over den norske grensa? Og ein spør: Er det klokt at Sverige ogso ventar til det er Sverige sin tur og fienden står ved dette lands grense med eit herteke Finnland og Norig nordanfor Skibotten (og seinare Narvik) bak seg?

Mann og mann imillom vert desse brennande spursmål no dryft. — Og det høyrer ein frå bonden i våre distrikt her vestpå, det frå arbeidaren, det frå fiskarane og dei andre: Ved sida av det finske frendefolket vårt burde Norig ha plassen sin, no, og der burde Sverige ogso stå last og brast.

Det er ikkje „høker"-åndi si tid no.

Innerst inne føler nok flestalle i Norig og Sverige ein skylnad mot frendefolket, — og oss sjølv.

I vestmakt-pressa vert no halde fram, at iallfall Sverige burde ha studt Finnland militæst. — Svenk

ha sterkt behov for, som må ha vesentlig hensikt i Russlands åtak på Finnland, og ikkje nett dei rikdomar som Finnland har, som Sovjet har nok av sjølv. Nikkelen i Nordfinnland kan vera eit moment. I dette samband med sikte på å sikre freds- og krigsforsyningar, er ein klår over, at det vil ha ovlag mykje å segja for Russland å få hand og hals over dei veldige jarnmalmlæger i Nord-Sverige, kloss attmed jarnvegen Haparanda—Kiruna—Narvik.

Frå støde ved Atlanterhavet kan Sovjet (og Tyskland) få utgangspunkt ogso frå Atlanterhavssida i åtak på Englands verdsherredøme.

Ein kan segja, at Sovjetsamveldet med desse syner i sikte, heller vilde velja pakt med Tyskland enn med Vestmaktene, som ikkje på forhand kunde gjeva samtykke til Sovjets ekspansjonsmål over andre nasjoners territorier.

Dei Baltiske land, som kom i fyrste akt i framstøyten mot Atlanterhavet, vart kjøvde ad psykisk veg, som Tsjekko-Slovakia, ved truslar frå den kolossale overmakt — (etter god nazi-oppskrift). — Neste akt av liknande slags var mot Finnland. — Ein veit kor tilburden har vorte der.

Men kan Finnland greida seg åleine heretter? Det synest alle sakkunnige å vilje segja nei til. — Slik som Sovjet har høve å grassera der med sine overmektige luftvåpen, vil jo Finnland til slutt verte nærast ei øydemark, og det må då verta store vanskar med iallfall innanlandsifrå å skaffe civilfolket og den kjempande heren forsyningar av mat og anna som er livsviktug til uppretthald av kampåndi. — Dertil kjem stort fleirtal herfolk som Sovjet kan få fram når det får tia på seg, — og ifall

Mann og mann imillom vert desse brennande spursmål no dryft. — Og det høyrer ein frå bonden i våre distrikt her vestpå, det frå arbeidaren, det frå fiskarane og dei andre: Ved sida av det finske frendefolket vårt burde Norig ha plassen sin, no, og der burde Sverige ogso stå last og brast.

Det er ikkje „høker"-åndi si tid no.

Innerst inne føler nok flestalle i Norig og Sverige ein skylnad mot frendefolket, — og oss sjølv.

I vestmakt-pressa vert no halde fram, at iallfall Sverige burde ha studt Finnland militært. — Sverig vert kritisera for å ha undlete dette.

Ein har den uppfatning, at dersom Sverig og Norig hadde studt Finnland med si militærmakt, vilde no ikkje ha funnest ein einaste militær russefiende i heile Finnland, — ja, dei finsk-svensk-norske herstyrkar vilde idag hava herteke store luter av Sovjets eige land, iallfall stroket kring Murmanskbana (og dermed ogso sjølve denne bana) nord for Ladoga, og vilde ha truga sjølve Leningrad, — og russekrigen vilde ha vore eit godt steg mot slutten — og dermed ogso freden nærare.

Stendig høyrer ein, og sterkt kjennast millom folket her vest: Sandlers røyst burde vera Sverigs, — og Norigs røyst: Ein for alle og alle for ein. — Samla vilde ein stå sterke. — Splitta vert kanskje dauden for dei tri lands fridom.

Dei styrande har tungt ansvar. Men det kan verta tyngre, dersom ein ikkje kjenner vitjingstidi.

Fortrolig. Manuskript.

Til

Den Norske Regjering

Vi tillater oss på vegne av en krets av norske borgere i ærbødighet å fremholde vårt syn på Norges utenrikspolitiske stilling i denne alvorlige tid. Vel erkjenner vi fullt ut at vi, som ikke har adgang til de samme opplysninger som regjeringen, møter vanskeligheter når vi vil danne oss et selvstendig skjønn om stillingen og hvorledes den vil utvikle seg i den nærmeste framtid. Men vi har søkt å gjennomtenke de muligheter som har størst sannsynlighet for seg og å innhente pålitelige opplysninger om de faktorer som inngår i situasjonen. Vi ønsker å fremholde vårt syn på hvilken politikk Norge bør følge og ber den ærede regjering overveie nedenstående forslag.

1. Det norske folk vet i dag etter vår mening altfor lite om hvor farlig situasjonen i virkeligheten er og har ennå mindre noen klarhet over hvilke faktorer spiller inn. Vi finner en offentlig drøftelse av selv de farligste muligheter påkrevd. I et demokratisk samfunn bør den offentlige drøftelse av livsspørsmål for stat og nasjon ikke bli spredt og ufullstendig som følge av at folket ikke sitter inne med de nødvendige pålitelige opplysninger. Et lojalt offentlig ordskifte om disse spørsmål vil gjøre gagn ved å forberede vårt folk, så en panikkstemning ikke oppstår om det, folkets store flertall nu frykter som det verste, skulle hende. Vi tviler ikke på at regjeringen, liksom vi, mener at den størst mulige åpenhet bør råde i forholdet mellom den og almenheten. Men stillingen er nå slik at det av all makt bør sørges for at endog det minste tilløp til panikk er utelukket. Vi ber derfor regjeringen mer enn hittil har vært tilfellet tale åpent ut om faren vårt land er i så vårt folk på forhånd blir vant til å se faren i øynene med samme ro og fasthet som det finske folk.

2. Når vi er kommet til at faren for at vårt land skal bli innviklet i væpnet konflikt er større enn flertallet i folket i dag synes å tro, skyldes det en bedømmelse av omstendigheter som vi har grunn til å tro regjeringen kjenner til. Vi behøver derfor ikke i denne forbindelse å komme inn på detaljer eller gjøre noe forsøk på å regne opp uttømmende alle faremomenter. Ettersom kløften utvides mellom partene i den europeiske krig som nå pågår, øker mulighetene for at vi skal bli trukket inn mot vår vilje og uten at vi kan hindre det, for den ene krigførende kan ville komme den annen i forkjøpet eller ved sine blokadeforholdsregler gjøre vår nøytralitet verdiløs for den annen. Selv om vi ikke kommer inn i den finsk-russiske konflikt kan dennes utvikling medføre at vi blir trukket inn i den europeiske krig. Det kan f. eks. tenkes

det tilfelle at vestmaktene sender hjelpetropper til Finnland over Ishavskysten østafor Finnmark, og at Tyskland av den grunn går inn i den finsk-russiske konflikt på Sovjetsamveldets side. Konflikten ville i så fall gå opp i den europeiske krig, som da vil rase omkring oss på alle sider. Vi må også regne med den mulighet at Sovjetsamveldets åtak på Finnland ikke bare har til formål å undertvinge dette land, men er innledningen i et større framstøt som også omfatter den skandinaviske halvøy, enten nå et slikt framstøt ville være å betrakte som et særlig russisk eller som et felles tysk-russisk foretagende. Framstøtet ville i alle tilfelle være rettet mot det britiske verdensrike som er hovedrivalen både for Tyskland og Sovjetsamveldet. Også den finske regjering, og ikke bare den norske og den svenske, nærer for tiden et levende ønske om at den finsk-russiske konflikt må kunne bli løst på en for Finnland tilfredsstillende måte uten at partene i den europeiske krig bringes inn, og alle tre regjeringer samler, så vidt vi har forstått, sine anstrengelser om å nå dette mål. Men om det skal lykkes avhenger igjen av om Sverige og Norge kan yte Finnland så stor støtte at det, sammen med den hjelp finnene får fra andre land, er nok til at Finnland i løpet av forholdsvis kort tid kan overvinne all øyeblikkelig militær fare. Her er da også den eneste sjanse for å unngå at den finsk-russiske konflikt før eller senere smelter sammen med den europeiske krig, til stor ulykke for Norge og Sverige. For det må antas at om Finnland, uten tilstrekkelig hjelp fra Sverige og Norge, ser seg stillet i den ytterste nød vil den finske regjering selv måtte forandre politikk og rette den appell den hittil ikke har rettet til vestmaktene om å hjelpe Finnland med alle midler. Vestmaktene vil på sin side ikke kunne være likegyldige overfor en slik appell. De må betrakte det som ennå et framstøt rettet mot dem, som ennå en posisjon tapt for dem, om det russiske angrep på Finnland, som er blitt muliggjort ved Russlands pakt med Tyskland, skulle føre fram. Vestmaktene vil, om de griper inn i den finsk-russiske konflikt, forsvare egne posisjoner som truer med å gå tapt til Tyskland. Tyskland på sin side vil, etter hva det foreligger, gripe inn ikke bare om vestmakttropper sendes gjennom Norge eller Sverige til Finnland, men også om vestmaktene går i land ved Petsamo eller Murmansk. Til alt dette kommer at selv om den finsk-russiske konflikt ikke løper sammen med den europeiske krig vil faren for at Sverige og Norge skal bli trukket inn ha tendens til å vokse om konflikten varer og russerne har framgang. Konfliktens innsats er slik at det ikke godt kan være annerledes.

3. Spørsmålet er ikke bare om Finnland skal bestå som uavhengig stat eller ikke, spørsmålet er om den finske nasjon som sådan skal bestå eller ikke. Spørsmålet er nemlig ikke bare, som det undertiden heter, om den finske nasjon skal kunne fortsette å bestå som kulturnasjon, spørsmålet er om nasjonen overhodet skal kunne bestå eller ikke. Det finske folk vil aldri gi seg inn under det russiske åk, det vil da heller forlate sitt land. Som de geografiske forhold er kan finnene ikke flytte til andre land enn til Norge og Sverige. Det er all grunn til å tro at en meget vesentlig del av den finske befolkning vil bli i stand til å komme over grensene til Norge og Sverige, for det finske forsvar vil etter hvert trekke seg vestover fra den ene forberedte stilling til den annen,

og da evakueringen av sivilbefolkningen således vil foregå litt etter litt vil praktisk talt hele sivilbefolkningen kunne bli evakuert. Når den siste forsvarsstilling forlates vil så endelig et par hundre tusen væpnete finner gå over grensene til Norge og Sverige. Tallet på finner som under denne forusetning flytter inn i Norge og Sverige kan bli i alt mellom 2 og 3 millioner. Størstedelen vil nok søke inn i Sverige, men mange hundre tusen vil til Norge. Store landsdeler i Sverige og Norge vil for framtiden måtte få mer finsk enn svensk eller norsk befolkning. Selv om arbeidet med å ta imot, transportere, huse og underholde flyktningene og senere skaffe dem arbeid eller mulighet for å utvandre organiseres best mulig, vil sykdom og elendighet måtte følge i denne folkevandrings spor, og Sverige og Norge vil stå overfor større sosiale, nasjonale og utenrikspolitiske vanskeligheter enn de to land noensinne har hatt å kjempe mot. Stillingen vil utenrikspolitisk bli uten sammenligning verre for Sverige og Norge enn den var etter 1809. Finnland vil være befolket av russere, og Russland vil ikke et øyeblikk kunne tro at ikke Sverige og Norge er arnesteder for politiske anslag mot Russland. Norge og Sverige vil være kommet i en avhengighet til ikke-nordiske makter som ikke noensinne før i sin historie, om de da overhodet får bestå som selvstendige stater. Rekkevidden av tragedien er ikke stort mindre for Norge og Sverige enn den er for Finnland. Det er ikke en bravade, men en nøktern slutning på dette grunnlag, når Sveriges utenriksminister Günther flere ganger har sagt, og den svenske fagorganisasjons ordfører Lindberg har gjentatt: „Finnlands sak er vår sak." Det er å ta skinn for realiteter å tro at Norge er stillet annerledes her enn Sverige. På den annen side har den motstand Finnland nå har ytt i over to måneder, blottet så åpenbare svakheter i Sovjetsamveldets militære styrke at en har god grunn til å håpe at Norge, Sverige og Finnland, med uhindret adgang til forsyninger utenfra, kan frelse seg ved egen kraft mot angrep fra den kant.

4. En liten stat som er i den vanskelige stilling Norge nå er i, må etter sakens natur til en viss grad føre en politikk for dagen. Men det hindrer ikke at regjeringen både kan og skal føre en vel overveid politikk. Denne politikk kan ikke ha noe enkelt navn. Ingen bestemt politisk linje, hvor riktig og anerkjent den var på et tidligere tidspunkt, kan her være ufravikelig rettesnor. En stats og en nasjons muligheter for å eksistere videre bestemmes, i visse situasjoner, av hva som skjer utenfor grensene. Norge er i en slik situasjon nå at statens og nasjonens muligheter for å eksistere videre for en vesentlig del vil være bestemt av hva som kommer til å skje i Finnland og Sverige. Det skyldes ikke følelser eller, for Sveriges vedkommende, rasefellesskap. Det skyldes ubønnhørlige geografiske faktorer. I Norges interesse kan det ikke da være å proklamere, at nøytraliteten er en politisk linje som i enhver situasjon bedre enn noen annen redder stat og nasjon. Vi mener ikke at Norge alltid skal følge Sverige og Sverige alltid følge Norge i enhver væpnet konflikt. Det kan være i begge parters interesse at den ene er nøytral når den annen er i konflikt med en tredje stat, liksom det i dag foreløpig visstnok er i Finnlands interesse at Sverige og Norge ikke blander seg i konflikten med Russland. Kommer f. eks. Sverige i en konflikt som ikke inneholder noen fare for vår selvstendighet og frihet, så kan det være naturlig at Norge er nøytral. Men

kommer Sverige og en tredje stat i en konflikt hvis utfall kan true også vår egen framtid som stat og nasjon, da er det ikke plass for å si at vi alltid vil være nøytrale likeoverfor den konflikt. Det ville være en skjebnesvanger misforståelse å tro at Sverige på grunn av det norske forsvars mangler ikke skulle være interessert i å ha Norge som forbundsfelle. Sverige er under en krig med en tredje stat i stor utstrekning henvist til å få sine tilførsler fra eller gjennom Norge, for ikke å tale om Norges evne til å yte militær støtte. Det ville utvilsomt fra Sveriges synspunkt være en ulykke om Norge skulle binde seg til å være absolutt nøytral i ordets egentlige forstand. Og Norges livsinteresser taler mot at vi skulle låse oss fast i en slik politikk. Vi vil ikke framholde hensynet til følelser eller behovet for selvaktelse. Vi vil bare henlede oppmerksomheten på at om Norge for alvor låser seg fast i en absolutt nøytralitet vil Finnland og Sverige etter all sannsynlighet i tider av så stort alvor måtte omlegge sin politikk i en slik retning at det ikke gagner Norge, og en dårlig trøst vil det da være at det kanskje heller ikke gagner de to andre land.

5. Den fare som nå truer vår stat og vår nasjon er omfattende og overhengende. Den ærede regjering er oppmerksom på det og tar store løft. Vi tillater oss dog å be om at arbeidet blir utvidet så snart som råd er således som vi nedenfor skal nevne. Dette betyr ikke at vi på noen måte underkjenner det arbeid Regjeringen allerede utfører på de samme områder eller på andre som vi ikke nevner.

6. Etter de opplysninger som foreligger for oss er samarbeidet mellom den norske og den svenske regjering i utenrikspolitiske spørsmål allerede intimt. At regjeringene utveksler opplysninger og gjensidig redegjør for sine standpunkter er en verdifull innledning til at de to land fører en koordinert politikk i de store spørsmål, men kan ikke i lengden være en erstatning for det. Vi mener at det er i Norges interesse at hver av de to regjeringer positivt avpasser sin politikk mest mulig etter den annens, så det av to selvstendige deler oppstår en samvirkende enhet i alle de alvorlige avgjørelser som etter hvert og meget snart vil være å treffe i det finske spørsmål. Det er etter vår overbevisning blant annet nødvendig at de to lands militære myndigheter uten opphold utvider rammen for sitt samarbeid. Norge vil ikke kunne ta initiativet til en norsk-svensk intervensjon i Finnland. Men vi går ut fra som sikkert at det svenske folk ikke vil holde seg passivt om Finnlands forsvar skulle bli alvorlig truet av et sammenbrudd.

7. Vi henstiller til Regjeringen å sette statens maskineri inn for at Finnland kan få hurtigst mulig all den sivile arbeidshjelp det på noen måte kan gjøre nyttig bruk av. Det privat organiserte svensk-norske frivilligkorps kan av forskjellige grunner, etter hva vi har fått vite, ikke utvides ut over det tall en håper å nå, nemlig 10 000, hvorav 8000 svensker og 2000 nordmenn. Ytterligere styrker av frivillige kan en i Sverige og Norge bare reise ved statenes egen foranstaltning. Men sivil arbeidshjelp trengs i alle tilfelle til Finnland, og det er mulig at om Norge og Sverige yter denne hjelp i tilstrekkelig stort omfang og hurtig nok, vil militær hjelp kunne bli overflødig, iallfall en stund. Forutsetningen er da at regjeringene i de to land ser stort nok på oppgaven. Sverige og Norge må, ut fra egen livsinteresse, stille seg til oppgave å sende så mange

sivile arbeidere til Finnland i løpet av de kommende uker som Finnlands behov krever. Og her må Norge komme inn med en forholdsvis stor del, sammenlignet med Sverige, bl. a. fordi vi har store overskudd på ledige folk. Staten må etter vår mening gripe inn her, om ikke annet så for å påse at det store tall sivile arbeidere som Finnland trenger skaffes. Regjeringens medvirkning er etter vårt skjønn nødvendig her også for at hjelpen til Finnland kan bli koordinert best mulig i Sverige og Norge.

8. Den ærede Regjering har ved å opprette Forsyningsdepartementet og ved mange andre tiltak lagt for dagen at den er oppmerksom på i hvor høy grad vår alminnelige administrasjon mangler de nødvendige forutsetninger for å avpasse seg hurtig etter de unormale forhold som oppstår under en internasjonal storkrise. Vi tillater oss å henlede oppmerksomheten på at langt større anstrengelser enn de som hittil er gjort synes nødvendige for at så vitale oppgaver som å opprette det nødvendige luftvern av forskjellig slag, skal sis å være endog bare noenlunde løst. Samvirket mellom stats- og kommunale myndigheter og private er mangelfullt organisert på beredskapspolitikkens område. Myndighetene viker altfor meget tilbake for å pålegge borgerne å utføre pliktmessig visse foranstaltninger som det er i deres egen interesse å få gjennomført hurtigst mulig. Vi vil i denne forbindelse uttale at skal en kunne greie de oppgaver som situasjonen krever må vår administrasjon styrkes med faglig og teknisk kyndige folk, og framfor alt må det bli et mer bestemt samarbeid mellom de forskjellige administrasjonsgrener.

Oslo, 1. februar 1940.

A. W. Brøgger Michael Hansson Gunnar Jahn

Arnold Ræstad Johan Scharffenberg

De undertegnede tiltrer i alt vesentlig denne henvendelse.

IV

Eriksgate 2
Oslo 6/2 1940.

Herr Generalkonsul !

Jeg tillater mig - også i tilslutning til tidligere samtaler - å fremholde for Dem mit syn på Norges og Sveriges stilling til Finlands kamp og på den for Norden heldigste løsning av konflikten. De samme synsmåter agter jeg å fremholde i min tale "Nordens fremtid" på et møte i Calmeyergatens missionshus førstkommende søndag 11/2 om kvelden. (Det vil glæde oss om De og legationens medlemmer kan overvære møtet).

Som jeg har sagt Dem, ønsker jeg ikke å si eller skrive et ord som kan stride mot Finlands intresse, men samtidig må jeg selvfølgelig ha Norges intresse for øie.

Hvis De finner å ha nogen vesentlig innvending mot mine synsmåter, vil jeg gjerne diskutere saken med Dem fredag 9/2 om kvelden (jeg har foredrag 8/2 og 10/2).

Forøvrig kan De konfidentielt gjøre bruk av mine bemerkninger overfor finske myndigheter, om de finner det av nogen intresse.

I

Utgangspunktet for en analyse om stillingen må være en hypotese om Ruslands formål med åtaket på Finland.

"Frykten" for Leningrads sikkerhet må være av forholdsvis ny dato (bfr. fornyelsen av ikke-angrepspakten).

Ved Østersjøen er det bare to stormakter, Rusland og Tyskland. Sverige, Finland og de baltiske statene kan ikke tenkes å true Rusland. Polen er foreløbig ute av spillet.

Den eneste fare måtte således true fra Tyskland!

Denne fare kan i hvært fall ikke være aktuell.

Muligens frykter Rusland en fredsslutning mellem vestmaktene og Tyskland, i den hensikt å åpne et "korståg" mot Sovjetsamveldet.

Enkelte kapitalistkretser i Vesteuropa er ikke fremmed for denne plan, men det er ikke nogen utsikt til dens realisation. Trots sin indignation over Ruslands angrep på Finland vil arbeiderpartiene

ikke gå med på et slikt "korstog" hvis formål vil være rent kapitalistisk. Det blir ingen slik fred mellem Tyskland og vestmaktene.

Men om frykten for et slikt "korstog" har bestemt Sovjets politikk, er et åtak på Finland det dummeste Rusland kunde gjøre, ti dermed gjør det Finland til fiende, mens Finland ellers ganske sikkert vilde overholdt traktatens bestemmelser og av all makt motsatt sig et eventuelt angrep mot Rusland over finsk territorium.

Det er derfor langt sannsynligere at Ruslands politikk er bestemt av ganske andre motiver, nemlig rent imperialistiske:

Rusland har villet bruke stillingen i Europa til å utvide sin makt ikke bare ved Østersjøen (som jo lett blir et mare clausum i krigstilfelle), men også ved Nordishavet og Atlanterhavet. Derfor er angrepet på Finland sannsynligvis innledning til et fremstøt mot den skandinaviske halvø!

Ruslands holdning i spørsmålet om Ålandsøene (det oprinnelige forslag om at Rusland og Finland sammen skulde anlegge befestningene) tyder på planer mot Sverige. Eftergivenheten på dette punkt tyder på at Rusland også tenker på Norge som det eventuelt første offer. Hertil kan Norges militære svakhet bidrage.

Ut fra disse betraktninger over formålet med Ruslands angrep på Finland følger som en ren logisk slutning at det er i Sveriges og Norges egen intresse at Finland opretholdes som en suveren stat med tilslutning til nordisk nøitralitetspolitikk.

II

Ut fra denne slutning blir da det neste spørsmål hvad Sverige og Norge kan og bør foreta for å hjelpe Finland.

Den første tese blir da: avgjørelsen må ligge hos Sverige. Bestemmer Sverige sig for en "absolutt" nøitralitet selv om Finland skulde trues av et sammenbrudd, da må Norge gjøre det samme. Alene kan Norge ikke gå til en virkelig intervention.

Sverige er mer enn dobbelt så folkerikt som Norge og ennu langt sterkere økonomisk og militært. Derfor må Sverige ha initiativet.

Men det er ønskelig at det snarest mulig blir full innbyrdes

klarhet over de to lands politikk. Sverige bør kreve et åpent (selvfølgelig konfidentielt) svar fra Norge om vårt land vil gjøre felles sak hvis Sverige griper aktivt inn.

Erklærer Norge at det vil følge Sverige, bør det sluttes en formelig konvensjon og straks innledes et intimt militært og økonomisk samarbeide. Finland bør bli fullt orientert i dette spørsmål.

Personlig er jeg overbevist om at det svenske folk vil tvinge regjeringen til å gripe aktivt inn, hvis et sammenbrudd truer. Men jeg er meget tvilende (desverre) med hensyn til Norges holdning.

Derfor arbeider jeg og mine meningsfeller for å vekke en opinion for at Norge i tilfelle skal gjøre felles sak med Sverige for å redde Finland.

Her støter vi på frykten for Tysklands inngripen.

III

Det er i hele Nordens - også Finlands - intresse å hindre at den finsk-russiske krig smelter sammen med den store Europeiske krig. I sistnevnte har de nordiske statene erklært sig nøitrale, og stort sett er dette i deres intresse.

Men vestmaktene kan nokk ha intresse av å trekke de nordiske land inn i krigen på sin side (bfr Churchills tale) . Derved blir også blokaden mer effektiv.

Vestmaktene kan ville bruke hjelpen til Finland som påskudd til å trekke de nordiske statene inn.

Selvom vestmaktene pro forma vilde innskrenke sig til å søke landgang på ~~Ixkxxx~~ Ishavskysten uten å bruke norsk område vil Tyskland straks gripe inn på Ruslands side og angripe Finland.

Da vil Sverige neppe forholde sig passivt.

Det bedste for Norden vilde være om Finland kan reddes bare ved hjelp fra Sverige og Norge (således at vestmaktene innskrenker sig til som nu hjelpe med materiell og frivillig, men ikke med regulære tropper.)

Finland bør derfor i god tid (ikke like før et truende sammenbrudd) henvende sig til Sverige og Norge og spørre om utsiktene til

aktiv intervention.

Bare hvis Sverige siger "Nei", bør henvendelse skje til vestmak-
tene om intervention. Men selvfølgelig må Finland kreve hurtig svar.

Hvis Sverige svarer "Nei", er Finlands regjering selvfølgelig forpliktet til å vende sig til vestmaktene - tross de derav flytende følger -, hvis Finland ellers ikke kan reddes.

I Finlands henvendelse til Sverige og Norge burde i tilfelle presiseres:

1) at den eneste chanse for å hindre de to krigene sammensmelte er at Norden alene klarer å vise Rusland vinterveien,
2) at Finlands nederlag vil føre til en masseflukt av finner til Sverige og Norge,
3) at Rusland før eller senere vil angripe Norge eller Sverige.

IV

Personlig er jeg mest tilbøilig til å anta at de to krigene vil smelte sammen. Men ser er det bedre at Sverige og Norge går frivillig med enn at de blir tvinget til det ved et engelske-fransk ultimatum.

Det vil ha visse fordeler at de nordiske land blir med i freds-forhandlingene og kan motarbeide et nytt Versailles. Men de løper den fare (hvis vestmaktene ikke vinner en avgjørende seier) at stormaktene kynisk ofrer de små statene. Jeg nærer en dyp mistro efter Munchen. Derfor ønsker jeg så brennende at Sverige og Norge ved egen kraft skal hjlepe Finland til en snarlig fred med Rusland, uten at Norden trekkes inn i verdenskrigen.

Men Finland må reddes, selvom Sveige og Norge skulde trekkes inn i verdenskrigen.- Finnland bør bare kreve erstatning av Rusland (selvfølgelig uten innrømmelser).

Undskyld disse lange betraktingene av en outsider!

Jeg håper De kan tyde min skrift!

Deres ærbødige

Johan Scharffenberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön rap. n:o 2.

V.a. Asiainhoitaja Toivola

1/3-40.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 8071/31.

Oslo SSA 1 P:NÄ maalis KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:o 2, 3 ja 4.

4/3-40

4 55 ke. 40

OSASTO

5 C4

Herra Ulkoas. mass. nähnyt 4. III. 1940 RJL

Lähetystö toimittaa kunnioittaen Ministeriöltämän mukana kuluvan vuoden raporttinsa n:o 2, 3 ja 4 aiheista :

4. Länsivallat valmiit interventioniin Norjan ja Ruotsin kautta.

2. Keskusteluja Norjan suhtautumisesta Suomen auttamiseen.

3. Englanti ja Suomen auttaminen.

Vakuudeksi: [signature]

V.a. Asiainhoitaja.

3 raporttia.

UE 3: A 4.

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Oslossa 1 p:nä maalis kuuta 19 40.

Asia: Keskusteluja Norjan suhtautumisesta Suomen auttamiseen.

Saavuttuani Osloon t.k. 26 päivän aamuna pyysin ulkoasiainministeriöstä, että pääsisin mahdollisimman pian ulkoasiainministeri Kohtin puheille. Vastaanotto järjestettiin tiistaiaamuksi.

Ministeri Koht ilmaisi ensi aluksi tyydytyksensä sen johdosta, että Suomen asiain hoito oli järjestetty uudelle kannalle ja esitti huomautuksia joidenkin viime aikoina sattuneiden pikku kommellusten johdosta. Nämä huomautukset tehtyään hän nimenomaan sanoi tahtovansa puhua suoraan ja avoimesti siinä toivossa, että vastaisuudessa voitaisiin välttää väärinkäsityksiä ja indiskretioita. Ministeri Kohtin esittämät huomautukset eivät kuitenkaan olleet sitä laatua, että pitäisin välttämättömänä niiden selostamista tässä yhteydessä.

Kun keskustelu siirtyi Suomen puolustustaisteluun, tahtoi ministeri Koht nimenomaan korostaa sitä, että Norja ei suhtaudu Suomen taisteluun kylmäkiskoisesti. Norja tahtoo antaa kaikkea sitä apua, mihin sillä on olemassa mahdollisuuksia. Norjan kansa on kuitenkin maailmansodan jälkeen luottanut siinä määrin rauhan pysyväisyyteen, että sillä ei ole itsellään sellaista puolustuslaitosta,

---

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

joka voisi suoranaisesti tukea Suomea sen taistellessa vapautensa puolesta. Vapaaehtoisia kuitenkin on jo lähtenyt Norjasta Suomeen ja mahdollista on, että niitä jatkuvasti tulee liittymään Suomen armeijaan.

Kun huomautin, että olisi tarkoituksenmukaista, että norjalaisilla vapaaehtoisilla olisi myöskin muodostelmiensa johdossa norjalaisia upseereja, tahtoi ministeri Koht saada oikaistuksi väärinkäsityksen, joka hänen sanojensa mukaan on tässä asiassa esiintynyt. Norjan hallitus ei ole asettunut vastustamaan norjalaisten upseerien lähtemistä Suomeen, mutta norjalainen upseerikunta on sillä tavalla kokoonpantu ja niin pieni, että varsinaisten aktiiviupseerien lähteminen ei voi tulla kysymykseen. Sen estää myöskin laki, sanoi ministeri. Mutta aktiivisten upseerien ohella on Norjalla asevelvollinen upseerikunta, niinkuin ministeri Koht sitä nimitti. Viimeksi mainitut upseerit ovat vain osittain valtion palkkaamia ja saavat suurimman osan toimentulostaan siviilitehtävistä. Tämä upseerikunta ei tosin ole saanut yhtä hyvää upseerikoulutusta kuin armeijan aktiiviset upseerit. Heidän joukossaan on kuitenkin kunnollista upseeriainesta, ja Norjan hallitus on päättänyt suostua siihen, että 10 tällaista upseeria saa lähteä Suomeen vapaaehtoisiksi. Huomautin, että tämä lukumäärä on varsin pieni siihen tarpeeseen nähden, mikä nyt jo on olemassa, ja että tämä tarve luonnollisesti kasvaa sen mukaan kuin vapaaehtoisten määrä kasvaa. Ministeri Koht jälleen vetosi Norjan puolustuslaitoksen heikkouteen ja sanoi, että Norja nyt saa maksaa aikaisempien erehdyksiensä hinnan.

Kun esitin ajatuksen, että Suomi voi tuhoutua, ellei se saa nopeasti riittävän tehokasta apua, lausui ministeri Koht jyrkässä ja päättäväisessä sävyssä: "Suomi ei tuhoudu". Kysyin, mihin hän perustaa tämän käsityksenää. Suomi on osoittanut puolustukses-

saan sellaista voimaa ja päättäväisyyttä, että kohtuullisten ja hyväksyttävien rauhanehtojen saavuttamisen pitäisi olla mahdollisuuksien rajoissa, vastasi ministeri Koht. Hän ei kuitenkaan tahtonut tarkemmin selittää, mitä hän tarkoitti kohtuullisilla ja hyväksyttävillä rauhanehdoilla. Sain sen käsityksen, että hän puolestaan olisi valmis pitämään hyväksyttävinä niitä vaatimuksia, joita Venäjä on Suomelle esittänyt, ja huomautin sen vuoksi, että oman käsitykseni mukaan Suomen kansa ei voisi nyt, niinkuin se ei aikaisemminkaan ole voinut, suostua esimerkiksi Hangon luovuttamiseen Neuvostoliitolle, tällainen luovutus kun tekisi Suomen puolueettomuuden ylläpitämisen mahdottomaksi ja myöskin vaarantaisi maamme itsenäisyyden. Nämä tekemäni huomautukset antoivat ministeri Kohtille aiheen peitetysti viitata siihen, että pienten valtioiden itsenäisyys nykyisin tuskin enää on todellista laatua. Norja on hänen sanojensa mukaan Skandinavian maista kaikkein uhatuimmassa asemassa. Norjaa vastaan harjoitetaan painostusta siinä määrin, että voi odottaa melkein mitä tapahtumia hyvänsä. Kaikki suurvallat ovat tässä suhteessa samanlaisia, eikä niiltä voi odottaa mitään hyvää.

Ulkoasiainministerin koko puhetavassa olin havaitsevinani sellaista resignoitumista, joka on ominaista tilanteissa, joissa heikommaksi itsensä tunteva ei näe mitään mahdollisuuksia asettua voimakkaamman toimintaa vastustamaan.

Kun unkarilainen vapaaehtoisjoukko, jonka saapumista Englannista odotettiin, oli vielä matkalla, vältin vapaaehtoisten kauttakulkua koskeviin kysymyksiin kajoamista. Sanoin kuitenkin, että ellei Pohjoismaista saavu riittävä määrä vapaaehtoisia, niin voi tulla sellainen ajankohta, jolloin Suomen on käännyttävä länsivaltojen puoleen pyytäen niiltä apua. Tällöin voisi syntyä

tilanne, joka Pohjoismaitten kannalta ei varmaankaan olisi yhtä mieluinen kuin Venäjän hyökkäyksen torjuminen puhtaasti pohjoismaisilla voimilla. Ministeri Koht tällöin huomautti, että jos Ruotsi ja Norja, mikäli se kävisi niille mahdolliseksi, lähettäisivät Suomeen aktiivisia joukkoja, saisi Englanti aiheen selittää, että Suomessa käyvä taistelu on osa sitä suurempaa sotaa, joka on käynnissä Euroopan mantereella. Englanti tulisi käyttämään tilannetta hyväkseen ja sekaantuisi Pohjolan sotaan, jolloin Skandinavian neutraalisuus olisi mennyt. Tähän suuntaan ei Norjassa haluttaisi lähteä. Norja tahtoo säilyttää neutraalisuutensa, mutta tämä taas ei ole mahdollista, jos länsivallat avoimesti osallistuvat Suomessa käyvään taisteluun. Saksa ryhtyisi tässä tapauksessa vastatoimenpiteisiin ja koko Skandinavia olisi ennenpitkää sotanäyttämönä. Norja ei sitä vastoin vastusta sitä, että Euroopan maista vapaaehtoisia matkustaa Suomeen Norjan kautta, mutta tämän Suomen avustamisen täytyy, jotta Norja ei menettäisi puolueettomuuttaan, tapahtua vapaaehtoisessa muodossa.

Keskustelun kuluessa huomautin, että Suomessa on herättänyt hämmästystä se, että Skandinavian ulkoasiainministerit pitävät konferenssejä ilman että Suomen ulkoasiainministeriä pyydetään mukaan. Kysyin samalla, neuvoteltiinko Kööpenhaminassa jonkinlaisen välityksen aikaansaamisesta Suomen ja Venäjän välillä. Ministeri Koht ei käynyt millään tavalla puolustamaan Suomen ulkoasiainministerin syrjäänjättämistä, vaan huomautti, että tuskinpa tällaisia konferenssejä vastaisuudessa enää tarvitaan. Mitä taas välitykseen Suomen ja Venäjän välisessä ristiriidassa tulee, niin ei konferenssi tässä suhteessa tehnyt muuta kuin piti toivottavana, että rauha mahdollisimman pian saataisiin aikaan sellaisilla ehdoilla, jotka eivät loukkaisi Suomen itsenäisyyttä. Ministeri Koht ei myöskään uskonut huhuihin, joidenka mukaan Saksa suunnittelee välitystä Suomen ja Venäjän välillä. Tässä yhteydessä saan mainita, että ulkoasiainministeriön sanomalehtijaosto-

päällikkö Widnes vähäistä myöhemmin kertoi, että madame Kollontay hänen tietojensa mukaan on työskennellyt siihen suuntaan, että Neuvostoliitto suostuisi rauhan solmimiseen Suomen kanssa, ja että myöskin Saksan vaikutusvaltaiset piirit pitävät mitä toivottavampana sitä, että rauha Suomen ja Venäjän välillä mahdollisimman pian aikaansaataisiin.

Keskustelu ministeri Kohtin kanssa jätti minuun sen vaikutelman, että hän henkilökohtaisesti ei enää täysin luota siihen, että Norja voisi ajan pitkään pysyä puolueettomana. Kummalleko puolelle Norja taas kallistuisi, siitä tuskin on epäilystä. Norjalaiset itse,kuten valtiopäivämies Rysst ja entinen oikeusministeri Sunde pari päivää sitten minulle sanoivat, ovat sitä mieltä, että Norjassa 99% kallistuu liittolaisten puolelle.

Jos tämä käsitys on oikea, niin norjalaisilta puuttuu kokonaan ryhtiä voimakkaasti asettua vastustamaan Englannin painostusta siinäkin tapauksessa, että tämä painostus loukkaisi Norjan puolueettomuutta.

Tänään otti kuningas allekirjoittaneen vastaan yksityisaudienssiin, joka kesti noin 40 minuuttia. Kuningas aloitti ylistämällä suomalaisten lujaa vastarintaa ja menestyksellistä puolustu-
tu/mista ylivoimaista vihollista vastaan.

Puhuessaan kuningas laajalti kuvaili sitä vaikeata asemaa, missä Norja on m.m. sen vuoksi, että Norjan kansa on ollut taipuvainen pitämään sotaa sellaisena asiaintilana, jota kaikkein keinoin on vältettävä. Nykyisissä oloissa on kommunisteilla sitäpaitsi vielä siksi huomattava vaikutus Norjassa, että liian nopea ja jyrkkä politiikan muutos voisi synnyttää sisäpoliittisia vaikeuksia. Lisäksi on Norjassa useita sellaisia uskonnollisia lahkoja, jotka ovat pasifistisella kannalla. Kaiken tämän huomioonottaen on vielä muistettava, että Norjan armeija ja puolustuslaitos eivät ole nykyhetken vaatimalla tasolla ja Norjan poli-

tiikka/a on johdettava sellaisella varovaisuudella, että kansa ehtii mukaan sille taholle, mihin on kuljettava. Näyttää siltä, ettei Norja tällä hetkellä voi ajatella suoranaisen sotilaallisen avustuksen antamista Suomelle. Norjalaiset ovat kuitenkin valmiit kaikilla niillä keinoilla, jotka heillä on käytettävänään, tukemaan Suomea varoen kuitenkin sitä, että Norja menettäisi puolueettomuutensa ja että Saksa pääsisi sekaantumaan sen asioihin. Epätietoista on, sanoi kuningas, voisiko Englanti edes turvata tarpeellisen liikeyhteyden Norjan kanssa, jos Norja menettäisi puolueettomuutensa. Tästä taas saattaisi johtua, että vapaaehtoisten ja muiden sotatarvikkeiden kuljetus Englannista Norjaan ja edelleen Suomeen ehkä keskeytyisi ja Suomi ei voisi saada Norjalta sitäkään välillistä tukea, minkä se nykyään voi saada. Voi tulla kuitenkin hetki, jolloin tilannetta on tarkastettava uusien näkökohtien valossa. Ei ole mahdotonta, että sillä hetkellä on kerta kaikkiaan tehtävä ratkaisu, jonka tarkoituksenmukaisuus ja viisaus jää historian selvittämiseksi. Kuningas huomautti, että tämä ratkaisu luonnollisesti tapahtuisi suuntaan, joka asettaisi Norjan Suomen rinnalle, mutta tämä ratkaisu ei voisi missään tapauksessa tapahtua irrallisesti Ruotsista; vain siinä tapauksessa, että Ruotsi tekee tällaisen ratkaisun, olisi Norjan asettumisesta Suomen rinnalle todellista hyötyä. Ei Ruotsi eikä Norja voi tässä tapauksessa toimia yksin, vaan on niiden käytävä käsikädessä.

Esitin Hänen Majesteetilleen saman näkökohdan kuin olin esittänyt ministeri Kohtille, nimittäin , että Suomi voi mahdollisesti joutua tilanteeseen, jossa sen täytyy kääntyä länsivaltojen puoleen pyytäen niilta apua. Tämä huomautukseni ei kuitenkaan kuningasta hämmästyttänyt. Hän päinvastoin vilkkaasti elehtien selitti, että hänen mielestään asia ei ole millään tavalla huolestuttava, vaikka Norjaan saapuisikin Suomeen matkalle olevia sotilasjoukkoja. Kaikki

on hyvin, kun vain voidaan sanoa Norjan kautta kulkevien joukkojen olevan vapaaehtoisia. " Minä puolestani en tule tietämään niistä mitään, vaan katson asiaa sormieni välitse, mutta mitään varmuutta ei ole siitä, ettei niitä muualla huomattaisi. Saattaa tulla hetki, jolloin täytyy tehdä ratkaisuja, joidenka viisaus jää historian tuomittavaksi. "

Kuningas arvosteli myöskin Ruotsin pääministerin esiintymistä ja valitti sitä, ettei ministeri Hansson ollut riittävän selvästi sanonut, että se kanta, jolla Ruotsi on nyt, on tämän päivän kanta. Saattaa tapahtua sellaisia asioita, jotka antavat aihetta kannan muuttamiseen. Hän sanoi myöskin saaneensa sen käsityksen, että Ruotsin kuningas on tässä suhteessa jokseenkin samalla kannalla kuin hän itse siitä huolimatta, että Ruotsin kuningas omassa julkilausumassaan oli asettunut tukemaan Ruotsin hallituksen kantaa.

Kuningas Haakon kuvaili laajalti niitä vaikeuksia, joita hänellä on hallituskautenaan ollut sen johdosta, että Norjan yliluokka ja työväestö ovat olleet niin jyrkästi vastakkain, samoinkuin senkin vuoksi, ettei ole ollut selvää rajaa kommunismin ja sosialismin välillä. Hän selitti myöskin niitä syitä, joiden vuoksi kommunismilla on ollut runsaasti kannattajia sivistyneistön nuoremman polven samoinkuin virkamieskuntaan kuuluvan nuorison keskuudessa. Nyt näytti hänen mielestään kommunismin pohja, Venäjän Suomea kohtaan tapahtuneen hyökkäyksen johdosta, olevan luhistumaisillaan, mutta kehitys tähän suuntaan vaatii omaa aikaansa. On siis vältettävä sellaisia kannanottoja, jotka synnyttävät sisäistä rikkinäisyyttä, ja jaksettava odottaa luonnollisen kehitysprosessin tuloksia. Norja voi kuitenkin joutua, sen kuningas lausui useampaan kertaan, tilanteeseen, jolloin sen on tehtävä kauaskatsoisia ratkaisuja.

Lopuksi Hänen Majesteettinsa hyvästi sanoessaan lausui toivomuksen, että hän voisi aina keskustella Suomen edustajan kanssa avoimesti ja niin että molemmat katsovat toisiaan suoraan silmiin.

Kun ajattelen ulkoasiainministeri Kohtin lausuntoja kuninkaan sanojen ja puhetavan valossa, niin en voi välttää ajatusta, että Norjan valtion päämies ei ole yhtä huolissaan kuin ulkoasiainministeri siitä, että Norja voisi joutua menettämään puolueettomuutensa. Kuningas näyttää näkevän psykoloogisia esteitä, jotka viivästyttävät Norjan politiikassa kenties odotettavissa olevaa muutosta. Ulkoasiainministeri Koht periaatteellisista syistä ja arkuudesta suhtautuu kielteisesti sellaiseen kehitykseen, joka kuninkaan mielessä häämöttää mahdollisuutena.

Mikäli Norjaa kohtaan on harjoitettu painostusta Englannin taholta, niin vaikutelmani on, ettei ulkoasiainministeri yhtä vähän kuin kuningaskaan pidä tämän painostuksen jyrkkää ja päättäväistä vastustamista mahdollisena. Ulkoasiainministerin mielestä sen vastustaminen kaikella ponnella olisi ehkä toivottavaa, mutta edellytykset puuttuvat; kuninkaan sanoissa sitä vastoin ei ollut mitään sellaista huolestumisen sävyä, minkä olin hvaitsevinani ulkoasiainministeri Kohtin sanoissa.

Vakuudeksi: [signature]
V.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan läketyktön rap. n:o 3.

V.a. Asiainhoitaja Toivola

1/3-40

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Oslo ssa 1 p:nä maaliskuuta 19 40.

4 55 Lm. 40

4/3-40

Asia: Englanti ja Suomen auttaminen.

5 C4

Herra Ulkoasiainministeriön 4. III. 1940 RH

Keskiviikkona t.k. 28 p:nä saapui Helsingistä Englantiin matkalla ollut Englannin parlamentin jäsen Mr. McMillan puheilleni kertoakseen siitä muutoksesta, mikä hänen käsityksensä mukaan Englannissa on tapahtumassa Suomen avustamista koskevassa kysymyksessä ja tehdäkseen allekirjoittaneelle eräitä kysymyksiä.

McMillan, joka oli ollut kosketuksessa täkäläisen Englannin lähetystön kanssa, sanoi, että muutamia viikkoja sitten, kun hän matkusti Lontoosta, oli virallisissa piireissä vallalla ajatustapa, että Suomelle on annettava hyväntekeväisyysapua (charitary help). Nyt näyttää kuitenkin voittavan alaa käsitys, että Suomen taistelulla Neuvostoliittoa vastaan on niin suuri yleinen merkitys, että avunanto on tehtävä aikaisemmin ajateltua paljon tehokkaammaksi. Avunannon tehostaminen sellaiseksi, että Suomi todella pelastuisi tuhosta, kohtaa kuitenkin vaikeuksia. Tällaisena vaikeutena mainitsi Mr. McMillan Norjan ja Ruotsin mahdollisen kielteisen suhtautumisen brittiläisten joukkojen kuljettami-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

seen Skandinavian poikki Suomen avuksi. Brittiläiseltä kannalta katsoen on Suomen kuitenkin pidettävä länsiveltoja liittolaisina taistelussa diktatuureja vastaan ja tästä syystä olisi, mikäi mahdollista, raivattava tieltä esteet, jotka ovat Suomen tehokkaan auttamisen tiellä. McMillan halusi kuulla mielipiteeni siitä, mitä Norja tekisi, jos Englanti laskisi sen alueelle maihin joukkoja, jotka lähetettäisiin Suomen avuksi.

Vain kolmatta päivää Oslossa oltuani en luonnollisesti voinut esittää mitään varmaa vastausta. Sanoin, etten ollut keltään norjalaiselta kuullut mitään sellaista, mikä tarjoaisi varman pohjan vastaukselle. Lisäsin kuitenkin, että keskustelu, joka minulla oli ollut ministeri Kohtin kanssa, antaa aihetta arveluun, että Norja ei ryhtyisi aseelliseen vastarintaan estääkseen Suomeen matkalla olevien joukkojen maihinlaskun. Norjalla ei tunnu olevan sellaista luottamusta voimaansa, että se uskaltaisi ajatella minkään suurvallan toimenpiteiden aseellista vastustamista.

Huomasin, että tämä vastaukseni vastasi sitä käsitystä, mikä Mr. McMillanillakin oli norjalaisista. Hän korosti eriyisesti sitä, että norjalaiset johtavat miehet, joita hän oli puhutellut, eivät uskalla antautua avoimeen keskusteluun, vaan koettavat välttää kiusallisten asiain käsittelemistä. Ruotsissa on tilanne tässä suhteessa toinen, hän sanoi. Ruotsalaiset osoittavat suurempaa rohkeutta ja itsenäisyyttä ajatustensa ilmaisemisessa.

Mr. McMillan mainitsi, että Englanti on lähettänyt kaksi miestä tutkimaan, mitä mahdollisuuksia olisi toimittaa brittiläisiä joukkoja Norjan poikki Suomen Atlanttia kohti ojentuvan käsivarren kautta, sekä lausui omana ajatuksenaan, että Englannin on autettava

Suomea siinäkin tapauksessa, että sen on avattava joukoilleen tie Atlantilta Norjan ja mahdollisesti Ruotsinkin kautta maahamme.

Toinen Suomen auttamisen muoto olisi Bakun öljykenttiin kohdistettava uhka. Jo tällainen uhka pakottaisi Neuvostoliittoa vetämään pois useita divisioneja Kannakselta, joten paine Suomea vastaan helpottuisi. Bakun öljylähteiden valtaus tai tuhoaminen taas kerrassaan tekisi lopun Neuvostoliiton mahdollisuuksista jatkaa tehokasta taistelua.

Mr. McMillanilla on siksi vaikutusvaltainen asema alahuoneessa ja hän on niin lähellä eräitä Englannin hallituksen jäseniä, m.m. lordi Halifaxia, että hänen ajatustensa selostaminen on nähdäkseni aiheellista siinäkin tapauksessa, että ne eivät kuvastaisi muuta kuin hänen omia mielipiteitään, joita hän aikoo Lontooseen palattuaan esittää Englannin hallituksen jäsenille. Mainittava on myös, että Mc.Millan sanoi olevansa vakuuttunut siitä, että on vain lyhyen ajan kysymys milloin Englanti katkaisee suhteensa Neuvostoliittoon.

Englannin ja Ranskan yhteistä esiintymistä Neuvostoliittoa vastaan Kaukasian suunnalla pitää myöskin Oslon diplomaattikunnan vanhin, Puolan ministeri Neuman, mahdollisena. Hän sanoi, kun asiasta hänen kanssaan tuli puhe, tehneensä Parisissa käydessään havaintoja, jotka hänen mielestään viittaavat siihen,

että sotilaallista esiintymistä Neuvostoliittoa vastaan Kaukasiassa on vakavasti suunniteltu. Luonani käynyt Suomessakin useampaan otteeseen pistäytynyt ranskalainen sanomalehtimies Gaston Benac taas sanoi, että tällaisen sotilaallisen toiminnan tiellä on toistaiseksi vain yksi este: ei ole helppo löytää syitä, jonka varjolla Englanti ja Ranska ryhtyisivät aktiiviseen toimintaan. Kaikki tässä mainitsemani henkilöt lausuivat samaan suuntaan käyviä ajatuksia tällaisen toiminnan vaikutuksesta Suomen sotaan. Englantilais-ranskalais-turkkilainen hyökkäys Bakuta kohti olisi heidän mielestään mitä tehokkainta apua Suomelle.

Tiedot turkkilaisten kauppalaivojen saamasta määräyksestä poistua Mustaltamereltä näyttäisivät viittaavan siihen, että Bakuta vastaan suunnattavaa toimintaa koskevat arvelut eivät olisi perusteetonta spekulatiota.

Vakuudeksi: [signature]

V.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön rap. n:o 4.

V.a. Asiainhoitaja Toivola.

1/3-40

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Oslo ssa 1 p:nä maalis kuuta 19 40.

Asia: Länsivallat valmiit interventioniin Norjan ja Ruotsin kautta.

Tänään saapui Osloon ruotsalainen sanomalehtimies Sven Backlund. Kun olemme hyvät ystävät vanhoilta ajoilta, kertoi Backlund niinä hetkinä, jotka hän oli luonani, avoimesti asioista, jotka ehkä ovat entuudestaan Ulkoasiainministeriön tiedossa, mutta joista kuitenkin katson olevani velvollinen lyhyesti mainitsemaan.

Herra Backlund'in sanojen mukaan on Ranska valmis intervenoimaan aseellisesti Suomen hyväksi millä hetkellä tahansa. Koko Ranska on tässä asiassa yksimielinen. Mahdollista on, sanoi B., että liittoutuneiden kuljetuslaivat jo ovat merellä Norjan ulkopuolella odottamassa Suomen avunpyyntöä. "Ne odottavat vain sanaa Mannerheimiltä", väitti herra B. Suomen avustamista on Ranskan hallituksessa vastustanut vain pääministeri Daladier, mutta hänen paikalleen on jo toinen mies, finanssiministeri Reynaud, valmis astumaan. Joukkojen maihin laskun pitäisi tapahtua Trondheim'in kautta. Mitä tekee Norja ? Se varmaankaan ei ammu. Mitä taas Ruotsiin tulee, niin jos ruotsalaiset joukot kommennettaisiin ampumaan Suomen avuksi tulevia jouk-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

koja, syntyisi Ruotsissa kansalaissota.

Saman ajatuksen kansalaissodan syttymisestä Ruotsissa on eräs korkeassa asemassa oleva norjalainen aivan äskettäin esittänyt prof. Cederbergille.

Herra Backlund tiesi lisäksi kertoa seuraavaa:

Helmikuun 20 p:nä esitti Neuvostoliiton edustaja Berlinissä Saksan hallitukselle nootin, jossa Neuvostoliiton ja Saksan väliseen sopimukseen vedoten pyydetään Saksaa ryhtymään merisotatoimiin liittolaisten kuljetuslaivoja vastaan, jos ne tekevät maihinlaskuyrityksen Norjan rannikolla joukkojen lähettämiseksi Skandinavian yli Suomeen.

Herra Backlund sanoi itse lukeneensa mainitun nootin, mutta sen sananmuodon muistiin kirjoittamiseen ei hänellä ollut ollut aikaa.

Sain edelleen kuulla, että herra B. oli yhdessä Ruotsin Parisissa olevan pääkonsulin kanssa seurannut yksityiskohtia myöten liittolaisjoukkojen Suomeen lähettämisestä käytyjä neuvotteluja. Pääkonsuli Nordlingin aikomus oli ollut matkustaa Tukholmaan samalla kertaa herra Backlundin kanssa, mutta oli Nordling Ranskan hallituksen pyynnöstä jäänyt Parisiin. Backlundin saaman sähkösanoman mukaan saapuisi Nordling Tukholmaan sunnuntaina, samana päivänä, jona Backlundkin saapuu perille.

Tukholmassa on Nordlingin ja Backlundin tehtävänä tehdä sekä Ruotsin hallitukselle että muille johtaville poliittisille piireille selkoa tässä kosketelluista asioista

ja osoittaa, mikä tilanne syntyisi, jos Ruotsi asettuisi vastustamaan Suomeen matkalla olevien liittoutuneiden joukkojen läpikuljetusta. Ranskassa on Skandinavia ja etenkin Ruotsi jo nyt yleisen halveksimisen kohteena. Hän, Backlund, kuuluu siihen ruotsalaiseen vähemmistöön, joka käsittää, että avun tarpeessa ei oikeastaam ole Suomi, vaan Ruotsi.

Olen kertonut kuulemaani, jolle en pyydä muuta arvoa kuin sen, minkä Herra Ulkoasiainministeri sille voi antaa niiden tietojen nojalla, joita hänellä on tässä kosketelluista asioista. Kun herra Backlund viimeksi oli Helsingissä, ei hänellä vielä ollut mitään tietoa liittoutuneiden suunnitelmista Suomen auttamiseksi. Nyt hän sitävastoin vakuutti puhuvansa vain asioista, jotka hän perinpohjin tuntee.

Vakuudeksi

Ulko Törnberg

V. a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön raportti n:o 5.

v. a. Asiainhoitaja Toivola

4/3 1940.

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 8159/35.

Oslo SSA 1 P:NÄ maalis KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 5.

Lähetystö toimittaa kunnioittaen Ministeriölle tämän mukana kuluvan vuoden raporttinsa n:o 5 aiheesta : "Keskustelu pääministeri Nygaardsvoldin kanssa."

V. a. Asiainhoitaja.

Hena Ulkoas. min. nähnyt 6. III. 1940. RR

Liite : Raportti n:o 5.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Oslo ssa 1 p:nä maalis kuuta 19 40.

6 ST Tal YO.

5/3 - YO

RYHMÄ	OSASTO
5	C4

Asia: Keskustelu pääministeri Nygaardsvoldin kanssa.

Tänä aamuna oli allekirjoittaneella puoli tuntia kestänyt keskustelu pääministeri Nygaardsvoldin kanssa. Esitin pääministerille Suomen kiitollisuuden siitä myötätunnosta, jota Norja on osoittanut Suomea kohtaan, mutta huomautin samalla, että se apu, mitä Suomi on tähän asti saanut ulkomailta, niin suuriarvoista kuin se on ollutkin, ei ole ollut niin tehokasta, että se riittäisi turvaamaan konfliktin onnellisen päättymisen. Suomen on saatava muista maista sotilaita ja upseereja.

Kauniita sanoja Suomen puolustuksen erinomaisuudesta lausuttuaan siirtyi pääministeri asiaan, jota olin kosketellut. Hän esitti tutun ajatuksen siitä, että Norja on aseistariisunut ja että Norjalla ei ole armeijaa, josta voisi puhua. Tästä johtuu, että Norja tuskin voi tehdä enempää kuin se on tehnyt Suomen auttamiseksi. Samassa yhteydessä pääministeri laajasti puolusteli Norjan aseriisuntapolitiikkaa esittäen esimerkkejä siitä, että Norjan kansa ei ollut halunnut tietää mitään sotavarustuksista. Varat, joita tarkoitukseen myönnettiin, olivat laajojen piirien mielestä olleet hukkaan heitettyjä. Tapahtumien kulku on tosin nyt saattanut norjalaisetkin tajuamaan, että nykyisessä maailmassa ei aseistariisutun kansan asema ole helppo, mutta käden käänteessä ei Norjan kohdalta ole parannettavissa. (Finnne)

Sanoin tietäväni, että Norjan puolustuslaitos ei ole ajan vaatimusten tasalla, mutta tämän seikan ei pitäisi

---

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

olla esteenä norjalaisten upseerien avoimelle liittymiselle vapaaehtoisjoukkoihin, jotka menevät Suomeen. Olisi ilmeisesti tarkoituksenmukaisempaa, että norjalaiset vapaaehtoiset olisivat norjalaisten upseerien johdossa. Tästä olisi sekin etu, että Suomen taisteluihin osallistuvat upseerit saisivat sotakokemusta, jota Norja joutuisi tarvitsemaan omilla rajoillaan, jos Suomi ei voisi torjua hyökkääjää. Kysyin, eikö Norja voisi tässä asiassa asettua samalle kannalle kuin Ruotsi.

Pääministeri Nygaardsvold näki Ruotsin edessään suurena ja voimakkaana, kun taas Norja on pieni ja heikko. Norjalla on sitäpaitsi lähellä rajaansa Neuvostoliitto. Norjan täytyy olla varovaisempi. Hallitus on suostunut siihen, että asevelvollisupseereja joku määrä saa lähteä Suomeen, mutta kaikessa hiljaisuudessa.

Kun huomautin, että Suomen puolustuksen sortuminen avun hitauden tai heikkouden vuoksi voisi aiheuttaa sen, että suuret pakolaismäärät, 1-2 miljoonaan henkeen, hakisivat turvaa Norjasta ja Ruotsista, joten syntyisi uusia vaikeita probleemoja, virkisti tämä huomautus pääministeriä, joka tavan takaa oli sylkenyt roimasti tuolinsa vieressä olevaan sylkyastiaan. Hän sanoi lukeneensa äskettäin Suomen historiaa ja lukiessaan saaneensa ajatuksen, että Suomen tappio voisi todellakin johtaa siihen, että osa Suomen väestöstä pakenisi Skandinaviaan ja loput ehkä siroitettaisiin ympäri Venäjää. Aivan näin hän sanoi ajatelleensa ja näytti olevan kiinnostunut kaukonäköisyydestään. Mutta mitään johtopäätöksiä, jotka vaikuttaisivat Norjan asenteeseen, hän ei ryhtynyt tekemään, vaan siirtyi ylistämään kaikkea sitä hyvää, mitä Norjassa on tehty sosiaalisella ja taloudellisella alalla. Ja paljon on vielä tehtäviä.

Sain kerta kaikkiaan heti ensi keskustelusta vaikutelman, että pääministeri Nygaardsvold elää menneen hyvän ajan muistoista uskaltamatta tehdä mitään johtopäätöksiä tilanteen muuttumisen johdosta.

Kun olin ensi kertaan puheissa pääministerin kanssa, en tahtonut mennä huomautuksissani pidemmälle varsinkin kun olin jo saanut keskusteluistani monien muiden norjalaisten kanssa käsityksen, että hallitukseen voidaan parhaiten vaikuttaa kiertoteitse, esittämällä Suomen toivomuksia eräille vaikutusvaltaisille parlamentaarikoille, joissa elää aktiivisempi henki.

Vakuudeksi Toivola

V.a.Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön raportti n:o 6.

V.a. asiainhoitaja Toivola.

9/3 -40.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

9 56 K. 40

KIRJELMÄ n:o 8469/47.

14/3-40

Oslo SSA 9 P:NÄ maalis KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

5 C4

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 6.

Lähetystö toimittaa kunnioittaen Ministeriölle tämän mukana kuluvan vuoden raporttinsa aiheesta : " Miten Norja suhtautuisi liittoutuneiden joukkojen kauttakulkuun Suomen avuksi.

V.a. Asiainhoitaja.

Raportti.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Oslo ssa 9 p:nä maalis kuuta 1940.

9 56 M. 40
14/3-40
5 C 4

Asia: Miten Norja suhtautuisi liittoutuneiden joukkojen kauttakulkuun Suomen avuksi.

Tällä viikolla on kysymys rauhanmahdollisuuksista tullut julkisen keskustelun alaiseksi. Kun lähetystöllä ei eiliseen saakka ollut mitään tietoja siitä, mitä on ollut ja on tekeillä tässä asiassa, on allekirjoittanut monasti joutunut tukalaan asemaan tietämättömyytensä vuoksi. Niinpä pääjohtaja Sandler jo sunnuntaina esitti kysymyksen : Merkitseekö suomalaisten peräytyminen Viipurin seudulla sitä, että sodan johto pitää enempää verenvuodatusta tarpeettomana rauhanteon läheisyyden vuoksi. Vastaukseni oli kielteinen. Englannin lähettiläs paria päivää myöhemmin kertoi, että hänen tietojensa mukaan Suomen hallitus oli tehnyt tai tekemäisillään tärkeän vetoomuksen. Mihin suuntaan, jäi epäselväksi, mutta sir Cecil Dormer lupasi muutaman päivän perästä antaa enemmän tietoja ja sanoi Englannin olevan valmiin lähettämään tehokasta apua edellytyksellä, että Ruotsi ja Norja sallisivat joukkojen läpikulun.

Kysymys Norjan suhtautumisesta liittoutuneiden joukkojen kauttakulkuun on siis erittäin tärkeä . Kun allekirjoittaneelle kuitenkaan ei ole annettu ohjetta selvyyden hankkimisesta tässä asiassa, en ole niissä keskusteluissa, joita minulla on ollut ulkoasiainministeriössä sekä erinäisten hallituksen jäsenten ja niiden

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lähetystöpäälliköiden kanssa, joiden luona olen ehtinyt käydä tervehdyskäynneillä, suoraan ottanut asiaa puheeksi. Kuitenkin olen koettanut johtaa keskustelun siihen, että pääsisin selvyyteen, mitä asianomainen ajattelee Norjan mahdollisesta suhtautumisesta vaatimukseen, että liittoutuneiden joukkoja on kuljetettava Norjan yli Suomen avuksi.

Ulkoasiainministeriön kansliapäällikkö hra Bull ja poliittisen jaoston päällikkö hra Tostrup olivat varsin innokkaat suosittelemaan rauhan solmimista Neuvostoliiton kanssa vaikkapa suuriakin myönnytyksiä tehden, kunhan vain Suomen itsenäisyys säilyisi. Molemmille huomautin, että Suomi on edelleenkin valmis solmimaan rauhan, mutta Hangon ja Viipurin luovuttaminen, joiden luovuttamista Venäjä vaatinee, ovat ehtoja, joihin Suomi käsitykseni mukaan ei voisi suostua. Molemmat viittasivat niihin vaaroihin, joita Pohjolalle syntyisi, jos Suomi rauhaan taipumatta vetoaisi länsivaltoihin. Heidän mielestään - samaan suuntaan oli ministeri Koht aikaisemmin viitannut - aluksi epäedullisen rauhan jälkeen Suomi ehkäpä piankin voisi päästä edullisempaan järjestelyyn. Selitin, että Suomi tuntee venäläiset monisatavuotisesta kokemuksesta ja bolsheviikit verrattain tuoreen kokemuksen perusteella, eikä voi pitää sellaista rauhaa, joka tekisi menestyksellisen puolustautumisen uutta hyökkäystä vastaan mahdottomaksi, edes väliaikaisesti hyväksyttävänä. Nähdäkseni ei siis jää muuta mahdollisuutta kuin vedota länsivaltojen apuun, ellei Skandinaavia nopeasti ryhdy aktiivisesti auttamaan noninterventiopolitiikan menetelmiä käyttäen. Ruotsilla ja Norjalla on joka tapauksessa kansainliiton jäseninä velvollisuus olla ainakin estämättä muualta tulevan avun saamista. Vihjasin, että joukkojen kauttakulun kieltäminen merkitsisi epäsuoraa apua hyökkääjälle.

Tähän asian puoleen ei kumpikaan, Bull yhtä vähän kuin Tostrupkaan, kajonnut. Keskustelu siirtyi

toisiin kysymyksiin. Tästä tekisin sen johtopäätöksen, että ulkoministeriössäkin tajutaan, kuinka vaikeata Norjan olisi asettua vastustamaan joukkojen kuljetusta alueensa läpi. Kansanhuoltoministeri Lie paria päivää myöhemmin, kun olin vienyt keskustelun samoille laduille, sanoi, että ehkäpä kuljetus sinetöidyissä vaunuissa olisi sopiva ratkaisu.

Ministeri Lieltä sain vahvistuksen aikaisemmin kuulemaani, siihen nimittäin, että hallituksen ja työväenpuolueen johdon keskuudessa on ollut jyrkkääkin erimielisyyttä kysymyksissä, jotka koskevat suhtautumista Suomeen. Pääministerin ja ulkoministerin varovaisuus ei kaikkia miellytä. Lien, Thorpin ja Tranmaelin vaikutusvaltaan onkin lähetystön ollut vedottava saadakseen esim. vapaaehtoiskuljetuksessa aikaan käytännöllisiä järjestelyjä, joihin nähden ulkoasiainministeriössä on esiintynyt haluttomuutta.

Myöskin Yhdysvaltain lähettilään ja Italian lähettilään kanssa keskustellessani tuli joukkojen kauttakulkumahdollisuus puheeksi. Edellinen, Mrs Harriman, kutsui lähetystönsä sihteerin salonkiin, missä keskustelimme, ja Mr. Cox tällöin sanoi kuulleensa Mrs Harrimanin "hyvältä ystävältä", siis lähetystön jostain arvostamasta tietolähteestä, että Norja ei missään tapauksessa asettuisi kauttakulkua vastustamaan ja että Ruotsikaan ei uskaltaisi, sisäisten selkkausten pelosta, sitä tehdä. Italian lähettiläs taas kehitteli pitkälti teoriaa, että länsivaltojen, varsinkin Englannin apu, veisi siihen, että Saksa todellakin sekautuisi Suomen sotaan estääkseen sen, että länsivallat pääsisivät kontrolloimaan Ruotsin malmin vientiä ja ryhtyisivät Suomen yli laajempiin sotatoimiin Baltiassa ja Neuvostoliittoa vastaan. Tätä tietä pääsisivät ne Saksaakin häiritsemään. M. Lodi-Fe kehitti omissa nimissään muuten seuraavaa ajatusta: Suomen olisi pitänyt ja pitäisi vieläkin pyrkiä siihen, että neutraaliset maat lähettäisivät joukkoja sen avuksi; Italialla on Pohjois-Afrikassa joukkoja, jotka voitaisiin lähettää Suomeen; jos muista puolueettomista maista tulisi joukkoja mukaan, voisi tällaiseen kansainväliseen avustusarmeijaan

liittyä myöskin joku määrä ranskalaisia joukkoja ilman että Saksa välttämättä sekautuisi asiaan; Italia ei kuitenkaan voisi ottaa aloitetta, vaan aloitteen tekijäksi olisi saatava esim. de Valera; aloitteen tullessa tältä taholta olisi Italia todennäköisesti saatavissa asiaan mukaan.

Fantastiselta tuntuva suunnitelma, jonka mainitseminen, vaikkapa vain hra Lodi-Fe'n yksityisenä mielipiteenä, ei liene liian kaukana tässä käsiteltävänä olevasta kysymyksestä varsinkin kun lähettilään lausuntojen läpi kuulsi ajatus, että Norja ja Ruotsi, jotka pelkäävät englantilaisten tulosta johtuvia vaikeuksia, eivät voisi asettua kaikkea joukkojen läpikulkua vastustamaan.

Norjalaisten kanssa asiasta keskustellessani olen tullut siihen käsitykseen, että heitä huolestuttaa tilanne, joka syntyy, jos länsivallat vaativat joukoilleen kauttakulkua. Niinpä ministeri Lie todisteli, että Norjan kannalta on ajan voittaminen välttämätöntä. Olisi tärkeää vielä saada Saksasta ostaa erilaisia sotavälineitä, joita sieltä on saatu ja enemmän ollut luvassa. Viime aikoina ei Saksa kuitenkaan ole enää toimittanut tilauksia sopimusten mukaisesti. Norja ei näin ollen omasta puolestaan ole valmistautunut riittävästi siihen, että sota laajentuisi sen alueille. Toisaalta eivät puhuttelemani norjalaiset - tässä tarkoitan etusijassa sellaisia, jotka eivät ole hallitusvastuussa - näe, miten Skandinaavia voisi ajan oloon jäädä sodan ulkopuolelle. Varsin yleiseltä tuntuu aavistus, että länsivallat Suomen sodasta riippumatta tulevat toimimaan siten, että vienti Skandinaaviasta Saksaan loppuu, olkon että länsivallat tällöin tärkeästikin loukkaisivat Skandinaavian puolueettomutta. Suomen auttamisen merkeissä voisivat länsivallat saavuttaa tämän päämäärän puolueettomuusloukkauksia tekemättä. Suomen mahdollinen vetoaminen länsivaltoihin näyttää monesta norjalaisesta sen aran politii-

kan tulokselta, jota Ruotsin johdolla on noudatettu ja tekee Suomelle välttämättömäksi vedota Englantiin ja Ranskaan.

Kaikki norjalaiset johtavat aivot eivät kuitenkaan ilman muuta tahtoisi alistua tämänsuuntaiseen kehitykseen. Näihin kuuluu Stortingetin presidentti Hambro. Eilen, kun iltamyöhällä kävin hänen luonaan, kerroin hänelle, että käsitykseni mukaan Suomella ei enää ole muuta mahdollisuutta kuin joko tehdä rauha epäedullisin ehdoin tahi vedota länsivaltoihin. Hambro tällöin tahtoi löytää kolmannen mahdollisuuden. Ruotsin ja Norjan olisi yhdessä käännyttävä Saksan puoleen ja tiedusteltava, miten se suhtautuisi sellaiseen Suomen auttamiseen, jossa olisi mukana Skandinaavisten joukkojen lisäksi ehkä ranskalaisia, mutta ei englantilaisia. Kun huomautin, että tällaiseen järjestelyyn on vain pari kolme päivää aikaa, sanoi Hambro vielä samana iltana keskustelevansa ent. pääministerin, herra Movinckelin kanssa. Sen hän oli tehnytkin ja saattanut ajatuksena myöskin ministeri Kohtin tietoon, sillä tänä aamuna aikaiseen hän puhelimessa ilmoitti, että hänen ja Movinckelin olisi mahdollisimman pian saatava tietää, paljonko Suomen pitäisi saada joukkoja Suomesta voidakseen olla vetoamatta länsivaltoihin, ja että Koht ei ollut, kun hänelle oli asiasta puhuttu, ilmaissut omaa mieli. pidettään. Saatuani puhelimessa Herra ulkoasiainministeri Tannerilta vastauksen joukkojen määrää koskevaan kysymykseen, ilmoitin presidentti Hambrolle, että aikaisemmin olisi voitu selviytyä vähemmälläkin ulkopuolisella avulla, mutta nyt tarvitaan nopeasti 100.000 miestä. Samalla mainitsin, että Suomen on tehtävä ratkaisunsa parin kolmen päivän kuluessa. Käsitykseni mukaan, lisäsin, ei Suomi voi hyväskyä rauhanehtoja, jotka riistäisivät siltä Hangon ja Viipurin. Mitä todennäköisintä on siis, että Suomi aivan lähipäivinä vetoaa länsivaltoihin.

Tänään keskustelin herra Tranmaelin kanssa, joka

sanoi asettuvansa heti yhteyteen sekä pääministeri Nygaardsvoldin että ministeri Kohtin kanssa, ja puhuvansa heille asiasta. Olin myös päivän kuluessa keskusteluissa kolmen johtavan oslolaisen lehtimiehen kanssa ja tein heille selkoa tilanteesta.

Tähänastisen kokemukseni perusteella on minun ollut pakko todeta, että Norjassa olisi tarmokkaammin toimien voitu saada syntymään melkoista aktiivisempi suhtautuminen Suomen auttamiseen. Lähetystön voimat eivät kuitenkaan ole riittäneet poliittiseen toimintaan ja kahdessa viikossa, jotka ovat olleet muodollisuuksien täyttämiä, ei allekirjoittanut ole ehtinyt tehdä muuta kuin hiukan alustavaa työtä. Mutta jo ne keskustelut, jotka minulla on ollut vaikutusvaltaisten johtomiesten kanssa, ovat saaneet minut vakuuttuneeksi siitä, että Norjan passiivisuus on murrettavissa ja että Norja ei ole asettava liittoutuneiden joukkojen kauttakuljetukselle sellaisia esteitä, joiden vuoksi yrityksen tarvitsisi raueta.

Ajan täpäryys on todennäköisesti saava aikaan sen, että presidentti Hambron toimenpiteet liittoutuneiden avun korvaamiseksi skandinaavisella avulla jäävät myöhästyneeksi yritykseksi korjata Ruotsin ja Norjan tekemiä virheitä.

V. a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 7.

v.a. Asiainhoitaja Toivola

13/3 1940.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Oslo ssa 13 p:nä maalis kuuta 1940.

10 56 Sal 40.

15/3-40

RYHMÄ 5 OSASTO C 4 ASIA

Asia: Puhetta garantioista ja puolustusliitosta.

Tämän onnettoman päivän aattona, klo 7 i.p., saapui Englannin lähettiläs ennakolta käynnistään ilmoittamatta tapaamaan allekirjoittanutta. Sir Cecil Dormer kertoi, kuten eilen ulkoasiainministeriölle lähettämässäni salasähkeessä ilmoitin, että hän oli hallituksensa määräyksestä käynyt esittämässä Norjan ulkoasiainministerille virallisesti, että Norja sallisi liittoutuneiden joukkojen kauttakulun Suomeen. Samanlainen esitys oli tehty Tukholmassa. Niin täällä kuin Tukholmassakin oli luvattu antaa vastaus tänään.

Sir Cecil lisäsi, että esitys oli johtunut siitä, että Suomi oli eilen aamupäivällä esittänyt Englannille avunpyynnön. Sir Cecil kertoi myös yksityiskohtia avustussuunnitelmasta. Niiden toistaminen tässä on tarpeetonta.

Tämän jälkeen oli vaikea uskoa aamulehtiä, jotka kertoivat rauhansopimuksen allekirjoittamisesta ja paljastivat sen sisällön. Vielä eilen oli norjalaistenkin käsitys, että Suomi ei voisi tehdä sopimusta, joka tietäisi Hangon ja Viipurin menetystä. Tänään jotkut norjalaiset ovat olleet kyllin kohteliaita kysyäkseen, saako Suomea onnitella, mutta useimmat tapaamani ovat kuitenkin ilmaisseet käsityksen, että Skandinaavian ja heidän itsensä on hävettävä.

Mielialojen kuvaamisella ei kuitenkaan ole käytännöllistä merkitystä. Kerronkin sen vuoksi vain reaktioista, joissa kuvastuu uuden tilanteen arviointia.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Eräs sanomalehtimies soitti aamusella ja ilmoitti, että Stortingetissa parhaillaan pohditaan, olisiko Ruotsin ja Norjan yhdessä taattava Suomen uusi itäraja. Samalta taholta olin aikaisemmin kuullut, että puolustusliitto-ajatusta oli pohdittu sellaisena ratkaisuna, joka turvaisi Suomen uusilta hyökkäyksiltä. Kun lehtien julkaiseman selostuksen mukaan Moskovan sopimuksen 3:nnessa artiklassa kuitenkin sanotaan, että molemmat sopimuspuolet sitoutuvat olemaan tekemättä toista sopimuspuolta vastaan liittoja tai osallistumasta mihinkään toista sopimuspuolta vastaan tähdättyyn koalitioon, täytyy kysyä, eikö puolustusliiton suunnittelukin jo antaisi neuvostohallitukselle aiheen selittää, että Suomi on rikkonut tekemänsä sopimuksen. Tämän selityksen jälkeen voisi Neuvostoliitto aloittaa uuden hyökkäyksen rajalta, joka tuskin olisi Suomen voimilla puolustettavissa. Sopimuksen 3. artikla on kahle, joka saattaa tehdä itsenäisen ulkopolitiikan mahdottomaksi.

Tänään on allekirjoittanut keskustellut Yhdysvaltain, Italien ja Tanskan lähettiläiden kanssa syntyneestä tilanteesta. Kaikki he olivat valmiit lohduttamaan sillä, että tehdyn ratkaisun ei tarvitse olla lopullisen. Toisaalta ei salata ajatusta, että Suomi on 30:ksi vuodeksi sidottu. Italian lähettiläs kuitenkin meni jo pari päivää sitten, kun hän kävi luonani, ja tänään jälleen mietelmissään hiukan syvemmälle. Hän kyynillisesti tahtoi nähdä liittoutuneiden avun tarjouksessa vain eleen Suomen hyväksi, mutta tämän eleen takana oli hänen mielestään todellisena pyyteenä päästä katkaisemaan malmin vienti Ruotsista Saksaan. Skandinaviasta ei hänen mielestään ole Suomen tueksi. Sitävastoin on Suomi osoittautunut sellaiseksi sotilaalliseksi tekijäksi, jolle suurvaltakin antaa määrätyissä tilanteissa arvoa ja jonka palveluksia se voi tarvita.

Suomen sankarillinen taistelu voi tulla myöhemmin palkituksi, kun Saksa kerran joutuu ottelemaan Neuvostoliiton kanssa. Epäillystäkään ei tarvitse olla siitä, mille puolelle siinä taistelussa voitto on kallistuva. Saksa ei silloin voi niellä kaikkea, minkä se voisi saada valtaansa. Jos Suomi sitä ennen saavuttaa hyvät suhteet Saksaan, voi se loppuselvityksessä saada nykyisen tappionsa korvatuksi. Suomella on mahdollisuuksia saavuttaa takaisin kaiken menettämänsä vieläpä lisän kanssa.

Herra Lodi-Fè oli muuten taipuvainen ajattelemaan, että Suomen nyt kärsimä ankara menetys on vaikuttava Italian Ulkopolitiikkaan sikäli, että Italia ei olisi Saksan suostuteltavissa lähentymään Neuvostoliittoa. Italiassa on Suomella niin voimakas myötätunto kansan keskuudessa puolellaan, että Italian olisi vaikea lähestyä raakalaisvaltiota, joka juuri on silponut Suomen.

Yhdysvaltain lähettiläs, Mrs. Harriman, ilmaisi käsityksensä Suomen uudesta rajasta ollen sitä mieltä, että se on oleva edullisena lähtökohtana uudelle idästä tulevalle hyökkäykselle. Hän sanoi myös kuulleensa, että äskeisessä Norjen ja Englannin välisessä kauppasopimusneuvottelussa oli Englannin taholta peittelemättä esitetty ajatus, että Norja on kykenemätön ylläpitämään puoluettomuuttaan, joten huolenpito Norjan puolueettomuudesta olisi otettava voimakkampiin käsiin. Mrs. Harriman ei ole ainoa, joka päivän kuluessa on viitannut siihen, että Skandinavian puolueettomuus, jota nämä valtiot tahtoivat ylläpitää Suomen vahingoksi, ei tämän menettelyn kautta ole tullut turvatuksi.

Olen tahtonut tuoreeltaan kertoa näistä tänään kuulemistani mielipiteistä siitä syystä, että Suomen asema käsitykseni mukaan on siinä määrin muuttunut, että n.s. skandinaavinen orientoituminen saattaisi, jos sitä modifioimatta jatkettaisiin, viedä siihen, että

1700-luvun historia uusiutusi. Suomen syöminen pala palalta saattaisi muodostua nyt kärsityn nöyryytyksen jälkeen helpoksi naapurille, jolla on tukenaan Itämerta hallitseva suurvalta. Hitler on Suomenn nähden nykyisin siinä asemassa, missä v. 1807 oli Napolen Ruotsiin nähden. Ruotsi, joka v. 1808 ei pystynyt puolustamaan aluettaan heikkoa Venäjää vastaan, on tuskin pystyvä vastaisuudessakaan muuhun kuin itsekkääseen oman puoluettomuutensa vaalimiseen Suomen kustannuksella.

Aarno Tarkki

v.a. asianhoitaja

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 8.

v.a. Asiainhoitaja Törnvall

14/3 1940.

5000—6—39 3012

OSLOSSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Oslo ssa 14 p:nä maalis kuuta 1940. 11 56 Sal. 8 40.

1873-40

Asia: Muudan keskustelu Ranskan uuden lähettilään kanssa.

5 C 4

Ranskan uusi lähettiläs, R. de Dampierre, saapui muutamia päiviä sitten Osloon. Ennen muodollisten vierailujen vaihtamista oli allekirjoittaneen tänään käytävä häntä tapaamassa Bergeniin saapuvia vapaaehtoisia koskevassa asiassa. Tällöin syntyi keskustelu, jolla ei liene mitään käytännöllistä merkitystä, mutta jonka sisällön tahdon kuitenkin toistaa, koska siitä päättäen Ranskalla olisi ollut toinen kanta joukkojen kuljetukseen nähden Norjan ja Ruotsin yli kuin oli Englannilla, jos pitää paikkansa Mr Chamberlainin alahuoneessa käyttämä sanonta, että Englanti ei ollut suunnitellut Norjan ja Ruotsin n.s. puolueettomuuden loukkaamista.

M. de Dampierre kertoi, että hän tullessaan Parisin kautta uuteen virkapaikkaansa oli ollut puheissa Ranskan pääministerin kanssa. Daladier oli tällöin sanonut, että kaikki on valmiina joukkojen lähettämiseksi Suomeen, odotetaan vain Suomen muodollista kutsua. Joukkojen lähettämiselle ei Norjan ja Ruotsin kanta kauttakulkukysymyksessä olisi ollut minään esteenä. "Helsingissä oli Ranskan puolesta tästä tehty ilmoitus. Norja ja Ruotsi eivät olisi mitään voineet, sillä kun suurvallat Ranska ja Englanti olisivat vaatineet näiltä valloilta kauttakulkua, olisi niiden ollut pakko siihen suostua!"

Painoin mahdollisimman tarkasti mieleeni lainaamani hra de Dampierren sanat, koska ne saattavat Suomen hallituksen menettelyn oikeaan valoon. Pidättäytymällä liittoutuneiden odottaman avunpyynnön esittämisestä Suomen hallitus osoitti

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Norjaa ja Ruotsia kohtaan hienotunteisuutta, johon sillä tuskin oli mitään velvollisuutta. Suomella olisi ollut oikeus vaatia Ruotsilta ja Norjalta kauttakulun myöntämistä apuun tuleville joukoille. Suomen ei nähdäkseni olisi tarvinnut pidättäytyä avunpyynnön esittämisestä liittoutuneille vain sen vuoksi, että Norja ja Ruotsi olivat suhtautuneet kielteisesti niille esitettyihin pyyntöihin. Arvistan, että monet sellaisetkin syyt, joista julkisuudessa ei ole ollut puhetta, ovat olleet esteenä avunpyynnön esittämiselle.

M. de Dampierre vastasi kysymykseeni, kuinka kauan oli laskettu joukkojen kuljetuksen Suomeen kestävän, epämääräisesti: Joitakin viikkoja. "Mutta lentovoimat olisivat antaneet nopeampaa apua, lentokoneita olisi Suomeen lähetetty suuremmassa määrässä heti."

Ranskan lähettiläs korosti samaa seikkaa, josta Englannin lähettiläs muutamia päiviä sitten oli puhunut, nimittäin sitä, että avun määrää olisi tarpeen mukaan lisätty tarkoitetun päämäärän saavuttamiseksi. Ranskaa ja Englantia voidaan moittia hänen mukaansa vain siitä, että ne niin perinpohjaisesti tutkivat tätä kysymystä, että siihen meni runsaasti aikaa. Alkuselvittelyt olisi voitu suorittaa ehkä nopeammin, mutta näiden tultua suoritetuiksi oli ratkaisu kokonaan Suomen käsissä, sanoi de Dampierre.

Kysyin, oliko ajateltu joukkojen lähettämistä Suomeen myös Petsamon kautta. Vastaus oli asian luonteen mukainen. Joukkojen laskeminen vihollisen hallussa olevalle rannikolle olisi ollut vaikea tehtävä, mutta esiintyminen Petsamon edustalla olisi voinut tulla kysymykseen. Ranskalaiset joukot, joita Suomen avustamiseksi olisi käytetty, ovat ensiluokkaisesti koulutettuja ja varustettuja, selitti hra de Dampierre, ja upseeristo, joka oli tuntenut suurta innostusta sitä odottaneeseen tehtävään, mitä parasta.

Hra de Dampierren sanonnassa oli melkeinpä valittelua sen johdosta, että Ranska ei päässyt auttamaan Suomea, jonka urheaa puolustusta kohtaan koko maailma oli tuntenut ihailua.

Ranskan lähettiläs kosketteli myös pohjoismaista puolustusliittoa koskevaa kysymystä. Kun viittasin rauhansopimuksen 3.artiklaan, sanoi hän, että sehän ei estä Suomea tekemästä sotilasliittoa, jolla on puhtaasti defensiivinen tarkoitus.

Tämä huomautus on luonnollisesti oikea ja paikkansa pitävä, jos ollaan tekemisessä sivistysvaltion kanssa. Sellainen ei Neuvostoliitto ole. Se järjesti "hyökkäyksen" Mainilaa vastaan ja pystyy varmaan selittämään pienten naapuriensa puolustusliitonkin sitä vastaan tähdätyksi katalaksi juoneksi.

Ulko Tönkä

V.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön raportti n:o 9.

V.a. Asiainhoitaja Toivola.

20/3 1940.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 12/56 Lue. 40

KIRJELMÄ n:o 9198/63. 26/3-40

Oslo SSA 20 P:NÄ maalis KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N 5 C 4.

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 9.

Lähetystö toimittaa tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 9 aiheesta:

"Ranskan, Saksan ja Ruotsin lähettiläät hetken tilanteesta."

V. a. Asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Oslo ssa 20 p:nä maalis kuuta 1940.

12 56 Pal. 40

26/3-40

Asia: Ranskan, Saksan ja Ruotsin lähettiläät hetken tilanteesta.

5 C4

Ranskan lähettiläs, de Dampierre, kävi aamusella luonani. Keskustelu kulkeutui ranskalaisia upseereja koskevasta kysymyksestä, johon ei vielä ollut tullut ohjeita Parisista, Suomen auttamista koskevaan, tavallaan jo historiaan kuuluvaan kysymykseen, josta Englannin pääministeri eilen puhui alahuoneessa.

Huomautukseni, että tilanne saattaisi Suomessa olla tällä hetkellä toinen, jos liittoutuneiden apua olisi ollut saatavissa aikaisemmin, antoi ministeri Dampierrelle aiheen lausua seuraavaan tapaan:

Ranska ja Englanti saivat sodan alkuvaiheessa Suomen taholta vain pyyntöjä, että Suomelle annettaisiin materiaalista apua. Sitä ryhdyttiinkin mahdollisimman nopeasti lähettämään. Suomen taholta kuitenkin näihin aikoihin sanottiin, että varsinaista sotilaallista apua Suomi ei tarvitse, vaan voi kestää toukokuulle saakka omine voimineen ja niiden vapaaehtoisten avulla, joita odotettiin Suomeen. Heti kun Suomen taholta annettiin tietää, että Suomi tarvitsee myöskin sotilaita, ryhdyttiin tätä kysymystä valmistamaan. Jos tämä tieto olisi tullut liittoutuneille aikaisemmin, olisi suunnitelma ollut aikaisemmin valmis.

Mitä taas siihen vastustukseen tulee, jota Norja ja Ruotsi kauttakulkukysymyksessä olisivat tehneet, niin eivät ne norjalaiset, joiden kanssa min. Dampierre oli ollut keskustelussa ensimmäisinä Norjassa olonsa päivinä, olleet

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sanallakaan viitanneet siihen, että Norja tekisi vastarintaa, jos liittoutuneet laskisivat joukkoja maihin Norjassa. Norjalaiset olivat maininneet vain niitä teknillisiä vaikeuksia jotka suurempien joukkojen kuljetus Skandinavian yli Suomeen kohtaisi. Ruotsista oli liittoutuneilla niinikään tieto, etteivät ruotsalaiset missään tapauksessa ampuisi liittoutuneiden joukkoja. Liittoutuneiden kauttakulku Norjan ja Ruotsin yli olisi siis ollut järjestettävissä. Puuttui vain Suomen muodollinen avunpyyntö.

Ministeri de Dampierre tiedusteli, onko Saksan taholta tehty Suomelle mitään ehdotuksia tai esityksiä. Tähän kysymykseen vastasin, että lähetystöllä ei ollut mitään tietoja Saksan ehdotuksista tai esityksistä, ja henkilökohtaisesti luulin, ettei sellaisia ole tehty.

Kysymykseni johdosta, mitä mieltä ministeri Dampierre oli Pohjoismaiden puolustusliiton mahdollisuuksista, kertoi ministeri olleensa asiasta keskustelussa ministeri Kohtin kanssa, joka oli hänelle sanonut tilanteen Pohjois- Euroopassakin niin paljon muuttuneen, että puolustusliittokysymystä kannattaisi vakavasti ajatella, ja on paljon sellaisia seikkoja, jotka puhuvat sen puolesta. Ministeri Kohtin sanojen mukaan tulee puolustusliiton solmiminen kuitenkin kohtaamaan vaikeuksia.

Omana mielipitenään Ranskan ministeri arveli, että Norja ja Ruotsi ovat heränneet liian myöhään huomaamaan sitä vaaraa, joka nyt uhkaa. Hänen mielestään Norjan ideologiasta voidaan käyttää sanaa "Lebensraum"-ideologia, siinä määrin se on niiden valtojen pyrkimysten mukainen, jotka valtaavat lisää tilaa pienten valtioiden kustannuksella. Mussolinin ja Hitlerin välisestä tapaamisesta ei ministerillä ollut tietoja, mutta hän torjui ajatuksen rauhan mahdollisesta saavuttamisesta sanoen, että joka kolmas kuukausi täytyy Saksan tehdä rauhanoffensiivejä, joilla ei ole mitään käytännöllistä merkitystä.

Keskipäivällä saapui Saksan lähettiläs, ministeri Brauer, vierailulle, jonka kuluessa keskustelu kosketteli sitä

pelottelua,
(joka Saksan taholta oli ollut Norjan ja Ruotsin uhkana. Kysyin herra Brauerilta, olivatko nämä maat tiedustelleet Saksalta, miten Saksa menettelisi, jos Norja ja Ruotsi antaisivat suoranaista aseellista apua Suomelle.

Ministeri Brauer kertoi, että ainoa tähän suuntaan käyvä tiedustelu oli Ruotsin (ja Norjan) taholta tehty joulukuun alussa, tarkemmin sanoen joulukuun 1 ja 7 päivien välillä. Tällöin oli Saksalta tiedusteltu

1. onko perää huhuissa, että Neuvostoliitto ja Saksa olisivat sopineet siitä, että Neuvostoliitto saa tunkeutua Suomen yli Pohjois-Norjan poikki ja Atlantille, ja

2. tulisiko Saksa sekaantumaan asiaan, jos Norja ja Ruotsi ryhtyisivät aseellisesti auttamaan Suomea.

Näihin kysymyksiin oli lopuksi annettu seuraavat vastaukset:

Neuvostoliiton ja Saksan välillä ei ole sovittu siitä, että Neuvostoliitto ryhtyisi sotaan Suomea vastaan ja tunkeutuisi Pohjois-Skandianvian yli Atlantille. Tämä kysymys ei neuvotteluissa Saksan ja Neuvostoliiton välillä ole ollut keskustelun alainen.

Vastaus toiseen kysymykseen oli ollut :

Jos Ruotsi ja Norja auttaisivat Suomea vaikkapa lähettämällä järjestettyjä joukkoa Suomeen, niin pysyisi Saksa puolueettomana. Samoin ei Saksa asettuisi vihamieliselle kannalle, jos aseiden ja lentokoneiden kuljetus Skandinavian yli tapahtuisi, kunhan tämä kuljetus ei saisi liian ostentatiivisia muotoja. Ministeri Brauer sanoi, että Saksa on kaiken aikaa ollut tietoinen siitä aseiden, lentokoneiden sotavarusteiden y.m. lähettämisestä, joka on tapahtunut Norjan ja Ruotsin yli.

Herra Brauerin sanojen mukaan eivät Ruotsi ja Norja koskaan ole tiedustelleet Saksalta, miten Saksa suhtautuisi tilanteeseen, siinä tapauksessa, että länsivallat lähettäisivät säännöllisiä joukkoja Skandinavian yli Suomeen. Hän sanoi tietävänsä, että Saksa ei olisi sekaantunut asiaan, jos länsival-

loista olisi tullut suuriakin määriä vapaaehtoisia Suomeen, mutta sen sijaan Saksa ei olisi voinut suvaita sitä, että suoranaisia sotaväenosastoja olisi lähetetty Skandinavian yli ja sitä tietä Suomeen.

Herra Brauer toisti, että Ruotsi ja Norja eivät koskaan tiedustelleet Saksan hallitukselta, mikä sen kanta tässä asiassa olisi.

Edelläoleva kaipaa lisäykseksi huomautuksen, että Ruotsi ja Norja ovat saattaneet yksityistä tietä saada valaistusta kysymykseen, josta Saksan ulkoasiainministeri ei tarvitse olla tietoinen.

Herra Brauerilla oli omasta puolestaan se käsitys, ettei Venäjä lähiaikoina tekisi hyökkäystä Suomeen, missä bolshevismin levittämisellä ei olisi edellytyksiä.

Pari tuntia ylläselostetun keskustelun jälkeen kävi Ruotsin lähettiläs, vapaaherra Beck-Friis luonani. Kun näytin hänelle iltalehden, jossa oli uutinen Venäjän suhtautumisesta ajateltuun puolustusliittoon, oli hän suuresti hämmästynyt.

Kun aikaa postin lähettämiseen on niukalti, en ryhdy tarkemmin selostamaan keskustelua, joka syntyi Tassin uutisen johdosta. Mainitsen vain, että ministeri Beck-Friis arveli, että Norjassa tämä uutinen voi vaikuuttaa sitä suuntaa vahvistavasti, joka vastustaa tämän liiton tekemistä. Ruotsin ja Suomen olisi kuitenkin seisottava yhdessä ja yhteinen puolustus voi tulla kysymykseen ilman varsinaista julkista sopimustakin.

V.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 10.

v.a. Asiainhoitaja Toivola

25/3 1940.

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 9465/75.

Oslo SSA 26 P:NÄ maalis KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 10.

Lähetystö toimittaa tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 10 aiheesta: "Norja vaaravyöhykkeessä."

V.a. asiainhoitaja.

UE 5: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Oslo ssa 25 p:nä maalis kuuta 1940.

13 57 Tal 40

29/3-40

Asia: Norja vaaravyöhykkeessä.

Oslon diplomaattisissa piireissä on varsin yleinen se käsitys, että Pohjoismaat eivät voi jäädä suursodan ulkopuolelle, vaikka ne välttivätkin taistelun Suomen sodan yhteydessä. Tätä käsitystä ovat tukeneet ne monet Norjan puolueettomuuden loukkaukset, joita aivan viime päivinä on sattunut.

Kun allekirjoittanut eilen oli ulkoasiainministeri Kohtin puheilla ilmoittaakseen hänelle siitä, että Moskovassa oli Suomen edustajien ja Molotovin väillä ollut keskustelua pohjoismaisesta puolustusliitosta, kävi ministeri Koht suorasukaisesti puhumaan Norjan asemasta. Norja on, hän sanoi, vaaravyöhykkeessä pahemmin kuin koskaan ennen. Tiedustelin, onko tapahtunut jotain, mikä antaa erikoisen aiheen korostaa Norjan aseman vaarallisuutta. Ministeri Koht kertoi:

- Eilen, lauantaina, oli Englannin lähetystön sihteeri - lähettiläs ei sairauden vuoksi voinut itse tulla - puheillani ja ilmoitti, että Englanti tulee valvomaan, että Saksa ei käytä Norjan aluevesiä liikenteensä ja malminkuljetuksen ylläpitämiseksi. Tätä valvontaa ylläpidettäessä ei voida välttää sitäkään, että tapahtuu Norjan puolueettomuuden louk-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kauksia. Viime päivinä ovatkin englantilaiset lentokoneet 25:ssa todetussa tapauksessa loukanneet Norjan puolueettomuutta. Vähän myöhemmin saapui luokseni Saksan lähettiläs ja uhkasi, että jos englantilaiset häiritsevät Saksan meriliikennettä Norjan aluevesillä ja täten loukkaavat Norjan puolueettomuutta, Saksa ei voi olla intervenoimatta. Norja on uhattuna molemmilta tahoilta. Kun tätä uhkaa ajattelee puolustusliittoajatuksen valossa, ei voi nähdä, miten pohjoismainen puolustusliitto voisi olla Norjalle tässä vaiheessa avuksi. Millä tavalla toiset pohjoismaat voisivat meitä auttaa ?

- Auttaminen on ehkä mahdotonta, jos ja kun Englannin ja Saksan väliset yhteenotot tapahtuvat merellä.

- Meidän saamiimme uhkauksiin sisältyy vaara, että suurvallat ottavat itselleen tukikohtia Norjan rannikolta. Jo kolme viikkoa sitten uhkasi Englanti, että se laskee joukkoja maihin Bergenissä, Stavangerissa ja Trondheimissa.

- Tapahtuiko tämä Suomen auttamista koskevan kysymyksen yhteydessä ?

- Aivan niin.

Ministeri Koht kertoi, että tieto siitä kannasta, mille Molotov oli asettunut pohjoismaiseen puolustusliittoon nähden, saapui hänelle Moskovasta jo ennenkuin TASS oli lähettänyt asiaa koskevan uutisen julkisuuteen. Norjan lähettiläs Moskovassa on myös ollut ulkoasiainkomissariatissa asiasta keskustelemassa ja ilmoittanut, että kysymys ei voi olla mistään Neuvostoliittoa vastaan tähdätystä yhtymästä, vaan puhtaasti defensiivisestä liitosta. Samalla oli osoitettu, että presidentti Hambron radiopuhe ei ollut tähdätty Neuvostoliittoa vastaan, vaikka siinä olikin sanontatapoja, joita voi, jos on pahaa tahtoa, tulkita niin tai näin. Hambro ei kuitenkaan puhunut Norjan nimessä ja hänen huomautuksensa siitä, että epäoikeutetut rauhat eivät kestä ikuisesti olivat luonteeltaan ylimalkaista filosofoimista, jolle ei voi antaa mitään käytännöllistä merkitystä. Valitettavasti moni väärä rauha on jäänyt korjaamatta. Mutta Norja joka tapauksessa tahtoo tutkia puolustusliitto-

kysymystä ja suhtautuu siihen myötämielisesti, mutta Suomen on itsensä punnittava se riski, mikä liittyy ajatuksen toteuttamiseen asiain nykyisessä vaiheessa. Norjalla ei ole mitään sitoumuksia, joita sen olisi pidettävä silmällä asiaa tutkiessaan. Tässä yhteydessä on kuitenkin muistettava, mitä tapahtui, kun Englanti ja Puola vuosi sitten tekivät puolustusliiton. Saksa piti sitä itseään vastaan tähdättynä ja teki siitä sodan syyn. Puolustusliiton tekeminen nyt saattaa sisältää samanlaisen riskin. Toisaalta ei puolustusliitto, jos se heti tehtäisiin, välittömästi lisäisi Suomen puolustusvoimaa. Puolustusliiton edellyttämä varustusten lisääminen, mikä joka tapauksessa käy välttämättömäksi, vie aikaa. Asiassa ei siis, sanoi ministeri Koht, pitäisi liiaksi kiirehtiä.

Puolestani sanoin, että Suomen hallitus on senkin jälkeen kuin TASS saattoi Neuvostoliiton kantaa koskevan tiedon julkisuuteen harkinnut asiaa ja pitää suotavana, että puolustusliittokysymystä ryhdytään kehittämään. Suomen kannalta olisi asian jättäminen raukeamaan kohtalokas siinä suhteessa, että tästä tehtäisiin johtopäätös, että Suomi on pakotettu ilman muuta alistumaan Neuvostoliiton tahdonilmauksiin.

Ministeri Koht myönsi, että riski on olemassa kummassakin tapauksissa.

Ministeri Koht käytti tilaisuutta hyväksi kertoakseen lisäksi ilmoituksesta, jonka Saksan lähettiläs oli edellisenä päivänä tehnyt Mussolinin ja Hitlerin välisestä kohtauksesta Brennerissä. Neuvottelussa oli saavutettu täydellinen yksimielisyys siitä, että mitään edellytyksiä rauhan tekemiseen nykyhetkellä ei ole olemassa. Kun tiedustelin, oliko Saksan lähettiläs antanut neuvotteluista yksityiskohtaisempia tietoja, vastasi ministeri kielteisesti. Saksan lähettiläs oli vain viitannut siihen, että Mussolini oli suhtautunut myönteisesti Saksan päämääriin.

Kysymys siitä, mitkä ovat Saksan päämäärät, mihin se sodalla pyrkii, ei tässä yhteydessä tullut puheeksi. Ministeri Kohti rajoittui Norjan kohdalta vain toteamaan, että Nor-

ja on vaaravyöhykkeessä, ja lausui lopuksi, että hän toivoo, että saatan Suomen hallituksen tietoon sen, minkä hän keskustelussa oli asiasta lausunut. Tämän toivomuksen mukaisesti tiedoitin ministeri Kohtin tekemistä ilmoituksista ulkoasiainministeriölle salasähkeessä n:o 108.

Saksan itselleen asettamat päämäärät on asia, joka ei liene aivan syrjässä siitä vaarasta, mikä Norjaakin uhkaa. Mainitut päämäärät ovat sitäpaitsi vanyvä käsite. Ne suurenevat menestyksen mukana. Tästä syystä ei ole vailla mielenkiintoa Hermann Rauschningin, Danzigin hallituksen ent. johtajan julkaisema teos keskusteluista, joita hänellä oli ollut valtakunnankansleri Hitleri kanssa vv. 1933-34.

Tämä teos on takavarikoitu Ruotsissa, mutta on vapaasti ostettavissa Norjassa, missä, kuten muuallakin demokraattisissa maissa, se on herättänyt suurta huomiota. Yleinen tuntuu olevan käsitys, että Rauschning on luotettava kertoja.

Sota on Hitlerille elämää, ja Saksalla on sodan aikana kaikissa vihollismaissakin auttajia. Hitler itse, sanojensa mukaan, on johtava sotaa, ja määräävä sen alkamisen ajankohdan. Mitkään kansainvälisen oikeuden säännökset ja kansainväliset sopimukset eivät silloin saa olla esteenä. Kaikki keinot ovat oikeutettuja. Saksan on seisottava omilla jaloillaan, mutta kun Saksa ei ole mikään biologinen kokonaisuus, on Saksa vasta sitten olemassa kun se on yhtä kuin Eurooppa. "Meidän on herätettävä maailma unesta. Me asetamme itsellemme tehtäviä, joista maailma ei ole nähnyt untakaan, ja me ratkaisemme ne. Mutta me tarvitsemme Euroopan ja sen siirtomaat. Saksa on vain alku." Saksa on keskus, jonka ympärille rakennetaan maailmanherruus. Ja tätä maailmanherruutta rakennettaessa ei vieraista kansallisuuksista, joita asuu niillä alueilla, jotka Saksan on saatava, tarvitse pitää suurta lukua. Ne siirretään pois tieltä, tahi ne hakevat Saksan liittoa. Mutta koskaan ei muille kansoille ole annettava samoja oikeuksia kuin saksalaisille. "Meidän tehtävämme on laskea muut kansat valtamme alaisuuteen. Saksan kansan kutsumuksena on antaa maailmalle uusi hallitseva luokka."

Tämän tarkoitusperän saavuttamiseksi on Saksan nuo-

riso kasvatettava kovaksi, julmaksi, säälimättömäksi ja rohkeaksi. Mitkään moraalisäännöt eivät saa olla tehtävien toteuttamisen tiellä. "Olen itse valmis joka päivä kuusi kertaa vannomaan väärän valan."

"Me tarvitsemme lisää tilaa niin että olemme riippumattomia kaikista poliittisista konstellatioista, kaikista liitoista. Idässä meidän valtamme täytyy ulottua Kaukasiaan tahi Iraniin. Lännessä me tarvitsemme Ranskan rannikon. Me tarvitsemme Flanderin ja Hollannin. Me tarvitsemme ennen kaikkea Ruotsin. Meistä täytyy tulla siirtomaavalta ja merivalta, joka on ainakin yhtä mahtava kuin Englanti."

Suur-Saksa, jonka Hitler tahtoo luoda, ei ole käsittävä vain ne alueet, jotka Saksa jo on saattanut valtaansa. Siihen on kuuluva sen liittolaisina Unkari, Balkanin valtiot, Ukraina, Volgan alueet ja Georgia. Tämä olisi Saksan itäinen liitto-alue. Pienten kansojen aika on mennyt, myöskin lännessä. Saksan läntiseen liittoon joutuisivat Hollanti, Flanderi ja Pohjois-Ranska. Pohjoisen liiton muodostaisivat Tanska, Ruotsi ja Norja. Mutta nämä liittolaiset on tehtävä apukansoiksi, joilla ei saa olla omaa puolustuslaitosta eikä omaa politiikkaa, ei myöskään itsenäistä talouselämää. "Minä en ehkä voi välttää liittoa Venäjän kanssa. Se on oleva minun viimeinen valttini. Ehkä siitä on tuleva elämäni ratkaiseva peli. -- Mutta kun olen saavuttanut päämääräni lännessä, ei mikään ole estävä minua tekemästä täyskäännöstä ja hyökkäämästä Venäjän kimppuun." Saksan politiikan tärkeimpiin tehtäviin on aina kuuluva estää slaavilaisten kansojen kasvaminen kaikin keinoin. Vihollista ei ole ainoastaan voitettava, vaan se on tuhottava. Skandinaviaa ei Hitler tahdo jättää venäläisille yhtä vähän kuin englantilaisillekaan. Kun Rauschning oli huomauttanut, että Skandinavian miehittäminen olisi vaikea tehtävä, oli Hitler selittänyt, että koko niemimaan miehittämistä ei tarvita. On vain otettava tärkeimmät satamat ja teollisuuskeskukset, ennen kaikkea kaivokset. " Laivaston tukemana ja ilmavoimien avulla voidaan tehdä äkkivaltauksia. Ruotsalaiset eivät millään taholla ole valmiit riittävään vastarintaan." Ja äkkiyllätyksensä Hitler kietoisi houkuttelevaan asuun.

"Minä menen Ruotsin avuksi ja annan Ruotsin terveille aineksille tilaisuuden tehdä päätöksensä vapaasti."

Rauschning sanoo:" Minun on myönnettävä, että kun tämän ensi kerran kuulin (v. 1934), en ottanut asiaa vakavalta kannalta. Mutta minä uskon, että asiaan on nyt suhtauduttava vakavasti. Mutta Hitleriä eivät Skandinaviassa kiinnosta suinkaan arjalainen veri ja pohjoismaiset myytit viikinkiajan sankareista, vaan häntä kiinnostavat rautakaivokset."

Nämä lyhyet otteet Rauschningin teoksesta aiheuttavat muutaman huomautuksen. Ruotsin malmi on saattanut Norjan vaaravyöhykkeeseen. Jos Englanti estää malmin viennin Narvikista Saksaan, jää Pohjanlahden tie jäiden lähdettyä vielä avoimeksi. Kun Saksa puhuu interventiosta, jonka Koht tulkitsee tukikohtien miehittämiseksi rannikolla, niin Rauschningin julkaisemien keskustelujen valossa voi ajatella toisenkinlaista interventiota. Ja kun Saksa ja Neuvostoliitto yhdessä tuumin asettuvat kielteiselle kannalle pohjoismaiseen puolustusliittoon nähden, niin tämän yksituumaisuuden takana voi piillä muutakin kuin Venäjän halu estää Suomen aseman lujittuminen ja Saksan halu tehdä liittolaisilleen diplomaattisia palveluksia. Rauschningin kirjasta ei käy ilmi, että Hitler olisi ajatellut Suomen saattamista Saksan alaisuuteen.

Jo puoli vuosikymmentä sitten julkaistiin Amerikassa teoksia, joissa selitettiin Hitlerin pyrkimyksiin kuuluvan Skandinavian saattaminen Saksan vaikutuspiiriin, koska Saksan teollisuus ja finanssit tarvitsevat vahvikkeekseen Skandinavian varallisuutta ja pääomia.

Selvää toisaalta on, että Englanti on asettava esteitä tähän suuntaan käyvien Saksan pyrkimysten tielle. Koko Skandinavia, eikä vain Norja, on todennäköisesti joutuva vaaravyöhykkeeseen, johon Suomi joutui ensiksi ehkäpä osaksi siitä syystä, että se uskoi Pohjoismaiseen piiriin kuuluvana voivansa välttää itäisen vaaran ja sodan. Hyökkäyksensä Suomeen teki Neuvostoliitto ennenkaikkea varautuakseen sitä vaaraa vastaan, minkä se puolestaan tietää uhkaavan Saksan taholta.

Suomen osaksi tullut sota oli lähinnä tulos siitä vas-

takohtaisuudesta, mikä liittosuhteista huolimatta vallitsee Neuvostoliiton ja Saksan välillä ja mitä venäläiset eivät meiltä vuoden 1938 ja 1939 aikana suinkaan salanneet (neuvottelut Jartzevin välityksellä Helsingissä ja Moskovassa). Norjaa (ja myös Ruotsia) nyt uhkaava vaara on taas osittain Saksan ja Englannin välisen jännityksen funktio, mutta pohjaltaan se johtuu Hitlerin valtapyyteistä, jotka kuvastavat Saksan eräitten talous- ja finanssipiirien käsityksiä Saksan tarpeista.

Hitlerin päämääristä ja pyrkimyksistä on jotain tietoa, kuten Neuvostoliitonkin pyrkimyksistä. Molemmat vaanivat tilaisuuksia valtansa laajentamiseen. Jos Neuvostoliitto laskisi, että uusi hyökkäys Suomeen (esim. sen tekosyyn nojalla, että puolustusliitto on rauhansopimuksen vastainen) aiheuttaisi suurvaltain sodan laajentumisen Skandinaviaan, niin kysymyksenalaista on, pidättyisikö Venäjä uudesta sodasta Suomea vastaan. Neuvostoliitto saattaa laskea, että Pohjoismainen puolustusliitto asiain nykyisessä vaiheessa voisi olla taistelukelpoinen vain länsivaltojen avun varassa. Länsivaltojen apu taas merkitsisi Saksan hyökkäystä Skandinaviaan ja sen heikentymistä - Neuvostoliiton eduksi.

Huomautukset, jotka tässä olen esittänyt, oikeuttanevat päätelmän, että Suomen puolestaan on nykyisessä tilanteessa vältettävä toimenpiteitä ja kannanottoja, jotka antaisivat Neuvostoliitolle aiheen tahi tekosyyn vihollisuuksien uudistamiseen. Saksan ja Neuvostoliiton liittosuhde ja samanaikainen Saksan ja Englannin välinen sota ovat Pohjolassa synnyttäneet tilanteen, jonka vallitessa Skandinaviasta tulevan sotilasavun varaan ei voida paljon rakentaa.

(toistaiseksi)

Aarno Toivola

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: F

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 11.

v.a. Asiainhoitaja Törnvall

7/4 1948

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Oslo ssa 7 p:nä huhti kuuta 1940.

14/57 Sal. 3 - Yo.

Asia: Länsivaltojen nootit Norjalle ja Ruotsille näiden suhteista Saksaan ja Venäjään.

10/4 - Yo

5 C4

Viime torstaina, t.k. 4 p:nä, lausui ulkoministeri Koht ollessaan lähetystössä prof. Cajander käynnin johdosta järjestetyillä päivällisillä tyytyväisyytensä m.m. siitä, että Chamberlain ja Churchill olivat viimeisissä julkisissa puheissaan osoittaneet suurempaa ymmärtämystä Skandinavian puolueettomuuspolitiikkaa kohtaan. Samaan suuntaan hän oli puhunut perjantaina aamupäivällä Yhdysvaltain lähettiläälle. Mutta kun Mrs Harriman oli tavannut ulkoministerin eilen, s.o. lauantaina, oli hra Koht sanonut edellisenä päivänä eläneensä erään elämänsä tuskallisimmista hetkistä. Englannin ja Ranskan noottien vastaanottaminen oli ollut raskas kokemus. Ulkoministeri ei kuitenkaan ollut kertonut Mrs Harrimanille mitään yksityiskohtia noottien sisällöstä.

Eilen iltapäivällä klo 14 piti hallitus noottien johdosta istunnon.

Allekirjoittaneella ei eilispäivän kuluessa ollut mahdollisuutta pyrkiä ministeri Kohtin puheille, minkä vuoksi pyysin tänään audienssia, minkä myöskin heti sain.

Kiitin ministeri Kohtia niistä sanoista, jotka hän lauantaina Stortingetissa oli lausunut Suomen auttamisesta. Ulkoministeri tämän johdosta korosti, että hän oli esittänyt asiasta Norjan hallituksen kannan, sekä kysyi,

---

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

oliko minulla mitään huomauttamista sen käsityksen johdosta, minkä hän samassa puheessa oli esittänyt puolustusliittoajatuksesta. Lausuin, että järkevintä nykyoloissa lienee olla liiaksi kiirehtimättä liiton solmimista ja että liiton perustan valmisteleminen kaikessa hiljaisuudessa lienee parasta politiikkaa. Lisäsin, että Suomen hallituskin käsitykseni mukaan on omaksunut jokseenkin saman kannan, minkä ulkoministeri Koht esitti Stortingetissa pitämässään puheessa.

Puhe siirtyi Englannin ja Ranskan nootteihin. Ne oli esitetty Norjan ja Ruotsin lähettiläille Parisissa ja Lontoossa sekä Norjan ja Ruotsin ulkoministereille Oslossa ja Tukholmassa samalla kellonlyönnillä, seikka, johon ministeri Koht kiinnitti huomiota. Ministeri Koht oli kuitenkin, kun häneltä oli pyydetty audienssia, johon samalla kertaa olisivat tulleet sekä Englannin että Ranskan lähettiläät, jyrkästi kieltäytynyt yhteisaudienssin myöntämisestä. Englannin lähettiläs oli aluksi ihmetellyt tätä ulkoministerin asennoitumista, mutta suostunut välttämättömään. Lähettiläät saivat tulla peräkkäin. "Olen oppinut historiasta, että jos pienen valtion ulkoministeri ottaa samalla kertaa vastaan kahden tai useamman suurvallan lähettiläät, muodostuu suurvaltain painostus, kun sellaisesta on kysymys, voimakkaammaksi. Minä en koskaan suostu ottamaan vastaan kahden suurvallan lähettilästä samalla kertaa."

Kerran aikaisemmin oli ministeri Koht kieltäytynyt Saksan ja Englannin lähettiläiden vastaanottamisesta yhtaikaa.

Luettuaan allekirjoittaneelle Englannin nootin norjankielisen käännöksen, koska hänellä ei työhuoneessaan ollut alkuperäisiä kappaleita, ja huomautettuaan, että käännös ei ollut aivan tarkka, kertoi ministeri Koht heti lähettiläille sanoneensa, että hän ei voi olla lausumatta ihmettelyään asiakirjassa esiintyvän sävyn ja muodon joh-

dosta. Nootit ovat Norjaa - myös Ruotsia - loukkaavia varsinkin siinä, että niissä väitetään, ettei Norja ja Ruotsi olisi itsenäinen ulkopolitiikassaan, vaan mukautuvat Saksan uhkaan. Nootteihin sisältyy sitäpaitsi sopimattomia insinuatioita, niinkuin sekin, että Norja muka olisi taipuvainen joihinkin erikoisjärjestelyihin Saksan hyväksi ja rikkoen länsivaltojen kanssa tekemiään sopimuksia. Mistään tällaisesta ei voi olla kysymystäkään. Ministeri Koht ei myöskään sanonut täysin käsittävänsä noottien esittämisen tarpeellisuutta tällä hetkellä, sillä monilla nooteissa esitetyillä kysymyksillä ei ole mitään aktuaalisuutta.

Kun olin saanut eräältä hallituksen jäseneltä kuulla, että hallitus oli jo lauantaina kokoutunut noottien johdosta ylimääräiseen istuntoon, kysyin, joko hallitus oli ottanut kannan niihin nähden. Ministeri Koht kertoi, että hallituksen kokouksessa oli vain tiedoitettu asia hallitukselle, mutta hän, ulkoministeri, vasta on kirjoittamassa luonnosta vastausnootiksi. Ruotsin ulkoministeri, jonka kanssa Koht oli keskustellut lauantai-aamuna ja joka oli sanonut tehneensä Englannin ja Ranskan lähettiläille samanlaisia noottien muotoa koskevia huomautuksia kuin Koht Norjan puolesta, oli tosin ollut sitä mieltä, että nootteihin olisi ollut heti vastattava, mutta Kohtin esitettyä puhelimessa käsityksenään, ettei ole liiaksi kiirehdittävä, olivat ulkoministerit kuitenkin sopineet siitä, että vastaukset valmistellaan kaikessa rauhassa. Niitä valmisteltaessa ovat Ruotsin ja Norjan ulkoministerit kosketuksessa keskenään .

Kun sanoin, että Suomea kiinnostavat nootin ensimmäinen kohta, jossa on kysymys Norjan ja Ruotsin suhtautumisesta länsivalloista Suomen avuksi tulevien joukkojen kauttakulkuun siinä tapauksessa, että Venäjä yrittäisi jatkaa Suomen valtausta, sekä viimeinen kohta, joka koskee Venäjän pyrkimyksiä Atlantille, esitti ministeri Koht saman optimistisen käsityksen, minkä hän aikaisemminkin on ilmaissut allekirjoittaneelle. Hänen käsityksensä mukaan

Venäjä ei suunnittele eikä ajattele uutta hyökkäystä Suomea vastaan. Kun mitään tällaista hyökkäyksen vaaraa ei tällä hetkellä ole olemassa, on kauttakulkukysymyksen sisällyttäminen noottiin ollut yhtä tarpeetonta kuin eräiden muidenkin kysymysten ottaminen nootteihin. "Minun on nyt sanottava Teille Norjan kannasta kauttakulkukysymyksessä, että Norja ei ole koskaan sanonut, että se olisi ryhtynyt aseelliseen vastarintaan, jos länsivallat olisivat laskeneet joukkoja maihin rientääkseen Suomen avuksi. Per Albin muistaakseni jossain puheessaan sanoi, että Ruotsi tekisi aseellista vastarintaa, mutta minä luulen, että hän on jo monasti niitä sanojaan katunut."

Kun huomautin, että olin niistä keskusteluista, joita minulla oli sodan kahtena viime viikkona ollut sekä ulkoministeriössä että kerran kuninkaan kanssa, tehnyt Norjan kantaan nähden oikeat päätelmät, keskeytti ulkoministeri minut ja sanoi: "Tahdon sanoa enemmänkin. Me emme olisi edes ryhtyneet vaikeuttamaan joukkojen läpikulkua poistamalla rautateiden liikkuvaa kalustoa tahi rikkomalla siltoja ja teitä. Tässä suhteessa on kantamme ollut koko ajan selvä".

Käsitykseni mukaan nämä ministeri Kohtin huomautukset ovat, vaikka niillä tällä hetkellä onkin ensi sijassa vain historiallinen arvo, siksi tärkeitä vastaisuuden kannalta, että olen pitänyt velvollisuutenani näin yksityiskohtaisesti selostaa keskustelua tältä osaltaan.

Ministeri Kohtin mukaan ei Venäjällä nykyisin ole myöskään mitään pyrkimystä saada haltuunsa satamia Norjan rannikolta. Erään Lontoosta saamansa tiedon perusteella ministeri Koht sanoi epäilevänsä, että Ruotsille ja Norjalle esitetyt nootit palvelevatkin enemmän Englannin sisäpoliittisia kuin sodankäynnin käytännöllisiä tarpeita.

Tällainen optimismi on ministeri Kohtille ominaista. Hän uskoo neutraliteettiin kuin fetishiin ja Neuvostoliiton sanat näyttävät usein vaikuttavan häneen yhtä vakuuttavasti kuin muidenkin valtojen. Huomautinkin, että Suomessa ei luoteta Neuvostoliittoon vaikkapa se tällä hetkellä ei olisikaan uusissa hyökkäysaikeissa. Tästäkin syystä Englannin ja Ranskan nootit ovat Suomen kannalta varsin kiinnostavia. Sain myös tilaisuuden

huomauttaa, että huhuissa Venäjän uusista vaatimuksista ei kuitenkaan ole mitään perää, vaan ovat venäläiset neuvotteluissa osoittaneet sovinnollisuutta.

Tilanne on Norjan ja Ruotsin kannalta varmaan vakavampi kuin minä ministeri Koht sitä pitää.

Lopuksi sain kuulla, että nootien sanamuoto todennäköisesti on jo lähetetty Norjan lähettiläälle Helsinkiin. Tästä syystä en ole ryhtynyt niiden sisältöä tässä selostamaan varsinkin kun kaksi konekirjoitettua liuskaa käsittävän asiakirjan yksityiskohtien tarkka muistaminen ei ole yhden kuulemisen perustalla taattua.

Aaro Tönkö

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 12.

v. a. Asiainhoitaja Toivola

8/5 1940.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Oslo ssa 8 p:nä touko kuuta 1940.

ULKOASIAINMIN
16/60 Sal. 8 40.
14/5-40
OSASTO
5 C4

Asia: Havaintoja Norjan sodasta.

Matkalle lähtö. Huhtikuun 8 päivänä koetin päästä ulkoministeri Kohtin puheille saadakseni häneltä tietoja tilanteesta. Ulkoministerillä samoinkuin Norjan hallituksellakin oli kuitenkin mainittuna päivänä niin paljon työtä, että mitään mahdollisuutta ulkoministerin tapaamiseen ei ilmautunut. Iltapäivällä olin läsnä Stortingetin istunnossa, jossa ministeri Koht esitti lausunnon Englannin ja Ranskan noottien johdosta. Stortingetin istunnon jälkeen alkoi hallitus istua ja istui läpi yön aamuun saakka. Klo 6,4o huhtikuun 9 päivänä sain ilmoituksen, että hallitus ja Stortinget matkustavat klo 7 junalla Hamariin.

Ministeri Koht sanoi asemalla ennen junan lähtöä, että diplomaattikuntaa varten ei oltu ehditty tehdä mitään valmisteluja, mutta että lähetystöille annettaisiin viipymättä tieto hallituksen olinpaikasta

---

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja lähetystöjä silmälläpitäen tehtävistä järjestelyistä. Ulkoministeri kertoi samassa yhteydessä yön tapahtumista, Saksan vaatimuksista, niiden mahdottomuudesta j.n.e.

Junaan, joka lähti n. 7,3o, nousivat vähäistä ennen sen lähtöä myös kuningas ja kruununprinssi seurueineen.

Kun ilmahälytyksen jälkeen pääsin lähetystöön, koetin saada puhelun Helsinkiin, mutta tuloksetta. Lennätinkonttorista saatiin lisäksi tieto, että ei ollut mitään takeita sähkösanomien perille menosta. Brasilian lähettiläs, diplomaattikunnan vanhin ilmoitti, kun häneltä tiedustelin, miten olisi suhtauduttava tilanteeseen, että hän oli kutsunut lähetystöjen päälliköt kokoukseen luokseen klo 16:ksi. Vähäistä myöhemmin tuli tieto, että saksalaiset olivat jo laskeneet joukkoja kaupungin ulkopuolella olevalle lentokentälle. Asetuin uudestaan yhteyteen Brasilian lähettiläään kanssa kuullakseni, oliko hänellä mitään sanottavaa näin syntyneen tilanteen johdosta.

- Minun sihteerini on vuoristossa, minä olen yksin lähetystössä. Eräät lähettiläät matkustavat heti Hamariin, mutta minun on jäätävä Osloon, sillä en voi jättää lähetystöä oman onnensa nojaan.

Tämän lausunnon jälkeen pidin selvänä, että yhteys Norjan hallitukseen on säilytettävä. Harkitsin tilannetta seuraavalla tavalla: Jos Norja liittoutuneiden avulla saisi nopeasti syntymään rintaman, jonka pohjoispuolella olisi Norjan hallituksen alainen osa maata ja eteläpuolella saksalaisten miehittämä Norja, pitäisi lähetystön voida toimia sekä hallituksen alaisessa Norjassa että myös Oslossa; tältä kannalta on tarkoituksenmukaista, että mukaani hallituksen Norjaan tulisivat avustaja Laakso ja kansliatehtäviä varten rva Lyyli Holm, kun taas Osloon jäisivät pääkonsuli Nordberg, neiti Eteläpää sekä lähetystön tilapäinen henkilökunta.

Tämän mukaisesti valmistauduimme matkalle. Ennen lähtöä annoin ohjeita sellaisten salaisten paperien polttamisesta, joista lähetystöllä on vain kopiokappaleita, Oslossa olevien suomalaisten evakuoinnin järjestämisestä y.m. käytännöllisistä toimenpiteistä. Käsitykseni mukaan oli matkalle lähdettävä viipymättä, jotta lähetystö ei jäisi saksalaiseen pussiin, mistä ei olisi yhteyttä Norjan hallitukseen eikä liioin Helsinkiin.

Puolenpäivän paikkeilla nousimme autoon ja pääsimme kaupungista Hamariin johtavalle maantielle saksalaisia näkemättä ja tapaamatta.

Kuukausi seikkailuja. Ei liene tarkoituksenmukaista ryhtyä tässä yhteydessä yksityiskohtaisesti kertomaan sen matkan vaiheista, joka päättyi eilen ja jonka aikana allekirjoittanut yhdessä avustaja Laakson kanssa voi säilyttää yhteyden Norjan hallitukseen huhtik. 29 päivään saakka, mutta menetti lopullisesti yhteyden ulkoasiainministeriöön jo huhtikuun 18 päivänä. Viimeksimainittuna päivänä annoin Ruotsin puolelta Sälenistä puhelinsanoman. Huhtikuun 26 päivänä voin Norjan hallituksen kuriirin mukana lähettää kolme kirjettä Herra Ulkoasiainministeri Wittingille, mutta niiden perilletulemisesta ei minulla toistaiseksi ole tietoa.

Neljän viikon matkan ulkonaiset puitteet olivat seuraavat:

Huhtikuun 9 p:nä Hamariin ja sieltä yötä myöten Elverumiin ja edelleen Nybergsundiin. 10-11 p:nä Nybergsundissa, missä saimme kokea pommituksen, jonka aikana totesimme saksalaisten käyttävän konekivääritulta siviilikohteita ja siviiliväestöä vastaan. 11 ja 12 p:n välinen yö Ruotsissa, mutta 12 p:nä jälleen Norjassa tavoittamassa hallitusta, jonka eräitä jäseniä tapasimme Drevsjön paikkeilla maantiellä paluumatkalla rajalta, missä olivat olleet kuninkaan ja kruunuprinssin kanssa. 12. päivän illalla ja seuraavan päivän aamuna keskusteluja Kohtin kanssa Särnanissa Ruotsissa. 13.ja 14. p:nä Sälenin tunturihotellissa, missä majailivat kruunuprin-

sessa seurueineen, useat hallituksen jäsenet perheineen, osa diplomaattikuntaa, monet ulkoministeriön korkeimmat virkamiehet y.m. Sunnuntaina 14. p:nä liittyi Ruotsin lähetystön sihteeri Kreivi Douglas mukaamme lähtiessämme Norjaan. 15-17 p:nä olimme Lillehammerissa, missä meillä sotilasviranomaisten välityksellä oli yhteys hallitukseen, mutta missä myös totesimme, että sähkeyhteys Helsinkiin oli epävarma. 17. p:nä ajoin takaisin Säleniin jättäen avustaja Laakson Lillehammeriin, mistä mukaani tulivat Ruotsin lähettilään puoliso vapaaherratar Beck-Friis ja Tanskan lähetilään puoliso rva Oxholm, molemmat lapsineen. Saatettuani mainitut diplomaattirouvat turvaan Sälenin hotelliin ja annettuani puhelinsanoman Ulkoasiainministeriöön lähdin 18. p:n iltana takaisin Norjaan. Matkaani liittyivät Puolan lähettiläs Neuman ja Ranskan lähetystön ilmailuasiain eksperttі, Mr. Thirry. Saksalaiset uhkasivat Elverumia, joten matkan jatkaminen autolla Lillehammeriin osoittautui mahdottomaksi. Yöllä sain järjestetyksi lentokoneet Koppangista Lillehammeriin vain kahdelle hengelle, joten ministeri Neumanille ei ollut tilaa ja hänen oli palattava autolla Renasta takaisin Ruotsiin. Koppangiin oli aamutunteina kuitenkin saatu koolle 5 Moth-konetta, joten ministeri Neumankin olisi voinut päästä vuorten yli, mutta kun hän oli jäänyt Renaan odottamaan auton paluuta ja kun lento

oli suoritettava viipymättä, ei enää ollut mahdollisuuksia saada häntä mukaan. Ministeri Neuman, jolla juutalaisena oli syytä pelätä joutumista saksalaisten käsiin, lienee onnellisesti päässyt takaisin Ruotsiin. Lillehammerista oli 19. p:nä jatkettava matkaa Ottaan, mistä taas 23 p:nä oli matkustettava edelleen hallituksen perästä päämääränä Molde. Ulkoministeriön toimesta käytettäväksemme asetetussa autossa oli Douglasin, Laakson ja allekirjoittaneen lisäksi myös Tanskan lähettiläs Oxholm ja ulkoministeriön virkamies Hoffgaard. Matkalla jouduimme Dombåsin lähellä ilmapommituksen aikana piiloilemaan metsässä neljä tuntia, minkä jälkeen matkustimme, sittenkun meihin oli liittynyt Rumanian asiainhoitaja Zarifopol rouvineen, ankaran pommituksen kohteena olleen Romsdalen kautta Åndalsnesiin ja sieltä aamuyöllä 24 p:nä Moldeen. Moldessa, missä kuningas, kruununprinssi ja hallitus olivat huhtik. 30 p:n aamuun saakka, jouduimme joka päivä olemaan ankarien pommitusten ja kaupungin keskustan täydellisen tuhon todistajina ja viettämään suurimman osan aikaa metsissä puiden ja kivien tarjoamissa pommisuojissa. 29 p:n iltana saimme kautta rantojen tiedon kuninkaallisten, hallituksen sekä Englannin ja Ranskan lähetystöjen paosta englantilaisella sotalaivalla tuntemattomaan paikkaan. Ministeri Kohtin

edustaja voi, kun pyysin pääsyä vielä samana yönä ulkoministerin puheille, vain ilmoittaa, että ulkoministeri antaisi heti perille saavuttuaan hänen kauttaan tiedon toimenpiteistä, joihin hallitus on ryhtyvä, jotta Moldeen jääneet diplomaatit pääsisivät hallituksen olinpaikkaan. Koettuamme 30.päivän vastaisena yönä raivokkaan ilmahyökkäyksen ja kun kolmeen vuorokauteen ei ollut nukkumisesta ollut juuri puhettakaan, pidimme viisaimpana siirtyä syrjään Moldenin välittömästä läheisyydestä, missä olimme joutuneet asumaan paikallisen piiriesikunnan kanssa saman katon alla, ja matkasimme Aureholm-nimiseen pieneen Atlannin saareen. Täällä odotti jälelle jäänyt osa diplomaattikuntaa - ministeri Oxholm oli saanut kutsun paeta englantilaisella sotalaivalla hallituksen mukana - tietoa, mitä sen olisi tehtävä päästäkseen yhteyteen hallituksen kanssa. Ministeri Kohtilta ei kuitenkaan saapunut hänen lupaamaansa ilmoitusta, mutta meille tarjottiin mahdollisuutta lähteä Moldesta jollain vuonolaivalla pohjoista kohti tuntemattomaan paikkaan. Kun 30. päivän vastaisena yönä samanlainen pakolaislaiva oli joutunut saksalaisten pommituksen kohteeksi ja ajautunut rannalle, ja kun sotilasviranomaiset pitivät matkustamista mainituilla laivoilla täysin turvattomana, jäimme odottamaan ajankohtaa, jolloin

voisimme maata myöten päästä saksalaisten linjojen läpi joko Ruotsiin tahi Osloon. Aika asumattomalla saarella, missä eräs moldelainen Lotta asetti kaksi viikonloppumajaa käytettäviksemme, kului osittain elintarpeiden hankinnassa: kalastimme turskia ja ilettävän rumia Stenbit-kaloja ravinnoksemme. Suunnittelimme purjehdusta kalastajaveneellä Pohjois-Norjaan, mutta luovuimme näistä suunnitelmista, kun sotilasviranomaisilta kuulimme neuvotteluja käytävän norjalaisten joukkojen antautumisesta. Romsdalen laakson pommitusten päätyttyä ja englantilaisten joukkojen lopullisesti poistuttua merelle taistelun jälkeen, jonka aikana ilmatorjunta-ammuksien sirpaleita satoi majamme katolle, saimme t.k. 4 p:nä tiedon, että voisimme päästä 5. päivän aamuna lautalla Alfarnesiin ja sieltä maanteitse Andalsnesiin, missä oli saksalaisia joukkoja. Paluumatkalle Moldesta lähtiessämme syttyi tyhjässä ja raunioituneessa kaupungissa uusi raivoisa tulipalo, jonka liekit loimusivat korkealle, kun lautta erkani laiturista, joka oli jäänyt melkein eheäksi, vaikka saksalaiset pommit olivat viikonajan tehneet tuhoaan sen välittömässä läheisyydessä ja muuttaneet kaupungin liike- ja tuotantolaitokset savuaviksi romu- ja jätekasoiksi.

Kahden päivän ajon jälkeen hävitettyjen kaupunkien ja kylien ohi ja sivu räjäytettyjen siltojen, joiden tilalle saksalaiset olivat muutamissa päivissä rakentaneet tilapäisiä puusiltoja, saavuimme vaikeuksia

rohtaamatta t.k. 6 p:n iltana takaisin Osloon, mistä neljä viikkoa sitten olimme lähteneet siinä uskossa, että Norja kahden suurvallan auttamana pystyisi tekemään ainakin sellaista vastarintaa, että koko maan valtaaminen olisi saksalaisillekin ylivoimainen tehtävä.

Neljän viikon kokemukset ja havainnot antavat aihetta toisenlaiseen sekä Norjan että Pohjois-Euroopan tilanteen arvioimiseen.

Norjan puolustuslaitos ja mobilisatio. Norjalaiset vetosivat talven kuluessa, kun oli kysymys Suomen auttamisesta, siihen, että Norja on aseistariisuttu, sillä ei ole armeijaa eikä koulutettuja sotilaita. Norja on pitänyt yllä vain puolueettomuusvartiota ja sellaisen se vain tarvitseekin, siinä eräitten hallitusmiesten kanta vielä muutamia viikkoja ennen Saksan hyökkäystä.

Huhtikuun 10 päivän varhaisina aamutunteina, kun allekirjoittanut joutui puhelimitse ja henkilökohtaisesti kosketukseen kuninkaan ja eräitten hallituksen ja Stortingetin jäsenten kanssa, oli kaikkien sanoissa sama nuotti: meidät on täydellisesti yllätetty; jos meillä olisi ollut edes aikaa mobilisoida; hyökkäys tuli kuitenkin niin äkkiä, että emme ole voineet mitenkään valmistautua; jospa meillä olisi edes tuhat suomalaista sotilasta, niin saksalaiset eivät pääsisi etenemään, sillä Norjaahan on helppo puolustaa.

Tilanne oli sodan ensimmäisinä päivinä viheliäisen surkea. Matkalla Oslosta Hamarin kautta Elve-

rumiin emme tavanneet sotilaan näköisiä ennenkuin viimeksimainitun paikan läheisyydessä, vaikka vihollinen oli jo ottanut haltuunsa pääkaupungin ja vihollisjoukko ajoi takaa hallitusta, jonka paosta paikasta toiseen radio uskollisesti antoi tarkkoja tietoja. Elverumissa eräässä hotellissa oli koolla joukko korkeita sotilashenkilöitä, jotka valittivat, että heillä ei ole käytettävinään sotilaita, vaan aseiden käyttöön tottumattomia vapaaehtoisia, ja kuitenkin on samana yönä suoritettava taistelu ja pysäytettävä saksalaisten eteneminen Elverumiin. Asevelvolliset saapuvat kokoutumispaikkoihin vasta torstaina 11 päivänä.

Tilanne oli säälittävän surkea. Kuningas ja kruunuprinssi asuivat Nybergsundissa pienessä hotellissa, johon kellä hyvänsä oli vapaa pääsy. Kun teille ja silloille ilmestyi vähitellen vartijoita, ei niillä ollut minkäänlaisia asetakkeja eikä edes käsivarsinauhoja, kiväärit vain harjaantumattomissa käsissä. Kymmenkunta Trysilin laaksoon heitettyä laskuvarjohyppääjää olisi helposti vanginnut sekä hallitsijan että hallituksen. Ilmapommitus, jonka aikana oli pakko uskoa, että sen tulokset olisivat tuhoisat sen kohteille, osoittautui kuitenkin vain terrorismiksi, joka saikin armeijatta taisteluun antautuneen hallituksen menettämään kokonaan mielenmalttinsa. Huhtikuun 11 p:nä oli hallitus melkein kokonaisuudessaan

Ruotsin puolella, niin myös kuningas noin 1/2 tunnin ajan, seikka, joka on pidetty salassa, koska Ruotsin olisi ollut internoitava hänet rajalla.

Norjan laivasto tuotti Saksan laivastolle suuria tappioita sodan ensimmäisenä päivänä, mutta rannik kolinnoitukset, joiden olisi pitänyt voida estää saksalaisten laivojen tunkeutuminen vuonoihin, olivat osittain miehittämättömiä, osittain ne nukkuivat. Puolustuslaitosta, joka tosin oli heikko, ei oltu edes saatettu vaarasta tietoiseksi. Mobilisointiin olisi kuitenkin ollut riittävästi aihetta jo kaksi viikkoa ennen saksalaisten maahan tunkeutumista, sillä olihan Norjan hallituksella silloin jo tieto sekä Englannin että Saksan suunnitelmista. Puhe yllätyksestä, joka muka kokonaan teki tyhjäksi tehokkaaseen vastarintaan asettumisen, ei voi pelastaa Norjan hallitusta siltä tuomiolta, että se ei käyttänyt maan puolustuslaitosta edes siinä mitassa, kuin olisi ollut mahdollista, hyökkäyksen torjumiseen.

Saksalaisten saatua haltuunsa tärkeimmät satamakaupungit, suurimmat asevarikot ja kaikki lentokentät, oli sotilaallinen tilanne toivoton ilman voimakasta ulkoa tulevaa apua. Avun saannin lupauksista ei olluttkaan puutetta ja niihin luottaen hallitus koetti löytää piilopaikan, jossa se olisi voinut turvallisesti odotella tilanteen muuttumista sille edullisemmaksi. Samalla se oli mitä optimistisin Norjan omien voimien mobilisatioon nähden. Eri tahoilta tuli, niin sanoivat halli-

tuksen jäsenet sodan ensi päivinä, rohkaisevia tietoja mobilisation nopeasta toimeenpanosta ja vapaaehtoisten liittymisestä maanpuolustajiin. Omakohtaiset havaintomme niillä seuduilla, joita samosimme, puhuivat kuitenkin toiseen suuntaan. Nuoret miehet seisoskelivat teillä toimettomina ryhminä eikä paikallisviranomaisilla näyttänyt olevan ainakaan Ruotsin rajan läheisyydessä minkäänlaista aloitekykyä puolustuksen järjestämiseksi ja tehostamiseksi. Muutamat nuoret upseerit, joita tapasin sodan yhdeksäntenä ja kymmenentenä päivänä, tekivät erinomaisen vaikutuksen ja olivat täynnä toimintatarmoa ja päättäväisyyttä. Tehtävä oli kuitenkin heille ylivoimainen. Puolustuslaitos kokonaisuutena oli laiminlyöty ja ulkopoliittinen johto oli epätodellisessa teoreettisuudessaan saattanut maan asiat siihen, että puolustuksen järjestämiseen mitä edullisimmissa maantieteellisissä olosuhteissa ei ollut riittävästi aikaa. Muutamat tuhannet kelvolliset ja kunnollisesti varustetut sotilaat olisivat eri laaksoissa helposti pysäyttäneet laaksoja pitkin etelästä pohjoiseen tunkeutuvat aluksi varsin heikot vihollisosastot. Mutta näitä muutamia tuhansia puuttui, ja missä niitä oli, olivat ne järjestelmälliseen sodan käyntiin kouliutumattomia. Joitakin esteitä rakennettiin teiden poikki, kivilohkareita vyörytettiin vuorenseinämiltä teille ja siltoja räjäytettiin, mutta itsepäinen ja tiukka tällaisten paikkojen puolustaminen jäi suorittamatta. Vain joissakin poikkeus-

tapauksissa lienevät norjalaiset joukot osoittaneet rohkeutta ja kunnioitettavaa taistelutahtoa, mutta taito puuttui ja ampumatarkkuuskin oli ollut ala-arvoista todennäköisesti sen vuoksi, että harjoitus ei ollut ollut riittävää. Hermot pettivät.

Kuvaavana seikkana mainittakoon, että erään korkean upseerin sanojen mukaan norjalainen kapteeni ei koskaan ollut saanut nähdä komppaniansa miehiä koolla eikä norjalainen eversti koskaan ollut saanut nähdä rykmenttiään.

Hallituksen yritykset toimia. Sodan ensi päivästä lähtien haki hallitus kolmen viikon ajan turhaan paikkaa, missä sillä olisi ollut mahdollisuudet toimia.

Nybergsundissa joutui hallitus sodan kolmantena päivänä pommituksen kohteeksi. Tämän pommituksen jälkeen onnistui hallituksen pitää olinpaikkansa viikon päivät salassa, mutta Ottan, Dumbåsin, Lesjaverkin ja Romsdal-laakson pommitukset, Molden pommituksesta puhumattakaan, osoittivat, että saksalaiset melko pian pääsivät perille hallituksen olinpaikasta. Vakavan yrityksen hallinnon johtamiseksi teki hallitus vasta Moldessa, mutta sielläkin sen toiminta heti ensimmäisten pommitusten jälkeen kävi vaikeaksi siitäkin syystä, että muutamat sen jäsenet olivat kokonaan menettäneet kykynsä hallita hermojaan. Niinpä eräs ministeri mainitsi, että pääministeri Nygaardsvold alkoi vapista heti lentokoneen äänen kuullessaan. Sa-

manlainen oli ollut monen muun hallituksen jäsenen tila. Huhtik. 27 p:nä olimme kutsutut Molden fylkesmannin kotiin, missä läsnä olleet hallituksen jäsenet sanoivat lähettäneensä heikkohermoisimmat hallitustoverinsa turvallisempiin paikkoihin. Oli siis olemassa toiveita toiminnan järjestymisestä. Nämä toiveet kuitenkin raukesivat, kun seuraavien päivien pommitukset olevat entisiä kiivaammat ja kun englantilaiset jo sitä ennen lienevät tehneet päätöksensä joukkojensa poisvetämisestä.

On ymmärrettävää, että paikasta toiseen ajettu hallitus, jolla ei ole käytettävissään asioita tuntevaa virkamieskuntaa, osoittautuu avuttomaksi. Tämän voin todeta niiden asioiden yhteydessä, joista jouduin neuvottelemaan ulkoministeri Kohtin kanssa. Otan pari esimerkkiä. Kun olin saanut tiedon suomalaisen laivan VELI RAGNARin ja sen lastin pidättämisestä, tiedustelin ministeri Kohtilta lastin kohtaloa." Me tarvitsemme koko lastin, mutta laiva on vapaa". Viikkoa myöhemmin Moldessa olevat sotilasviranomaiset kuitenkin tiesivät sanoa, että norjalaiset olivat ottaneet VELI RAGNARISTA käsikranaatit, tupakkaa, puhelinkaapelia n. 10.000 m sekä pomminheittäjäkranaatit. Laivaan oli jätetty kivääripanokset, puhelinkaapelia, 5 traktoria, torpeedot, konetavarat, hiilikärjet sekä hylsyihin käytettävää raaka-ainetta. Ilmoituksen mukaan oli laiva lähtenyt Åndalsnesista Petsamoon huhtik. 23-24 p:nä. - Ulkoasiainministeriö tiedusteli huhti-

kuun 18 p:nä sähkeellä, oliko Narvikissa oleva lentobensiinimme vielä käytettävissämme. Kun esitin kysymyksen ministeri Kohtille, sanoi hän, että ministeri Lie, joka silloin oli matkoilla, voisi antaa vastauksen. Kun viikkoa myöhemmin tapasin ministeri Lien, sanoi hän, että bensiinin on Norjan hallitus takavarikoinut. Saavuttuani Osloon sain kuulla, että bensiini oli saatu viedyksi jo Ruotsin puolelle. - Varman vastauksen saaminen Norjan Pankin kanssa sovittujen liiketoimien pitäväisyyttä koskevaan kysymykseen osoittautui myös mahdottomaksi. Pankin uusi johtaja tri Raesdal sanoi sunnuntaina huhtik. 28 p:nä, että hän seuraavana päivänä antaisi lähetystölle asiasta kirjallisen ilmoituksen. Tätä ilmoitusta ei tullut ja kun muutamaa päivää myöhemmin kävin pankin pääjohtajan asunnossa, sain kuulla hänen lähteneen hallitusta hakemaan jostain pohjoisesta päin. Mistä, sitä ei hänkään ollut sanonut tietävänsä.

Nämä muutamat esimerkit osoittavat, että Norjan hallitus retkeilyaikanaan oli asiallisesti toimikyvytön. Sillä ei ollut tietoja, joiden perusteella se olisi voinut tehdä hallinnon eri aloja koskevia päätöksiä, eikä sillä ollut käsissään koneistoa, joka olisi toimeenpannut sen päätökset. Yhteydet eri tahoille olivat poikki. Jokapäiväisenä huolena oli kysymys, voisiko hallitus vielä seuraavana päivänä jatkaa toimintaansa samalla paikkakunnalla. Vastauksen tähän kysymykseen antoivat milloin saksalaiset pommituksillaan ja etenemisellään, milloin taas englantilaiset omilla

avustuspolitiikkaansa koskevilla päätöksillään.

Norjan hallitus ei kuitenkaan pakonsa edellä-kään näyttänyt olevan selvillä asemansa kestämättömyydestä. Vielä 27 p:nä huhtikuuta eräät hallituksen jäsenet olivat mitä toivorikkaimpia ja kertoivat siitä, miten hyvin he olivat valvoneet Norjan etuja neuvotteluissa Englannin kanssa. Englanti saa maksaa kaiken, Norjan tarvitsee vain antaa englantilaisten taistella maakamarallaan, onhan sota ennen kaikkea sotaa Brittiläisen imperiumin olemassaolosta.

Kahta vuorokautta myöhemmin oli samojen hallituksen jäsenten astuttava englantilaiseen sotalaivaan ja matkattava ehkäpä tuntemattomaan päämäärään. Ministeri Koht oli virkamiehelle, jolle hän oli maininnut pakomatkasta, sanonut, että englantilaiset ovat vaatineet, että lähdöstä ei ilmoiteta puolueettomien maiden diplomaateille. Ne Englannin ja Ranskan lähetystöjen virkamiehet, joita tapasin 29 p:nä muutamia tunteja ennen heidän yöllisen pakomatkansa alkua, olivat täysin tietämättömiä asioista, joista heille kysymyksiä esitin. Mutta heidän välttelevät vastauksensa paljastivat heidän matkansa luonteen. Oli kysymys todellisesta paosta eikä vain kuninkaan, hallituksen ja lähetystöjen siirtämisestä turvallisempaan paikkaan. Kysymyksenalaista vain on, onko ministeri Koht vieläkään herännyt tajuamaan todellisuutta. Hänen Lontoossa pitämänsä radiopuhe viittaa siihen, että hän vieläkin uskoisi Englannin aikovan auttaa Norjaa sen taistelussa tehokkaammillakin keinoilla kuin lupauksilla.

Norjassa olevien saksalaisten joukkojen lukumäärä ja Englannin apu. Huhtikuun 10 p:nä keskustelin eräiden hallituksen jäsenten kanssa tilanteesta. Puhe kohdistui m.m. maahan tulleiden saksalaisten joukkojen lukumäärään. Osloon oli tullut ehkä rykmentti tai kaksi, n. 5000-10.000 miestä, Bergeniin rykmentin verran, niin myös Stavangeriin ja Trondheimiin, Narvikiin hiukan vähemmän ja samoin muihinkin paikkoihin, joihin saksalaisia joukkoja oli laskettu maihin. Saksalaisten miehitysjoukkojen luku arvioitiin siis hallituksen piirissä 30.000 - 40.000 mieheksi.

Kymmentä päivää myöhemmin kysyin muiden seikkojen yhteydessä ministeri Kohtilta, kuinka suureksi hän arvioi Norjassa olevien saksalaisten luvun ja oliko hallituksella entistä tarkempia tietoja asiasta. Vastaus, josta tiedoitin Ulkoasiainministeriölle, oli hämmästyttävä. Koht sanoi, että saksalaisten lukumäärästä oli ollut liioiteltuja tietoja. Heidän lukumääränsä tuskin on 20.000 suurempi. Norjalla on riittävästi joukkoja mobilisoituina, kunhan vain olisi aseita ja ammuksia. Englantilaisia joukkoja ja lentokoneita oli hänen sanojensa mukaan saapunut maihin jo tyydyttävän runsaasti, joten sotilaallisessa tilanteessa voitiin odottaa nopeaa käännettä parempaan päin.

Muutamia päiviä myöhemmin, 26 p:nä, valitti ministeri Koht, että ensimmäiset englantilaiset joukot olivat olleet kehnoja ja taistelukyvyttömiä. Ne

olivat heti ensimmäisessä taistelussa menettäneet kokonaan rohkeutensa ja pötkineet pakoon sellaisessa epäjärjestyksessä, että paniikki oli tarttunut norjalaisiinkin, jotka kuitenkin siihen saakka olivat osoittaneet rohkeutta ja kuntoa. Parempia englantilaisia joukkoja oli kuitenkin laskettu maihin. Kunhan ne ehtivät rintamalle ja taisteluihin, voidaan toivoa tilanteen paranevan.

Seuraavana päivänä arvioivat hallituksen jäsenet, joiden kanssa olin puheissa, maihin tulleiden saksalaisten joukkojen lukumäärän 50.000-60.000 mieheksi.

Tällaista saksalaista miehitysarmeijaa vastaan olisi Englannin pitänyt asettaa toisenlaisia voimia kuin ne, jotka se lähetti esim. Gudbrandsdaliin. Huhtikuun 19 p:nä sivuutti ensimmäinen englantilainen joukko-osasto - ehkä looo miestä - Ottan. Nuorukaisia, joilla oli päällään paljon erilaisia pusseja ja vehkeitä, kaasunaamareita myöten, ja mukanaan vielä runsaammin evästavaroita. Säilyke-, keksi- ja vaatevarastot, joita tämä ensimmäinen sotilasjuna kuljetti mukanaan, tekivät voimakkaan vaikutuksen. Joukon taistelukuntoon nähden heräsi maallikossakin epäilyksiä. Jännittyneinä odotimme tietoja englantilaisten esiintymisestä rintamalle. Peräytymistiedot alkoivatkin saapua entistä tiukemmassa tahdissa.

Saarelle merelliselle, jolla vietimme viimeiset Molde-päivämme, saapui norjalaisia, jotka tulk-

keina olivat seuranneet englantilaisten mukana. Heidän kuvauksensa olivat lohduttomia. Englantilaiset upseerit olivat osoittaneet rohkeutta ja kaatuneet. Mutta miehistö oli upseerien kaaduttua hajautunut suinpäin pakenevaksi laumaksi. Toivoton, heikosti valmistettu avustusyritys.

Samat kertojani sanoivat, että saksalaiset aivan ilmeisesti koettivat säästää norjalaisia joukkoja, mutta kohdistivat tulensa koko hävitysraivon englantilaisiin, joita oli muka kaatunut ylettömästi.

Matkalla Romsdalen ja Gudbrandsdalen kautta etelää kohti sain kuitenkin vaikutelman, että varsinaiset jalkaväkitaistelut, missä niitä oli ollut, eivät olleet olleet pitkällisiä, vaan vain lyhyitä yhteenottoja. Hävitys, jonka jälkiä näki pitkin matkaa, oli suurimmalta osalta lentopommitusten aiheuttamaa. Ainoassakaan paikassa ei ollut nähtävissä mitään juoksuhautoihin tai muihin pitempää taistelua ilmaiseviin varustuksiin viittaavia jälkiä. Jotkut tiesulkujen jätteet olivat ainoita solien puolustuksesta kertovia sodan merkkejä.

Nämä havainnot vahvistivat niitä kuvauksia, joita kuulimme saksalaisilta upseereilta Åndalsnesissa ja Dumbåsissa. Saksalainen pataljoona, joka oli ollut hyökkäyksen kärkijoukkona, oli menettänyt vain muutamia kymmeniä miehiä. "Meidän oli pakko edetä vain tietä pitkin. Norjalaiset ampuivat molemmil-

ta puolilta, mutta me emme lumen vuoksi voineet levittäytyä rintamaksi. Jos vastustajamme olisivat osanneet käyttää aseitaan, ei meistä olisi ainoakaan päässyt hengissä tänne saakka."

"Entä englantilaiset?"

Tähän kysymykseen antoi saksalainen pataljoonan päällikkö vastauksen viemällä meidät metsään, missä oli englantilaisten varastojen jätteitä. Paikalliset asukkaat keräilivät siellä polkupyöriensä selkään kunnioitettavia lasteja peitehuopia, sadetakkeja, keksilaatikoita y.m. Saksalaiset kuvailivat saalista valtavaksi. Ja siellä oli petäjikössä vielä nytkin, neljä päivää englantilaisten lähdettyä, runsaasti merkkejä siitä, että englantilaisten sotilaiden hyvinvoinnista pidetään hyvää huolta. Saksalaisen isäntämme sanojen mukaan on tämä huolenpito niin ylenpalttista, että joukko-osastot menettävät liikkuvaisuutensa ja ovat kyvyttömät menestykselliseen taisteluun.

Lesjaverkin luona täytimme autojemme bensiinitankit englantilaisella lentokonebensiinillä, jota oli järven rannalla puiden suojassa valtavia kasoja. Saksalaiset eivät vielä olleet ehtineet ottaa varastoa haltuunsa, ja niinpä matkamies voi tyydyttää autonsa bensiinijanon metsään jääneestä varastosta. Mutta järven jäällä näimme englantilaisten lentokoneiden palaneita raatoja. Saksalaiset olivat aamuvarahissa tehneet lentohyökkäyksensä jäällä olleita lentokoneita vastaan. Englantilaiset miehistöt olivat huolettomina

olleet aamuteetään nauttimassa ja paristakymmenestä lentokoneesta pelastui ilmaan vain kolme.

Andalsnesissa englantilaiset itse, kun olimme Moldeen menossa, tekivät pilaa sen johdosta, että heidän ilmatorjuntatykkinsä olivat ensi töikseen ampuneet alas englantilaisen ja norjalaisen koneen.

Norjan sotaretken olivat saksalaiset suunnitelleet yksityiskohtia myöten mitä perusteellisimmin. Saksalaiset joukot tekivät voimakkaan vaikutuksen. Varustukset ovat ensiluokkaiset, taistelukunto kaikesta päättäen yhtä korkeata tasoa kuin 1914-1918. Englantilaisten sotaretki Etelä-Norjaan teki viikonloppuretken vaikutuksen.

Suomen on kaikesta päättäen onniteltava itseään sen johdosta, että samanlaista viikonloppuretkeä ei maaliskuulla tehty Suomeen. Tosin se retki varmaankin olisi päättynyt Norjaan, mutta Suomi olisi saanut kalliisti maksaa siitä avusta, jota sille luvattiin, mutta joka tuskin olisi päässyt perille.

Englantilaisten joukkojen peräytyminen ja pako Etelä-Norjasta tapahtui toukokuun ensimmäisinä päivinä. Kun norjalaiset, joille aivan paon edellisenä päivänä oli uskoteltu, että maahan oli tulossa uusia ja entistä parempia englantilaisia joukkoja, saivat vähitellen tiedon tapahtuneesta, oli heidän pettymyksensä katkera ja avoin. Heidän tuskansa pukeutui muutamaksi voimakkaaksi sanaksi. Englanti on pettänyt meidät, kuuli sanottavan sekä sivistyneistön että kan-

san keskuudessa.

Norja on kuitenkin itsekin syypää pettymykseensä. Se oli kokonaan laiminlyönyt puolustuksensa ja kaikissa piireissä oli sanottu: Kyllä Englanti auttaa Norjaa.

Sitä tehokasta apua, jota Norja olisi tarvinnut, se ei saanut. Sellaista apua Englanti ja Ranska eivät pystyneet sille antamaan.

Lisää saksalaisia joukkoja Norjaan. Matka Åndalsnesista Dumbåsiin ja sieltä Gudbrandsdalia pitkin alas Hamariin antoi tilaisuuden saksalaisia joukkoja koskevien havaintojen tekemiseen. Englantilaiset olivat jättäneet nämä seudut jo muutamia päiviä sitten ja heidän tiedettiin vetäytyneen pois Namsoksestakin. Englantilaisia on nyt enää vain Narvikin seuduilla. Saksalaiset ovat tunkeutuneet Trondheimistä pohjoista kohti Mosjöeniin saakka. Koko Etelä- ja Keski-Norja on saksalaisten hallussa ja Narvikissa heillä on jalansija. Mitä tarkoittaa näin ollen uusien ja yhä uusien saksalaisten joukkojen kuljettaminen pohjoista kohti?

Uusia saksalaisia joukkoja tuli vastaamme Åndalsnesin ja Dumbåsin välillä. Matkalla oli jalkaväen ja kuormaston lisäksi tykistöä. Dumbåsissa ja sen eteläpuolella oli pelloilla ja maalaistalojen pihoille leiriytyneinä joukkoja; motorisoitujen joukkojen lisäksi oli viimeksimainitun paikkakunnan eteläpuolella myös runsaasti hevosten vetämää kuormastoa.

Lillehammerin ja Hamarin välillä sekä Hamarin eteläpuolella jatkui valtavien autojonojen kiivas meno pohjoista kohti. Eräässä yhtäjaksoisessa autokolonnassa oli kolmatta sataa vaunua. Maanantaipäivän kuluessa, niin kertoi minulle eräs täkäläinen lähettiläs eilen, laskivat saksalaiset joukkoja maihin kahdeksasta kuljetuslaivasta. Tuhansia ja taas tuhansia miehiä heitetään maahan, joka jo on käytännöllisesti katsoen Saksan vallassa ja jonka pohjoisimman kaistaleen valtaamiseen ei tarvita divisioneja. Mo'n ja Narvikin välisellä kapealla kaistaleella, missä meren ja Ruotsin rajan välinen alue monin paikoin on vain parin peninkulman levyinen ja missä ei noin sadan kilometrin matkalla ole mitään teitä, ei myöskään ole tilaa suurille motorisoiduille joukoille. Narvikiin voidaan täältä tunkeutua vain tiettömien vuorten yli, siis joukoilla, jotka eivät ole riippuvaisia motorisoiduista yhtä vähän kuin hevostenkaan vetämistä kuormastoista. Aivan toinen on asian laita, jos on kysymyksessä Narvikiin johtavan radan valtaaminen Ruotsin puolella.

Keskustelin eilen näistä asioista Ruotsin lähettiläänkanssa. Hän sanoi olevansa entistä huolestuneempi. Saksalaiset kuljettavat hänen tietojensa mukaan suuria joukko-osastoja myös Ruotsin rajaa kohti.

Eikö tämä kaikki tarkoita sitä, että Saksa aikoo esittää Ruotsille vaatimuksenaa saatuaan Ruotsin länsirajalle niin paljon joukkoja, että se voi lännestäkin uhata Ruotsia?

Osloon saavuttuani olen diplomaattitaholta kuullut sellaisenkin "tiedoksi" mainitun arvelun, että Saksa aikoisi, ellei Norja pian alistu ja lopeta vastarintaa, antaa Venäjän tehtäväksi tunkeutua Pohjois-Norjaan. Kertojani kuitenkin sanoi pitävänsä uskottavana korkeintaan sitä, että Saksa tähän tapaan käyttäisi Venäjää uhkana Norjan lopulliseksi taivuttamiseksi alistumiseen.

Olen saanut myös kuulla, että Saksa edelleenkin toivoo, että se voisi saada aikaan sovintoratkaisun. Tässä tarkoituksessa lienee neuvotteluja käynnissä Saksan ja kuninkaan välillä. Kuningas palaisi Osloon ja nimittäisi uuden hallituksen, minkä jälkeen Norja olisi samanlaisessa asemassa kuin nyt on Tanska. Vaikeutena tämän ratkaisun tiellä on se, että Norjan pitäisi ensi töikseen ryhtyä Saksan kanssa karkoittamaan englantilaisia pois Narvikista. Sota Englannin kanssa Saksaa vastaan muuttuisi sodaksi Saksan kanssa Englantia vastaan.

Mikä näissä "tiedoissa" on perällistä totta, mikä taas arvailua, sitä on minun toistaiseksi mahdotonta sanoa. Tosiasia, joka osoittaa tilanteen vakavuutta, on vain se, että saksalaisia joukkoja saapuu lisää maahan, että niitä kuumeisella kiireellä kuljetetaan pohjoista kohti ja myös Norjan itärajalle. Ruotsiin kohdistuva uhka on ilmeinen. Niin Ruotsin kuin Suomenkin kannalta olisi kenties suotavinta, että Norja nykyvaiheessa alistuisi Tanskan kohtaloon. Mutta englantilaisten Narvikissa saama jalan-

Eikö tämä kaikki tarkoita sitä, että Saksa aikoo esittää Ruotsille vaatimuksensa saatuaan Ruotsin länsirajalle niin paljon joukkoja, että se voi lännestäkin uhata Ruotsia?

Osloon saavuttuani olen diplomaattitaholta kuullut sellaisenkin "tiedoksi" mainitun arvelun, että Saksa aikoisi, ellei Norja pian alistu ja lopeta vastarintaa, antaa Venäjän tehtäväksi tunkeutua Pohjois-Norjaan. Kertojani kuitenkin sanoi pitävänsä uskottavana korkeintaan sitä, että Saksa tähän tapaan käyttäisi Venäjää uhkana Norjan lopulliseksi taivuttamiseksi alistumiseen.

Olen saanut myös kuulla, että Saksa edelleenkin toivoo, että se voisi saada aikaan sovintoratkaisun. Tässä tarkoituksessa lienee neuvotteluja käynnissä Saksan ja kuninkaan välillä. Kuningas palaisi Osloon ja nimittäisi uuden hallituksen, minkä jälkeen Norja olisi samanlaisessa asemassa kuin nyt on Tanska. Vaikeutena tämän ratkaisun tiellä on se, että Norjan pitäisi ensi töikseen ryhtyä Saksan kanssa karkoittamaan englantilaisia pois Narvikista. Sota Englannin kanssa Saksaa vastaan muuttuisi sodaksi Saksan kanssa Englantia vastaan.

Mikä näissä "tiedoissa" on perällistä totta, mikä taas arvailua, sitä on minun toistaiseksi mahdotonta sanoa. Tosiasia, joka osoittaa tilanteen vakavuutta, on vain se, että saksalaisia joukkoja saapuu lisää maahan, että niitä kuumeisella kiireellä kuljetetaan pohjoista kohti ja myös Norjan itärajalle. Ruotsiin kohdistuva uhka on ilmeinen. Niin Ruotsin kuin Suomenkin kannalta olisi kenties suotavinta, että Norja nykyvaiheessa alistuisi Tanskan kohtaloon. Mutta englantilaisten Narvikissa saama jalan-

sija näyttää tekevän tämänkin ratkaisun vaikeaksi. Ministeri Koht, joka Lontoossa ja Parisissa neuvottelee liittoutuneiden kanssa ja edustaa kantaa, jonka mukaan sotaa on jatkettava, ei missään tapauksessa edusta niitä käsityksiä, jotka ovat vallalla saksalaisten miehittämässä Norjassa. Täällä on pettymys, jonka Englannin avun heikkous on aiheuttanut, saanut aikaan sen, että defetismi on yleinen. Vastarintaa pidetään hyödyttömänä ja sanomalehdistö melkein poikkeuksetta on muuttunut englantilaisvastaiseksi. Viimeksimainittu ilmiö johtuu luonnollisesti osittain saksalaisesta sensuurista, joka yhdenmukaistaa lehdistön, mutta toisaalta myös siitä mielialan muutoksesta, mikä neljässä viikossa on tapahtunut. Tästä muutoksesta ovat saksalaisetkin täysin selvillä. 500 km matkalla oli vain muutamia harvoja vartioita, jotka tahtoivat nähdä matkalupamme. Liikenteen kontrollointi ei tässä miehitetyssä maassa näytä aiheuttavan paljoa vaivaa miehitysjoukoille. Saksalaiset tuntevat olevansa ehkäpä yhtä hyvässä turvassa kuin kotimaassaan. Kun näin on, niin norjalaisille ei tuottaisi sielun tuskia, jos Norjan naapuritkin asettuisivat sille kannalle, että Norjan olisi sodan laajenemisen välttämiseksi alistuttava toistaiseksi Tanskan kohtaloon.

Mikä toisaalta estäisi Saksaa tuhoamasta Narvikin rataa Norjan puolella sillä tavalla, että malmin kuljetus vuodeksi tai pariksi pakostakin tällä radalla keskeytyisi? Tällainen ratkaisu malmikysymyksessä tulisi Saksalle varmaan halvemmaksi kuin Ruotsin pakoittaminen asevoimalla

halmin viennin rajoittamiseen Saksan vaatimusten mukaisesti. Tällainen ratkaisu ei antaisi Saksalle aihetta pyytää Venäjää avustajakseen eikä Venäjälle tekosyytä sodan laajentuessa Ruotsiin lähteä uuteen hyökkäykseen Suomea vastaan. Tällainen ratkaisu tekisi sekä Ruotsille että Suomelle mahdolliseksi pyrkiä lähentymään Saksaa, suuntaus, joka nyt olosuhteiden pakosta näyttää välttämättömältä, kun on käynyt selväksi, että länsivaltojen avun varaan ei Pohjois-Europassa voida mitään rakentaa. Hallitusjärjestelmien erilaisuudesta ja muista periaatteellisista vaikeuksista huolimatta olisi Ruotsin ja Suomen nähdäkseni turvauduttava Venäjän taholta uhkaavaa vaaraa vastaan tinkimällä, mikäli välttämätöntä, puolueettomuudestaan sen suurvallan hyväksi, joka yksin voi olla Venäjälle uhkana ja Ruotsille ja Suomelle tukena.

Tällaisiin mietelmiin joutuu, kun on nähnyt englantilaisen toiminnan heikkouden sekä saksalaisten joukkojen kasvavan voiman ja kun tietää, että Venäjän ruokahalu on tilanteiden tarjoamista mahdollisuuksista riippuva. Ruotsin ja Suomen rauha ei tule nykyoloissa turvatuksi, siltä näyttää, puolueettomuuden avulla, vaan rauhan turvana voi olla vain yhteistyö sen vallan kanssa, joka kaikesta päättäen nyt valmistautuu uhkaamaan Ruotsia ja joka yksin voi hillitä Venäjää.

Luke Torvela

V. a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 13.

v.a. Asiainhoitaja Tuvola

11/5 1940.

5000—6—39 3012

. O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

17/60 Yal. 8 - 40.

KIRJELMÄ n:o 10809/123.

Oslo SSA 11 P:NÄ touko KUUTA 19 40. 18/5-40

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 13.

Lähetystö toimittaa tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 13 aiheesta:

Lisää saksalaisia joukkoja Norjaan.

V.a. asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Oslo ssa 11 p:nä touko kuuta 1940. 17/10 Sal. S-40.

18/5-40

Asia: Lisää saksalaisia joukkoja Norjaan.

5 C 4

Sen lisäksi, mitä olen aikaisemmin raportissani n:o 12 ilmoittanut saksalaisten joukkojen saapumisesta Norjaan, tahdon saattaa Ministeriön tietoon, että luotettavat henkilöt, jotka t.k. 9 päivänä matkustivat autolla Lillehammerista Osloon, kertovat, että heitä vastaan tuli valtavia saksalaisia autokolonneja, jotka kuljettivat joukkoja, raskasta tykistöä, kuormastoa, ponttoonisiltojen osia y.m. pohjoista kohti. Erään tällaisen autokolonnan ohimeno oli ottanut noin puolen tunnin ajan. Kertojat tekivät saman kysymyksen, minkä nykyisin tekevät kaikki ne norjalaiset samoinkuin diplomaatitkin, jotka tähän saksalaisten joukkojen yhä kasvavaan lukumäärään ovat huomiota kiinnittäneet: Mihin tarkoitukseen aikoo Saksa näitä joukkoja käyttää maassa, joka jo on Saksan miehittämä? Eikö tarkoituksena ole käyttää tätä voimaa joko Ruotsin puristamiseen tai suoranaiseen hyökkäykseen Ruotsia vastaan?

Erään puolueettoman maan lähettilään käsityk-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sen mukaan olisi Norjassa nykyisin n.200.000 miestä saksalaisia joukkoja. Norjalaisella taholla, jonka pitäisi olla verrattain hyvin tiedoitetun, pidetään mainittua lukua liian suurena ja arvioidaan saksalaisten luvun olevan 70.000 ja 100.000 välillä. Kun joukkojen määrä viime päivinäkin, jolloin Saksa valmistautui viimeiseen salakavalaan hyökkäykseen Belgiaa, Hollantia ja Luxemburgia vastaan, on yhä vain lisätty, nähdään tässä tosiasiassa riittävä aihe päätelmään, että Saksalla on joitakin yllätyssuunnitelmia valmisteilla myöskin Norjan alueella.

[signature]

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 14.

v.a. Asiainhoitaja Tuovila

15/5 1940.

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

18/60 Sal. S -40.

KIRJELMÄ n:o 10860/127.

20/5-40

Oslo SSA 16 P:NÄ touko KUUTA 19 40.

5 C4

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 14 ja 15.

Lähetystö toimittaa kunnioittaen tämän mukana Ministeriölle seuraavat kuluvan vuoden raporttinsa:

N:o 14 aiheesta: "Saksan sodankäyntitavoista Norjassa."

N:o 15 -"- : "Sissisotaa Ruotsin rajan läheisyydessä."

a P. saanut kappaleensa.

Toimekseen saaneena:

Pääkonsuli

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Oslo ssa 15 p:nä touko kuuta 1940.

18/60 Tal. 3 - 70.

Asia: Saksan sodankäyntitavoista Norjassa.

20/5-70

5 C 4

Raporteissa, joissa olen kertonut havainnoistani Norjan sodan aikana, olen sivuuttanut Saksan sodankäyntitapoja koskevat näkemäni ja kuulemani. Kun saksalaisella taholla, varsinkin Saksan radiossa, yhä uudestaan ja uudestaan esitetään väite, että saksalaiset eivät kohdista lentohyökkäyksiään muita kuin sotilaallisia kohteita vastaan, lienee tämän väitteen vastapainoksi esitettävä eräitä tosiasioita.

Jo Nybergsundin pommituksessa 11 p:nä huhtikuuta joutui jokainen paikalla ollut toteamaan, että saksalaisten lentokoneiden pommit, niin räjähdys- kuin palopommitkin, löysivät yksinomaan ei-sotilaallisia kohteita. Nybergsundissa ei pommituksen hetkellä ollut muuta sotaväkeä kuin eräitä vahteja - siviilimiehiä, jotka olivat saaneet käteensä kiväärit - teiden risteyksessä ja kylän vieressä olevalla sillalla. Siihen taloon, jossa kuningas ja kruununprinssi sekä hallituksen jäsenet olivat oleilleet, ei pommeja sattunut, mutta sen sijaan ne osuivat kansakouluun, eräisiin kauppaliik-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

keisiin kylän keskustassa ja eräisiin yksityisiin asuintaloihin. Pommituksen aikana käyttivät lentäjät runsaasti konekiväärituita. Jälkeenpäin voin todeta, että lentokoneitten tykkituli ja konekiväärituli oli kohdistunut kiivaimmin kylän laidassa olleeseen puhelinkeskukseen, joka oli ammuttu seulaksi. Tätä kohdetta lienee pidettävä sotilaallisena. Lukuisat pommit olivat pudonneet metsikköihin, joista kylän siviiliväki haki turvaa lentohyökkäystä vastaan.

Huhtikuun 22 p:nä majoituimme - Tanskan lähettiläs Oxholm, Ruotsin lähetystön sihteeri Douglas, avustaja Laakso ja allekirjoittanut - talonpoikaistaloon Selin kirkon välittömässä läheisyydessä. Illan kuluessa lensi tämän talon yli moneen otteeseen saksalaisia lentokoneita, jotka retkillään heittivät pommeja m.m. Ottan aseman läheisyyteen, n. 5 km. Selistä. Matkallaan laakson yli sen pituussuuntaan papattivat lentäjien konekiväärit tuon tuostakin. Lentojen jälkeen löydettiin talon pihalta kuulien jätteitä. Eräät kuulat olivat tunkeutuneet talon toisen kerroksen katon läpi ja pysähtyneet kamarin permantoon. Tässä talonpoikaistalossa yhtä vähän kuin sen läheisyydessäkään ei ollut ainoatakaan norjalaista tai muuta sotilasta eikä muutakaan sotilaskohdetta.

Huhtikuun 23 p:nä, heti Dombåsin ja Dovren pommituksen jälkeen, ajoimme autolla metsiköstä, jossa Dovren aseman lähellä olimme piiloilleet pommituksen ajan,

Dovren kirkonkylän ja Dombåsin kautta Romsdallaaksoa myöten Åndalsnesiin. Dovren kirkonkylän seuduilla oli useita pommeja pudonnut talojen läheisyyteen pelloille. Mitään sotaväkeä tai muita sotilaallisia kohteita emme paikkakunnalla havainneet.- Pommituksen aikana kuulimme konekivääritulta, joka kaikesta päättäen oli tähdätty maantiellä liikkuvia autoja ja ihmisiä vastaan. - Dombåsin lähistöllä oli rautatieristeykseen johtavien teiden varsilla pommeja osunut moniin yksityisasuntoihin ja maalaistaloihin, mutta näiden pommittamista voitaneen puolustaa sillä, että Dombåsin metsissä ja teillä oli sekä norjalaisia että englantilaisia joukkoja. Pommit eivät valitettavasti olleet sattuneet sotilaallisiin kohteisiin yhtä suurella tarkkuudella kuin siviiliväestön asuntoihin.

Moldessa ollessamme voimme ennen kaupungin keskustan lopullista tuhoamista todeta, että Norjan kuningas ja hallitus olivat sijoittuneet kaupungin laita-osissa oleviin taloihin, jotka pommitusten jälkeenkin olivat pystyssä. Keskustassa oli Englannin lähetystöllä eräässä hotellissa, joka säästyi tuholta, toimistohuoneensa. Samaten oli kaupungin keskustassa joitakin sellaisiakin tuotantolaitoksia ja varastoja, joiden voitiin katsoa palvelevan myöskin sotilaallisia tarkoituksia. Pommituksen tuhoamat talot olivat kuitenkin suurimmalta osalta vähittäiskauppaa ja muuta paikallista liike-elämää palvelevia rakennuksia ja asuintaloja, hotelleja y.m. Pommikoneet käyttivät

konekivääritulta jo ensimmäisinä pommituspäivinä kaduilla liikkuvia ihmisiä vastaan. Ensimmäisten haavoittuneiden joukossa oli vanhahko naishenkilö, jonka molemmat jalat olivat konekivääristä lähteneen kuulasuihkun katkaisemat. Lentäjät kohdistivat konekivääritulen maanteillä liikkuvia ihmisiä ja autoja vastaan, myöskin öiseen aikaan, jolloin ihmiset koettivat pelastaa kaupungista irtaimistojaan ja tavaravarastojaan. Erikoisesti huhtik. 29 ja 30 päivän välisenä yönä, klo 1/2 2 - 1/2 4 välisenä aikana, jolloin oli siksi pimeää, että esim. seudun yli lentävien lentokoneiden näkeminen oli mahdotonta, kuului pommiräjähdysten välillä alituiseen lentäjien konekivääreien ääni. Konekivääritulta kuulimme n.5 km päässä kaupungista olevassa metsässä aivan läheltä ilmasta, seikka, joka osoitti, että lentäjät käyttivät konekivääreitään lentäessään kaukana sotilaallisista kohteista sellaisten teiden yli , joilla he huomasivat liikettä. Autojen lyhdyt eivät yleensä olleet tehokkaasti pimennetyt.

Nämä omakohtaiset havaintoni ovat saaneet allekirjoittaneen vakuutetuksi siitä, että saksalaiset lentäjät pommitusretkillään eivät tahdo tai osaa tehdä eroa sotilaallisten ja siviilikohteiden välillä. Saksalaisten sodankäyntitapa on tässä suhteessa samanlaista kuin venäläisten lentäjien.

Tätä käsitystäni vahvistavat sekä luotettavien norjalaisten että täällä olevien ulkomaalaisten kertomukset.

Suomen pääkonsuli J. Sejersted Bödtker, joka koko huhtikuun ajan oli vuorilla Lillehammerin läheisyydessä, ker-

too, että hän joutui useampaan kertaan toteamaan, että saksalaiset lentäjät käyttivät konekivääritulta tunturreille paennutta siviiliväestöä vastaan ja että hän itsekin lumikentillä oli ollut tällaisen saksalaisten lentäjien huomion kohteena.

Eräs suomalainen merimies, joka sodan puhjetessa oli Bergenissä s/s Ninassa, oli Bergenistä lähdettyään Evangerin läheisyydessä vuorenrinteellä seurannut saksalaisten lentäjien toimintaa. Nämä olivat laakson suuntaan lentäessään käyttäneet konekivääritulta siviiliväestöä vastaan, joka haki turvaa vuorten rinteillä olevista metsiköistä.

Ottassa sain kuulla miehiltä, jotka olivat kuulustelleet Dovressa vangiksi joutuneita saksalaisia laskuvarjojoukkoja ja näiden vankeina tuntureilla olleita norjalaisia, että saksalaiset olivat käyttäneet ennen vangeiksi joutumistaan norjalaisia siviilivankejaan kilpinään norjalaisten tulta vastaan. Linnoittauduttuaan tunturilla talonpoikaistaloon olivat saksalaiset myös pakoittaneet norjalaiset vankinsa lumikentiltä hakemaan heille niitä elintarve- ja ammuslähetyksiä, joita lentäjät olivat koneista heitä varten alas pudottaneet. Siirtyessään talosta toiseen olivat saksalaiset, voidakseen estää norjalaiset piirittäjät ampumasta, pakottaneet norjalaiset siviilivankinsa marssimaan kehänä ympärillään. Erään norjalaisen upseerin, joka valkoista lippua käyttämällä oli saatu menemään saksalaisten linnaleiriin, olivat saksalaiset heti hänen sinne saavuttuaan ampuneet. Talonpoikain raivo tällaisten taistelutapojen johdosta oli kiihtynyt siihen määrään, että Dovres-

sa lopuksi vangiksi joutuneista saksalaisista laskuvarjohyppääjistä ei monikaan liene jäänyt eloon.

Lillehammerin luona käydyissä taisteluissa olivat saksalaiset, Ringsakerin nimismiehen talossa kuulemani kuvauksen mukaan, ampuneet 9-henkisen perheen, perheen äitiä ja sylilasta myöten. Teloittajat olivat kiivailleet sen johdosta, että saksalaisia muka oli talosta ammuttu. Samoin olivat he ampuneet takaapäin kylätietä pitkin pakoon pyrkineen naisen, jolla oli ollut lapsi käsivarrellaan.

Eräs norjalainen professori, joka Suomessa toimi sodan aikana ambulanssilääkärinä, kertoi luonani käydessään, että aluksi saksalaiset kunnioittivat punaista ristiä, mutta he lienevät tulleet myöhemmin siihen käsitykseen, että englantilaiset väärinkäyttivät Punaisen Ristin merkkejä, ja alkoivat eri tilanteissa kohdistaa lentokoneiden tulen myös punaisella ristillä varustettuihin kohteisiin. Kertojani auto, jolla hän oli matkalla Åndalsnesiin, oli Romsdal-laaksossa saanut lentokoneesta, joka ensin oli tehnyt kierroksen auton yli, kuulasuihkun. Kertoja lisäsi: " Minusta tuntui, että lentäjä ensin kiertolennollaan tähysteli, liikkuiko autoni punaisine risteineen todella sairaanhoitoasioissa, ja että kuulasuihku oli merkki siitä, että lentäjä oli tehnyt havainnoistaan kielteiset päätelmät." Kertojani vahvisti myös sen jo Moldessa kuulemani ja Englannin radiossa mainitun tiedon, että saksalaiset olivat Åndalsnesissa ampuneet sairaalalaivaa.

On vaikeata käsittää sitä suuttumusta, jota saksalaiset ilmaisevat sen johdosta, että heidän syyte-

tetään ampuvan siviiliväestöä. Tämä suuttumus on teeskentelyä, sillä saksalaisten itsensä täytyy olla tietoisia sodankäyntitapojensa harkitusta julmuudesta.

Toisaalta on mainittava, että saksalaiset korkeat sotilasviranomaiset koettavat esiintyä esim. Oslossa mahdollisimman hienotunteisesti väestöä kohtaan. Myöskään ei täällä kuule valituksia, että saksalaiset sotilaat, joita kaupungissa vilisee kaikkialla, esiintyisivät sopimattomasti. Sen sijaan on viime päivinä kerrottu tapauksista, jotka osoittavat, että saksalaiset joukot eivät ole rakoilematta Saksan valloituspolitiikan lumoissa. Eräässä Oslon koulussa on internoituna itävaltalainen joukko-osasto, joka on kieltäytynyt taistelemasta Norjassa ja norjalaisia vastaan. Norjalaiset ovat sattumalta kuulleet kolmen kadulla kulkeneen upseerin sananvaihdon, jonka päättäjäiseksi yksi upseeri oli ampunut itsensä sanottuaan tovereilleen saaneensa tarpeekseen sodasta, jossa Saksa ensin on vallannut Norjan ja sen jatkoksi Hollannin ja Belgian. Saksalaisten upseerien suusta olen itsekin kuullut seuraavantapaisia lauseita: Me emme mielellämme taistele norjalaisia vastaan. - Tämä sota Norjassa on meille vastenmielinen. - Tahtoisimme olla norjalaisten ystäviä.

Saksan yleisöön on virallinen propaganda juurruttanut luulon, että Saksa on lähettänyt joukkonsa Norjaan norjalaisten omasta pyynnöstä auttamaan Norjaa. Nykyisen sodan omituisuuksiin kuuluukin, että auttaja ja vapauttaja joutuu eri maissa ensi töikseen taistelemaan "vapautettavia" vastaan, jotka tekevät epätoivoista vastarintaa eivätkä ymmärrä

heille tarjotun "vapauden" arvoa. - Eri asia on, että miehitettyjen alueiden väestön keskuudessa ei yleisesti hyväksytä sitä, että maan rajojen ulkopuolelle pelastuneet hallitusmiehet radiopuheissa yllyttävät siviiliväestöäkin vastarinnan jatkamiseen. Erikoisen ankarasti arvostellaan tässä suhteessa ulkoministeri Kohtin ja Stortingetin presidentin, C. J. Hambron radiopuheita.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 15.

v.a. Asiainhoitaja Toivola

16/5 1940.

5006—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Oslo ssa 16 p:nä touko kuuta 19 40.

18/60 Sal. D-40.

20/5-40

Asia: Sissisotaa Ruotsin rajan läheisyydessä.

OSASTO 5 C4

Norjassa on laajoja alueita, jotka tarjoavat mitä parhaat edellytykset sissisodan käymiseen. Näitä edellytyksiä eivät norjalaiset kuitenkaan ole laajassa mitassa käyttäneet, vaan ovat nyttemmin laskeneet aseensa melkein koko sillä alueella, mikä on Trondheimin eteläpuolella. Poikkeuksena on se laaja metsäinen alue, joka on Ruotsin rajan läheisyydessä sen linjan itäpuolella, joka kulkee Eidskogista Kongsvingerin, Elverumin ja Rendalin yläosan kautta Rörosiin.

Jo t.k. 6 p:nä oli Hamarissa olevien saksalaisten joukkojen komentaja eräälle ruotsalaiselle huomauttanut, että saksalaisten joukkojen rauhaa häiritsevät Elverumin ja Rörosin itäpuolella toimivat vapaaehtoiset, jotka ovat suurimmalta osalta Suomesta tulleita ja joiden joukossa monet eri kansallisuudet ovat edustettuina. Eilen t.k. 15 p:nä julkaisivat oslolaiset aamulehdet saksalaisten miehitysviranomaisten toimesta kirjoituksen, jossa Saksan osoittaman jalomielisyyden ylistämisen jälkeen ilmaistiin pa-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

heksuminen sen johdosta, että "vastuuttomat nuorukaiset saboteeraavat rauhallista jälleenrakennustyötä jatkamalla ei-sotilaallista sissisotaa" edellämainitun linjan itäpuolella. Kirjoituksessa sanotaan : "Tahtoisi uskoa, että Norjan kansa ymmärtäisi antaa sen verran arvoa kunnialliselle taistelulle, että se inhoaisi näiden ainesten toimintaa. Molempien puolten etujen mukaista on, että tämä laiton toiminta loppuu mahdollisimman pian. Pahinta on, että mainittu taistelu uhkaa vaikeuttaa norjalaisten sotavankien vapauttamisen jatkamista. Saksan ylevämielisyys on luonnollisesti riippuvainen vastapuolen lojaalisuudesta. "

Saksalaiset ovat viime viikon lopulta lähtien laskeneet suuren määrän sotavankeja vapauteen, mutta on upseerien vapauttaminen kuitenkin kohdannut vaikeuksia sen johdosta, että upseerit eivät ole halukkaat antamaan sellaista sitoumusta pysymisestään erossa taisteluista Saksaa vastaan, jollaista heiltä vaaditaan. Nyttemmin on asianajaja J. B. Hjort, joka on toiminut saksalaisten vankien vapauttamiseksi, epävirallisesti saattanut lähetystön tietoon, että saksalaiset uhkaavat säälittä ampua kaikki ne vapaaehtoiset suomalaiset, ruotsalaiset, puolalaiset y.m., jotka mainitulla rajaseudulla joutuvat heidän käsiinsä.

Aikaisemmin oli syytä luulla, että Itä-Norjan metsissä jatkuvat taistelut olisivat merkitykseltään mitättömiä kahakoita. Mitään tietoja siitä, kuinka suuria sissi-ja vapaaehtoisjoukkoja näihin taisteluihin osallistuu, ei ole käytettävissä. Näyttää kuitenkin siltä, kuin hermostuttaisivat nämä taistelut, joita on pidettävä suoranaisena sodan jatkumisena, jossain määrin saksalaisten miehitysjoukkojen

ylintä päällystöä. Aiheetonta olisi sitävastoin luulla, että uusien saksalaisten joukkojen, m.m. suurten tankkiosastojen maahankuljetus ja maan pohjoisosiin lähettäminen, jota yhä jatkuu päivästä päivään, olisi tarpeellista niiden sissijoukkojen hillitsemiseksi, jotka jatkavat epätasaista sotaansa Itä-Norjan metsissä ja vuorilla.

Pohjois-Norjan taisteluista mainittakoon tässä yhteydessä, että saksalaisten julkisuuteen saattamien tietojen mukaan olisi Narvikin satama sodan aikana kärsinyt niin suuria vaurioita, että satamaa ei moneen kuukauteen voida käyttää Ruotsissa tulevan malmin lastaamiseen. Voitaneen tämän johdosta sanoa, että Englanti saavutti Norjan sodan avulla ainakin sen tarkoitusperänsä, jona oli malmin viennin estäminen Narvikista Saksaan.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetyksön raportti n:o 16.

v.a. Asiainhoitaja Torvela

17/5 1940.

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 20 60 Sal 40.

KIRJELMÄ n:o 10843/128.

Oslo SSA 17 P:NÄ touko KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 16.

Lähetystö toimittaa kunnioittaen tämän mukana Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 16 aiheesta:

"Mitä on tekeillä Pohjois-Norjaan nähden ?"

Toimekseen saaneena:

Pääkonsuli

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Oslossa 17 p:nä touko kuuta 1940.

20/60 Yal. 8 70.

23/5-40

5 | C 4

Asia: **Mitä on tekeillä Pohjois-Norjaan nähden ?**

17. toukokuuta on Norjan kansallispäivä, v. 1814 perustuslain päivä. Tänä vuonna ei Norjan lippu nouse lipputankoihin eikä kansa juhli, vaikka saksalaisten miehitysjoukkojen johto onkin antanut tietää, ettei se aseta esteitä liputukselle eikä arvokkaalle juhlimiselle. Eräässä sanomalehdessä palauttavat mieleen, että vuosi sitten Stortinget myönsi 20 milj. kr. puolustustarkoituksiin, mutta että ehdotus 30 milj. kr. myöntämisestä tuli hyljätyksi. Eräs toinen lehti julkaisee Fridtjof Nansenin 25 v. sitten pitämän puheen, jossa tämä silloisen ajan suurmies ravisteli hereille kansalaisiaan huolettomuudesta, jolle oli ominaista usko, ettei Norjaa uhkaa mikään vaara. Norjan kansa on valmis uhrauksiin vapautensa puolesta, kunhan se käsittää tilanteen ja kun sille tehdään tajuttavalla tavalla selväksi ajan asettamat velvoitukset.

Niissä aroissa lehtien kirjoituksissa, joissa käsitellään päivän merkitystä, lausutaan toivomus, että

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Norja osaisi, kun se jälleen kerran on vapaa, juhlia vapauttaan paremmin kuin 35:een vuoteen, tai että ihmiset eivät kaduilla häiritsisi toisia kaduilla kulkevia!

Saksalainen lehdistön "gleichschaltung" on täydellinen ja norjalaisten tilannetaju pidättää heitä toistaiseksi siitä tilinteosta, joka on tuleva, kun maa on jälleen vapaa, ja jossa viimeisten kuukausien laiminlyönnit kirjataan kunkin asiain kulusta vastanneen kontolle. Tilinteko on oleva katkera, siitä voi jo nyt saada aavistuksen. Niinpä puhuvat oslolaiset kenellekin hyvänsä mielellään siitä, että Norjan lähettiläs Berlinissä oli jo sodan edellisellä viikolla antanut hallitukselleen tietoja saksalaisten joukkojen astumisesta laivoihin Norjaan lähtöä varten, mutta hallitus ei vielä maanantaina huhtik. 8 p:nä tehnyt mobilisatiopäätöstä eikä Oslon vuonoa miinoitettu, vaikka puolustusministeri jonkun muun hallituksen jäsenen kannattamana oli jo lauantaina 6 p:nä ehdottanut mobilisatiota ja miinoittamista. Puolustustoimenpiteisiin ryhdyttiin vasta sitten kun vihollinen jo oli maassa ja lentokentät ja asevarikot sen hallussa. Sanotaan myös, että rannikkolinnoituksille oli annettu tiukka ohje olla aloittamatta ampumista. Vihollisen oli ensin avattava tuli. Tämän ohjeen noudattamisesta, sanotaan, johtui, että saksalaiset sotalaivat pääsivät monien rannikkolinnoitusten ohitse mitään vastarintaa kohtaamatta.

Laiminlyönnit ja niihin perustuvat syyttelyt ovat kaikkialla jatkuvana puheenaiheena. Jotain lohdutusta löytävät norjalaiset siitä, että Quislingin hallitus

jäi lyhytaikaiseksi ja että Christensenin hallitusneuvosto toimii tahdikkaasti ja tarmokkaasti maan olojen järjestykseen saattamiseksi ja jälleenrakennustyön aloittamiseksi. Tyydytystä näyttää tuottavan myös tieto, että Saksan lähettiläs Bräuer, jonka sanotaan omana politiikkanaan ajaneen Quislingin asiaa, sai heti tämän suunnitelman epäonnistuttua määräyksen palata Berliniin.

Kaikkien syyttelyjen ja valittelujen lomassa pohditaan keskusteluissa myös Pohjois-Norjan kohtaloa. Kysytään, mitä on tekeillä Pohjois-Norjaan nähden.

Tähän kysymykseen eivät oslolaiset tietojen puutteessa osaa antaa mitään vastausta. Yhteyksiä hallituksen ja täkäläisten piirien välillä ei ole ja saksalaisten suunnitelmista ei oslolaisilla luonnollisesti ole mitään tietoja. Sen perusteella, että saksalaiset ovat huomauttaneet Narvikin sataman olevan niin vaurioituneen, ettei sitä pitkään aikaan voida käyttää, tekevät jotkut johtopäätöksen, että saksalaiset aikoisivat vetäytyä pois Narvikista. Tämä johtopäätös on kuitenkin toisten mielestä ennenaikainen. Saksalaisten miehitysjoukkojen lisääminen antaa riittävästi aihetta toisenlaisiin arvailuihin.

Myöskin diplomaattien keskuudessa - Oslossa on nykyisin vain 10 valtiolla diplomaattinen edustus jälellä - pohditaan Pohjois-Norjaa koskevaa probleemaa intensiivisesti, joskin hedelmättömästi. Kiinnitetään huomiota siihen, että kenraali Milch oli Oslossa toukokuun 7 päivään saakka, jolloin hän äkkiä peruutti siksi päiväksi

sopimansa tapaamiset ja matkusti Berliniin, samoinkuin siihenkin, että Saksan laivaston ylipäällikkö, yliamiraali Raeder on vielä viime päivinä ollut Oslossa. Näiden herrojen täällä oleskelusta tehdään päätelmä, että saksalaisten joukkojen keskitys Norjaan tarkoittaa tai on tarkoittanut muutakin kuin Norjan valtaamista.

Eräs täkäläinen lähettiläs kehitteli eilen teoriaa, että Saksa valmistautuisi esittämään Ruotsille ohjelman, jonka mukaan Ruotsin olisi otettava haltuunsa Pohjois-Norja ja, jos tarpeellista, karkoitettava liittoutuneet sieltä. Ellei Ruotsi ymmärtäisi sille tarjoutuvan tehtävän merkitystä, saisi se mahdollisesti Saksan kimppuunsa, missä tapauksessa Neuvostoliittokin ehkä saisi tehtäväkseen esiintyä Pohjois-Skandinaviassa. - Tätä Venäjän esiintymistä olen norjalaistenkin viime päivinä kuullut mainitsevan mahdollisuutena, joka saattaisi tulla nykyisten tapahtumien jatkoksi.

Tällaiset teoriat ovat ehkä tosiasiallisia perusteita vailla. Oslo on muusta maailmasta melkeinpä hermeettisesti eristetty. Vain radio välittää tietoja niin norjalaisille kuin diplomaateillekin maailman tapahtumista. Sanomalehdistö kertoo niistä vain saksalaisten reseptien mukaisesti. Lähettiläät valittavat puhelinyhteyksien puutetta ja salasähkeiden käytön kieltoa. Postia ei ole tullut huhtik. 9 p:n jälkeen ulkomailta ja matkustusoikeutta on rajoitettu. Tällaisissa oloissa syntyy luonnollisesti huhuja, arvailuja ja teorioja, joilla ei ole varsin syviä juuria tosiasiallisissa tapahtumissa tahi suunnitelmissa. Siitä huolimatta, että näin on, pidän vel-

vollisuutenani saattaa Ministeriön tietoon kuulumisia, joiden arvoa en pysty punnitsemaan. Asetettuina muilta tahoilta ja vapaammista oloista tulevien tietojen taustaa vastaan ne voinevat jollain tavoin täydentää sitä sekavaa kuvaa, jonka Europan oloista nykyisin saa.

V.a. asiainhoitaja.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 17.

v.a. Asiainhoitaja Toivola

25/5 1940

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 22 60 Pal. 3 - 40.

KIRJELMÄ n:o 10923/150. 4c - 40

Oslo SSA 26 P:NÄ touko KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:o 17 ja 18.

Lähetystö toimittaa tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 17 ja 18 aiheista:

"Norjan ulkomaankaupan mukauttaminen uuteen tilanteeseen" ja

"Työriitojen pakollinen sovittelu Norjassa"

H. Törnudd.

V.a. asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Oslossa 25 p:nä touko kuuta 1940. 22/60 Sal. S - 40.

Asia: Norjan ulkomaankaupan mukauttaminen uuteen tilanteeseen. 26.40

5 C4

Saksan hyökkäys Norjaan ja Norjan saattaminen suurimmalta osaltaan Saksan valvonnan alaiseksi on saattanut Norjan mutta myös Ruotsin ja Suomen tilanteeseen, jossa niiden täytyy elääkseen koettaa löytää ulkomaankaupalleen uusia menekkimahdollisuuksia. Tehtävä ei ole helppo, eikä Norjassa myöskään kuvitella, että siinä saavutettaisiin täysin tyydyttäviä tuloksia. Myönnetään avoimesti, että sekä sodan hävitykset että ulkomaankauppaa ja merenkulkua kohdanneet vaikeudet pakottavat elintason huomattavaan alentamiseen.

Norjan talouselämän johtomiehet eivät kuitenkaan yleisesti ole pessimistejä. Saksan, Keski-Euroopan ja Balkanin maiden markkinat tarjoavat heidän mielestään melkoisia mahdollisuuksia. Tälle käsitykselle antaa tukea m.m. se seikka, että Norjan ja Saksan välinen kauppa on viime vuosina huomattavasti kasvanut. Tästä kehityksestä antavat Saksan ja Norjan välistä clearingiä koskevat numerot selvän kuvan. Clearingin loppusummat

---

JAKELUOHJE:

UK 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vv. 1935 - 1939 olivat:

v. 1935	-	116.895,000	kr.
" 1936	-	134.312,000	"
" 1937	-	170.738,000	"
" 1938	-	170.587,000	"
" 1939	-	194.859,000	"

Vuotta 1938 lukuunottamatta on clearing osoittanut jatkuvaa nousua. Sodan viime syksynä puhjettua sai tämä nousu uutta vauhtia. Vuoden 1938 viimeisen neljänneksen clearing-määrä oli 49,1 milj.kr., mutta viime vuoden viimeisenä neljänneksenä se oli 63,3 milj. kr. Tämän vuoden ensi neljänneksenä oli vastaava luku 54,3 milj.kr. (v.1939- 43,3).

Norja voi senkin kokemuksen mukaan, josta nämä luvut kertovat, lisätä kauppaansa Saksan kanssa. Teollisuusmiesten taholla lasketaan, että Norja voi viedä Saksaan kaiken elintarveylijäämänsä (kalasäilykkeet tärkein erä), huomattavat määrät selluloosaa ja puutavaroita, kemiallisen teollisuutensa tuotteita ja kaivosteollisuuden tuotteita. Erityisesti huomautetaan, että Norjan vuorityö voi saada vauhtia ja että kaivoksia (kupari-, nikkeli- y.m.), joita ei viime aikoina ole kannattanut pitää käynnissä, voidaan nyt jälleen ryhtyä exploatoimaan. Kauppaa näin kehittämällä voidaan ainakin osittain korvata kaupan loppuminen Norjan ja länsimaiden välillä. Pohjois-Norja

voinee lisäksi ylläpitää kalan vientiä, mutta Norjan kauppalaivaston rahtitulot eivät nykyoloissa tule Norjan kansantalouden käytettäviksi ja matkailusta ei alkaneena kesänä ole mitään valuuttoja saatavissa.

Aivan viime päivinä ovat norjalaiset saaneet vahvistusta käsitykselleen, että kaupan lisäämiseen Saksan kanssa on mahdollisuuksia. Neuvotteluja on ollut käynnissä sekä kalan ja kalatuotteiden että puutavaran ja puutavarateollisuuden tuotteiden viennin lisäämisestä. Julkisuudessa näkyneiden tietojen mukaan sijoittaisi Saksa Norjaan n. 40 milj. kr. kalatuotetilaukset. Kun säilyketeollisuuden taholta on tiedusteltu, hankkisiko Saksa Norjalle öljyjä, joita tarvitaan kalasäilykkeiden valmistukseen, olivat saksalaiset sanoneet, että öljyt on korvattava tomaattisoseella tai jollakin muulla siihen verrattavalla lisällä.

Puutavaraa ja puuteollisuuden tuotteita koskevilla neuvotteluilla, joista olen saanut luottamuksellisia tietoja, oli ollut yksipuolisen sanelun luonne. Viime keskiviikkona oli Norjan selluloosayhdistyksen johta ja yhdessä eräiden muiden teollisuutta edustavien miesten kanssa saanut kutsun saksalaisten luo. Norjalaisille oli esitetty saksalaisten ostoehdotus, johon selluloosan lisäksi sisältyi paperia ja suuri määrä paperipuuta. Saksalaiset olivat laskeneet valmiiksi hinnat kaikille haluamilleen tuotteille. Kun norjalaisten taholta huomautettiin, että he eivät voi heti päättää kauppaa ainakaan paperipuun osalta, koska heidän olisi neuvoteltava asianomaisten paperipuun myyjien kanssa, olivat saksalaiset

ilmoittaneet, että kauppa on saatava valmiiksi 2:ssa tunnissa. Ellei näin tapahdu, tekee Saksa ostonsa Ruotsista ja Suomesta. Norjalaiset tekivät kaupan, jonka loppusumma toisen kertojani mukaan oli 96 milj. kr., kun taas toinen kertojani mainitsee kaupan loppusummaksi 110 milj. kr. Selluloosa- ja paperiteollisuuden edustajat olivat sitoutuneet huolehtimaan myös suuren paperipuumäärän toimittamisesta Saksaan.

Näihin neuvotteluihin on myöskin Norjan hallitusneuvosto osallistunut ja on niissä luonnollisesti ollut käsiteltävänä myöskin Saksan vienti Norjaan. Norjan kannalta on ennen kaikkea ollut välttämätöntä saada takeita hiilen saannista. Neuvotteluissa onkin annettu lupauksia siitä, että Saksa toimittaa Norjalle hiiltä ja koksia jokseenkin sen määrän, minkä Norjan teollisuus tarvitsee. Sitävastoin ei hiiltä eikä koksia ole saatavissa asuntojen lämmitykseen, seikka, joka saa norjalaiset värisemään vilusta ensi talvea ajatellessa. Norjan metsistä saadaan lämmitystä varten puuta, mutta selviönä kuitenkin pidetään, että vilua on norjalaisten ensi talvena kestettävä. Tulkoon tässä mainituksi, että hallitusneuvosto on nyt jo määrännyt maksimihinnat haloille.

Norja haluaisi luonnollisesti ostaa Saksasta tai Saksan välityksellä m.m. bensiiniä. Tässä suhteessa näyttävät toiveet heikoilta. Bensiinin kulutusta onkin rajoitettava ja tässä tarkoituksessa pyritään m.m. siihen, että kalastajat ja kauppiaat yhteistoiminnassa keskenään pitäisivät huolta siitä, että

kuormaautot aina olisivat mahdollisimman effektiivisessä käytännössä. On koottava kuorma-auto täyteen tavaraa, ennenkuin kuljetus suoritetaan. Arvellaan, että näin voitaisiin tällä alalla supistaa polttoaineen kulutusta n. 50 %:lla, ja toivotaan, että Saksa voisi tyydyttää näin supistuneen bensiinitarpeen ja että kalastaja-aluksille voitaisiin toimittaa niin paljon poltto-ainetta, että kalastusta voidaan menestyksellä jatkaa.

Saksan ja Norjan välisissä neuvotteluissa on myöskin sovittu jo siitä, että esim. hiilen kuljetus Saksasta tullaan toimittamaan norjalaisilla laivoilla. Miehitetyn alueen satamissa on n. 70 sellaista norjalaista laivaa, jotka aivan lähiaikoina asetetaan hiilen kuljetukseen Länsi-Saksan satamista.

Norjan kemiallinen teollisuus, joka valmistaa m.m. lannoitteita ja johon saksalaiset ovat sijoittaneet pääomia, saanee myöskin tuotantonsa melko hyvin ylläpidetyksi. Tämän teollisuuden alalla (Norsk Hydro) toivotaan, että vienti Suomeen, joka on ollut hyvä ostaja, voisi jatkua entisellään, ja huomautetaan, että rahtauksessa tulisi käytettäväksi yksinomaan suomalaista tonnistoa.

Näiden Norjan ulkomaankauppaa koskevien suunnitelmien ja toiveiden vastapainona on kuitenkin tietoisuus siitä, että Norja ei voi ylläpitää yhtä suurta tuontia kuin tähän saakka. On lukuisia sellaisia tavaroita, joita se ei voi toivoa saavansa riittävästi maahan ja joiden kulutusta tästä syystä nyt jo on rajoi-

tettava ja säännösteltävä. Mainittakoon, että m.m. vehnäleivän ja leivoksien valmistamiseen ei hienoja vehnäjauholaatuja ole saatavissa; tällaiset jauhovarastot varataan lasten ja sairaiden hyväksi. Eräiden tuotteiden valmistus on taas huomattavasti supistunut sen johdosta, että saksalaiset pommituksillaan hävittivät tuotantolaitoksia, joiden korvaaminen uusilla ei käden käänteessä ole mahdollista. Raaka-ainepuute käy toisilla aloilla huutavaksi ja niinpä lähetystöltä on tiedusteltu, eikö Suomi voisi toimittaa Norjaa puuvillaa Turkestanista.

Norjan ulkomaankaupan mukautumista uusiin olosuhteisiin lienee omansa helpottamaan se seikka, että Norjan kruunulle on Berlinissä vakaannutettu kurssi 100 kruunua - Rmk.56:82. Merkityksensä on luonnollisesti myös sillä seikalla, että Norjan Pankin täkäläiselle johdolle on annettu valtuudet johtaa ja valvoa Norjan liike- ja talouselämää Saksan miehittämässä osassa Norjaa. Kumpikaan näistä toimenpiteistä ei kuitenkaan voi muuttaa sitä tosiasiaa, että hallitusneuvoston tehtävät ovat erittäin vaikeat erittäinkin siitä syystä, että saksalaiset miehitysviranomaiset pyrkivät käyttämään määräämisvaltaansa mitä yksipuolisimmin Saksan aseman vahvistamiseksi. Hallitusneuvoston yksityisten jäsenten kuullaan epäilevän, voiko hallitusneuvosto pitkältikään jatkaa toimintaansa. Talouselämän alalla tämä toiminta tähtää siihen, että valta pysyisi norjalaisten omissa käsissä. ja että Norjan etuja ei uhrattaisi Saksan hyväksi. Sekin mahdollisuus lienee olemassa, että saksalaiset haluaisivat, Quislingin välinäytöksestä huolimatta, aikaansaada junkunlaisen natsihallituksen, elleivät he ottaisi hallintoa suoraan omiin käsiinsä. Niinpä voi asioita

tuntevista lähteistä saada kuulla, että asianajaja J.B.Hjort, joka on hoitanut sotavankien vapauttamista koskevia asioita, olisi erikoisesti saksalaisten suosiossa, mihin sanotaan vaikuttavan senkin, että hänen äitinsä on saksalainen, ylhäistä syntyperää. Ei pidetä mahdottomana, että Hjort tulisi hallituksen johtoon siinä tapauksessa, että hallitusneuvosto ei voisi jatkaa toimintaansa.

Nykyisen hallitusneuvoston toiminta voisi päättyä siihen, että se kieltäytyisi saksalaisten vaatimasta nykyistä laajemmasta kaupan säännöstelystä tahi asettaisi esteitä nykyistä voimaperäisemmälle setelien painattamiselle, siis hillittömälle inflatiolle.

Ruben Tovrok.
V. a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 18.

v. a. Asiainhoitaja Torvola

24/5 1940.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Oslossa 26 p:nä touko kuuta 19 40.

22/60 Pal. 3 - 40.

Asia: Työriitojen pakollinen sovittelu Norjassa.

2/c - 40

5 C 4

Norjassa kuten Ruotsissakin on työpalkoista ja muista työehdoista yleensä määrätty työehtosopimuksissa. Kun Norja ei nykyisissä oloissa voi välttää elintason alentumista ja kun tämän täytyy tapahtua m.m. siten, että työpalkkoja alennetaan, on ollut olemassa vaara, että syntyisi pitkällisiä palkkariitoja, jotka mahdollisesti aiheuttaisivat lakkoja ja työsulkuja. Tämän vaaran poistamiseksi on Norjan hallitusneuvosto, neuvoteltuaan työnantajien ja työntekijöiden järjestöjen, valtion työriitain sovittelumiehen ja saksalaisten viranomaisten kanssa, antanut asetuksen työpalkkojen ja työehtojen muuttamisesta. Asetus merkitsee välitystuomion tekemistä pakolliseksi kaikissa työehtoja koskevissa erimielisyyksissä.

Asetuksen mukaan ei niitä palkkoja ja työehtoja, joista on ollut voimassa ennen huhtik. 9 päivää tehdyt sopimukset, voida muuttaa ilman sosialiministeriön suostumusta. Jos palkkoihin ja työehtoihin on tehty muutoksia huhtikuun 9 päivän ja

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

asetuksen voimaantulopäivän välisenä aikana, on nämä muutokset alistettava sosialiministeriön hyväksyttäviksi ja jäävät mainitut muutokset voimaan siinä tapauksessa että sosialiministeriö ne hyväksyy ennen heinäkuun 1 päivää.

Sovittelu- ja välitystuomiomenetelmästä, jota on noudatettava työpalkkoja ja työehtoja muutettaessa, sää detään :

1. Jos jompikumpi sopimuspuoli vaatii muutoksia työehtosopimuksen mukaisiin palkkoihin tai työehtoihin, on asiasta ensin neuvoteltava asianosaisten kesken. Jos palkkoihin tai työehtoihin vaaditaan muutoksia sellaisissa yrityksissä, jotka eivät ole työehtosopimuksen alaisia, on asiasta neuvoteltava työntekijäin luottamusmiesten kanssa.

2. Jos neuvotteluissa on saavutettu yksimielisyys tehtävistä muutoksista, on asiapuolten viipymättä alistettava muutoksia koskeva sopimus sosialiministeriön hyväksyttäväksi.

3. Jos palkkojen ja työehtojen muuttamista koskevat neuvottelut eivät kahden päivän kuluessa siitä kun muutosvaatimus on tehty johda yksimielisyyteen, on asiapuolten viipymättä ilmoitettava asiasta valtion työriitojen sovittelumiehelle tahi piirisovittelumiehelle sosialiministeriön antamien tarkempien ohjeiden mukaisesti. Sovitteluun on heti ryhdyttävä.

Jos sovittelu johtaa yksimielisyyteen, on tulos heti alistettava sosialiministeriön vahvistettavaksi.

Jos sovittelu ei kahden päivän kuluessa siitä kuin siihen on ryhdytty, johda yksimielisyyteen, on sovittelumiehen viipymättä alistettava asia oman ehdotuksensa keralla sosialiministeriöön.

4. Sosialiministeriöllä on työpalkkoja ja työehtoja koskevissa asioissa lopullinen päätösvalta.

Näistä sovittelumenetelmää koskevista määräyksistä ilmenee, että paitsi lakkojen ja työsulkujen välttämistä tavoitellaan tällä menetelmällä työriitojen nopeata ratkaisua. Mikäli asia luistaa asetuksen mukaisesti, ratkeaa työriita, jossa asiapuolet eivät pääse yksimielisyyteen, viidessä päivässä siitä päivästä lukien, jona vaatimus palkkojen tai työehtojen muuttamisesta on esitetty.

Asetuksessa annetaan sosialiministeriölle myös oikeus omasta aloitteestaan tehdä muutoksia työehtoihin. Tällaisessa tapauksessa on sosialiministeriön määrättävä, että asiassa ryhdytään sovittelumiehen johdolla neuvotteluihin. Sovittelumiehen on kahden päivän kuluessa neuvottelujen alkamisesta esitettävä ehdotuksensa sosialiministeriölle. Erikoistapauksissa voi sosialiministeriö tehdä päätöksen työehtojen muuttamisesta ilman edelläkäyviä neuvotteluja.

Tässä uudessa työriitojen sovittelua koskevassa järjestelmässä on nähtävissä saksalaisten miehitysviranomaisten vaikutus. Työväenjärjestöjen taholta on julkisuudessakin mainittu, että ammattijärjestön osallistuminen asiaa koskeviin valmistaviin neuvotteluihin ei merkitse sitä, että ammattijärjestö olisi hyväksynyt kokonaisuudessaan uuden välitystuomiomenetelmän. Toisaalta

taas talouselämän vastakkaiselta sivustalta kuuluu ääniä, joiden mukaan toivotaan, että vastaisuudessa ei enää palattaisi entiseen olotilaan lakkoineen ja työsulkuineen. Vastainen kehitys tulee luonnollisesti riippumaan niistä kokemuksista, joita tästä työriitojen pakollisesta sovittelusta ja välitystuomiosta saadaan. Todettava on lopuksi kuitenkin, että uusi järjestelmä ei sivuuta työnantajain ja työntekijäin ammatillisia järjestöjä. Ne osallistuvat neuvotteluihin, mutta niiden on valmistauduttava siihen, että aineisto, joka sovittelumiehelle esitetään, on heti neuvottelujen alkaessa mahdollisimman täydellinen. Kummankin asiapuolen edustajain kyvystä hallita koko asiaa koskevaa aineistoa samoinkuin sovittelumiehen henkilökohtaisista ominaisuuksista tulee suurelta osalta riippumaan, johtaako uusi sovittelumenetelmä tuloksiin, jotka vahvistavat sitä molemminpuolista hyvää tahtoa, minkä vaikeat olot ovat Norjassakin synnyttäneet, vai viekö tämä järjestelmä siihen, että avoimien työriitojen asemasta erimielisyydet patoutuvat pinnan alla kyteväksi kaunaksi, joka aikanaan hakee itselleen ulospääsyn.

Uuden sovittelumenetelmän avulla voi valtiovalta joka tapauksessa pitää huolta siitä, että työpalkat nopeasti mukautuvat muuttuneiden olosuhteiden vaatimaan suuntaan. Elintason alentamiseen voi valtiovalta ryhtyä

uusien valtuuksiensa avulla. Mutta jos näitä valtuuksia käytetään vain palkkatyöväkeä vastaan, mutta ei samanaikaisesti pidetä huolta siitä, että muutkin väestöryhmät saavat osansa lisäkuormasta , voi saavutettu yhteiskuntarauha kestää vain niin kauan kuin sen takaajina esiintyvät ulkomaiset miehitysjoukot.

V. a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 19.

v.a. Asiainhoitaja Toivola.

28/5 1940

5000—6—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 10946/160.

Oslo SSA 28 P:NÄ touko KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 19.

Lähetystö toimittaa tämän mukana Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 19 aiheesta "Saksalaiset aikonevat hyökätä Norjastakin Englantiin."

V.a. asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Oslo ssa 28 p:nä touko kuuta 19 40.

23 60 Pal. S - 70.

Asia: Saksalaiset aikonevat hyökätä Norjastakin Englantiin.

3/4 - 70

5 Cy

Eräissä aikaisemmissa raporteissani olen kiinnittänyt huomiota siihen, että saksalaisia joukkoja Norjassa on huomattavasti lisätty senkin jälkeen kun Etelä-Norja on ollut kokonaan miehitysjoukkojen hallussa. Olen viitannut siihen, että näitä joukkoja on keskitetty Ruotsin rajalle.

Jo pari viikkoa sitten lausuttiin eri tahoilla ajatus, että sakalsaisten suunnitelmiin mahdollisesti kuuluu tehdä Norjasta käsin hyökkäys Englantiin. Tähän fantastiselta tuntuvaan ajatukseen en ole aikaisemmin kajonnut, mutta nyt on tietooni tullut seikkoja, joiden perusteella on syytä päätellä, että Saksan sodanjohto aikoo todellakin käyttää Norjaa ponnahduslautana Englantiin tehtävälle hyökkäykselle. Länsi-Norjan lentokenttiä ovat saksalaiset ryhtyneet kiireisesti laajentamaan, eräälle tarkoitukseen sopivalle saarelle lähelle Stavangeria, jonne on keskitetty suuri määrä sota-

JAKELUOHJE:

UE 3: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriöille.
Ei ulkomaasedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaasedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

väkeä, rakennetaan suurta ajanmukaista lentokenttää, länteen päin kuljetetaan Oslosta tankkeja, raskasta tykistöä j.n.e. Saksalaiset ovat, erään tiedon mukaan, tilanneet norjalaisilta puusepänliikkeiltä 200 puista lentokonetta, oikeammin lentokoneen kuvaa, joiden tehtävänä on luonnollisesti eksyttää englantilaiset pommittamaan lentokenttää, jolle ne sijoitetaan. Tällaisia valmisteluja pidetään norjalaisella taholla merkkeinä siitä, että saksalaiset todella aikovat tehdä meren yli hyökkäyksen Englantiin ja käyttää hyökkäykseen lentokonelaivastoa, laskuvarjohyppääjiä suuressa mitassa, kuljetuslaivoilla meren yli kuljetettavia joukkoja, taisteluvaunuja ja tykistöä j.n.e. Tiedän, että m.m. Norjan hallitusneuvoston eräs jäsen on keskusteluista saksalaisten kanssa saanut sen käsityksen, että tällaista hyökkäystä Englantiin valmistellaan.

Äsken kävi luonani eräs norjalainen upseeri, jolta kysyin, missä tarkoituksessa saksalaiset keskittävät joukkoja Norjan satamakaupunkeihin. Hänen vastauksensa oli seuraava:

"Olen saksalaisilta upseereilta itseltään kuullut, että heidän aikomuksensa on Norjasta hyökätä Englantiin. He näyttävät ylvästellen ne kohteetkin, joihin on lyhempi matka Norjasta kuin Hampurista."

Kun tiedustelin, minkälaisia kohteita heillä on tähtäimessä, oli vastaus:

" M.m. Scapa Flow".

Vaikka tällaiset saksalaiset suunnitelmat eivät olisikaan Suomen kannalta elintärkeitä, niin olen tahtonut kuulemistani kertoa. Niistä näkyy, että dramaattisten sotatapahtumien sarja voi, kun valmistelut on loppuunsuoritettu, ikkiä jatkua.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C4.

ASIA:

Oslossa olevan lähetyrelon rap. n:o 20.

V.a. Asiainhoitaja Toivola

5/6-40.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 11026/173.

Oslo SSA 5 P:NÄ kesä KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 20.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 20 aiheesta:

"Reichskommissar Terboven Norjan tulevaisuudesta."

V.a. Asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 20

Oslo ssa 5 p:nä kesä kuuta 19 40. 2461 Pol. 40

Asia: Reichskommissar Terboven Norjan tulevaisuudesta.

10/6-40

5 C4.

Saksalaisilla on Norjassa miehitysjoukkojen rinnalla myös poliittiset johtajansa ja poliisijoukkonsa. Näiden ylimpänä päällikkönä on hra Terboven valtakunnankomissarin ominaisuudessa. Hän edustaa valtakunnankansleri Hitleriä ja on siis ylin mahtimies.

Hra Terbovenin otteet eivät ole olleet yhtä tahdikkaita kuin ylimpien sotilasviranomaisten. Niinpä eräät hänen toimenpiteensä, kuten asettuminen asumaan kruununprinssin palatsiin Oslon ulkopuolelle, ovat herättäneet norjalaisissa närkästystä. Väitetään, että tämänluontoisten toimenpiteiden vuoksi olisi hänen ja saksalaisten sotilasviranomaisten välillä ollut jyrkkää erimielisyyttäkin ja että viimeksimainitut olisivat saattaneet arvostelunsa Berlininkin tietoon.

Olkoon tämän seikan laita mikä hyvänsä, norjalaiset odottivat melkoisella jännityksellä sitä puhetta, jonka hra Terboven piti t.k. 1 p:nä kuninkaallisen linnan

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

edustalla täällä oleville saksalaisille SS- ja poliisijoukoille. Jo ennakolta oli tiedoitettu, että puheessa kosketeltaisiin myös Norjan asemaa ja sen vastaista järjestämistä. Norjalaiset kysyivät: Tehdäänkö Norjasta Saksan protektoraatti vai saako Norja takaisin vapautensa?

Tähän suureen kysymykseen ei hra Terboven antanut vastausta. Retoorisesti hän kyllä, norjalaisten mielialat tuntien, lausui: "Teiltä SS-toverini ja saksalaiset poliisit, varmaan usein, kun joudutte norjalaisten kanssa kosketukseen, kysytään, miten käy Norjan, mitä suunnitelmia saksalaisilla on Norjan tulevaisuuteen nähden. Tähän kysymykseen voin antaa vain seuraavan vastauksen : Tulevan kehityksen kannalta on ratkaiseva merkitys sillä asenteella, minkä kansa ja etenkin ne sen johtavat piirit, jotka pitävät itseään johtajina politiikan, hallinnon ja talouselämän alalla, ottavat nyt ja vastaisuudessa."

Hra Terboven ei ollut joka suhteessa tyytyväinen. Hän oli puheensa alkupuolella lausunut kiitoksen sanoja norjalaisille. Saksan nopea menestys oli Norjassa ollut mahdollinen m.m. siitä syystä, että kansan enemmistö ei ollut noudattanut kuninkaan ja hallituksen taistelukehoitusta, vaan oli asettunut puolueettomuuden kannalle. Tämän oli Hitler jalomielisesti palkinnut vapauttamalla sotavangit jo ennen sodan päättymistä. Tähän ritarillisuuteen oli paennut hallitus kuninkaan suostumuksella vastannut kehoittamalla kaikkia Keski- ja Etelä-Norjan 18-35 vuotiaita miehiä ilmoittautumaan uudestaan Pohjois-Norjaan palvelukseen. Tällä tavalla, sanoi hra Terboven, saattavat Englannin palveluk-

sessa olevat miehet, norjalaiset isät, veljet ja pojat uudelleen mitä suurimpaan vaaraan, sillä ne, jotka yrittävät noudattaa mainittua kehoitusta, joutuvat saksalaiseen oikeuteen ja saavat mitä ankarimman rangaistuksen. Toinen vaara piilee siinä, että norjalaiset ovat Saksaa loukkaavalla tavalla pahoinpidelleet tahi kohdelleet naisia, jotka ovat seurustelleet saksalaisten sotamiesten kanssa tahi olleet salaamatta saksalaisystävällisyyttään.

Kerrotaan, että jotkut norjalaisneitoset olisivat saaneet maksaa saksalaisystävyytensä hiuksillaan, jotka lyhyiksi kulittuina eivät saksalaisiakaan enää miellytä.

Hra Terboven sanoi kuitenkin puheensa lopussa, että mitään voittamattomia vaikeuksia ei kuitenkaan tähän mennessä ole ilmautunut Norjan ja Saksan kansojen hyvien suhteiden tielle. Saksan kansa ojentaa Norjan kansalle kätensä ja on valmis veljelliseen yhteistoimintaan molemminpuolisen kunnioituksen pohjalla.

Norjalaiset sanovat yksityisesti: Saksa ojentaa veljen käden, mutta toisessa kädessä on pistooli siltä varalta, että Norja ei tarttuisi ojennettuun käteen. Mutta julkisuudessa - sanomalehdissä - korostetaan puheen niitä kohtia, joissa kosketeltiin taloudellisia kysymyksiä : Saksan kautta avautuu Norjalle uusia vientimahdollisuuksia; Saksasta voi Norja saada ainakin hiiltä, lannotteita ja karjanrehua; Saksa ei ole riistänyt eikä riistä Norjalta elintarpeita; Saksa tahtoo työttömyyden välttämiseksi tukea Norjan tuotantoelämän virkoamista,

niin ettei työväen elintason tarvitse laskeutua.

Olin pari päivää tämän puheen pitämisen jälkeen pitkässä keskustelussa hallitusneuvoston erään jäsenen kanssa. Hän kertoi, että hallitusneuvoston yhteistoiminta saksalaisten puolueviranomaisten kanssa on tasapainotaiteilua, jossa on yritettävä käyttää hyväksi sotilasviranomaisten tahdikkuutta puolueviranomaisten tietämättömyyttä vastaan. Erikoisen vaikeata on saada natsijohtajat ymmärtämään norjalaisen talouselämän luonnetta. Kieltämättä Saksa osoittaa suurta halua saada Norjasta mahdollisimman paljon raaka-aineita: puuta, selluloosaa, metalleja y.m., mutta Saksa ei osoita läheskään yhtä suurta halua toimittaa Norjalle niitä tavaroita, joita Norja puolestaan tarvitsee. Se haluaa maksaa ostoksensa seteleillä, joita Norjan Pankki painattaa, eikä ymmärrä sitä, että elintason aleneminen työväenkin kohdalta on välttämättömyys sen jälkeen kun saksalaiset lentokoneet ovat aiheuttaneet yli 100 milj. kruunun arvosta hävitystä ja kun sodan kustannukset kaikkiaan nousevat 700-800 milj. kruunuun. Neuvotteluissa, joita on ollut m.m. palkkoja koskevista kysymyksistä, on päästy ymmärtämään, että saksalaisen käsityksen mukaan inflatio on parempi lääke kuin palkkoihin kajoaminen. Jopa Norjan työväenjärjestöjenkin edustajat ovat tästä saksalaisten suopeamielisyydestä välittämättä suostuneet palkkaneuvotteluissa järjestelyihin, jotka merkitsevät n. 10 prosentin alennusta aikaisemmista palkoista. Hallitusneuvoston käsityksen mukaan olisi työpalkkoihin kuitenkin

ollut saatava n. 20 prosentin alennus. Saksalaisten asennoituminen näissä taloudellisissa kysymyksissä, joita hra Terbovenkin puheessaan käsitteli, tulkitaan merkiksi siitä, että saksalaiset yrittävät saada puolelleen Norjan työläiset ja päästä tätä tietä toteuttamaan yhteiskunta-ihanteitaan Norjassa. Norjan työväki, niin vakuutetaan, näkee kuitenkin tarkoituksen eikä ole halukas palvelemaan saksalaisia häjoituspyyteitä.

Näiden pyyteiden ilmeneminen nähdään siinäkin, että Quisling on saanut järjestää huomiseksi julkisen puhetilaisuuden. Norjalaiset ovat tietävinään, että Quislingille on näin tahdottu antaa mahdollisuus näyttää, kuinka paljon hänellä on kannattajia. Saksalaisille oli heidän tänne tultuaan tuottanut suuren pettymyksen tieto, että Quislingin puolueella ei Stortingetissä ole ainoatakaan edustajaa. Ehkäpä he nyt uskovat, että Quislingin rivit ovat miehityskautena ja saksalaisen pelastustyön vaikutuksesta - Saksan täällä olevia joukkoja nimittävät norjalaiset pelastusarmeijaksi - huomattavasti kasvaneet.

On aihetta päätellä, että hallitusneuvoston taholta on tehty yrityksiä saada saksalaiset peruuttamaan Quislingille myöntämänsä kokouslupa. Tässä ei kuitenkaan ole onnistuttu, ja Quislingin kokousta odotetaan hienoisella jännityksellä, sillä varsinkin työläispiireissä on Quisling-viha peittelemätön, joten ei pidetä mahdottomana sitäkään, että tämän poliittisen kokouksen yhteydessä tapahtuu häiriöitä, joita saksalaiset saattaisivat käyttää tekosyinä joillekin norjalaiselta kannalta epämiellyttäville toimenpiteille.

Hra Terbovenin puhe, kun sitä tarkastelee yleistilanteen taustaa vastaan, ei siis antanut mitään vastausta Norjan tulevaisuutta koskevaan kysymykseen. Tulevaisuus riippuu ratkaisuista, jotka tapahtuvat kaukana Norjasta, maailmansodan näyttämöillä. Norja on hajalla, se on kummallakin puolella sitä suurta rintamaa, jolla on äsken näytelty historian suurin tuhoamistaistelu. Ja kaikesta päättäen Oslossa ollaan loppujen lopuksi tyytyväisiä siihenkin, että taistelu Pohjois-Norjassa jatkuu, vaikkapa siellä ei tulisikaan muuta kuin pikkukaupunkien tuhoutumista koskevia uutisia. Hallitusneuvoston jäseneltä, jonka kanssa keskustelin yleistilanteesta, sain kuulla, että norjalaiselta taholta ei lähiaikoina ole odotettavissa aloitteita taistelun lopettamiseksi ja että saksalaisetkaan eivät hänen tietojensa mukaan olisi taipuvaisia asiain nykyisessä vaiheessa mihinkään taistelun lopettamista koskeviin neuvotteluihin. Saksalaisilla onkin täällä paljon muuta tekemistä. Noin 10.000 - 13.000 saksalaista on lentokenttien rakennustöissä, Stavangerissa on saksalaista sotaväkeä 13.000 - 15.000 miestä, Bergenissä ehkä 18.000 - 20.000 ja Trondheimissä 20.000-25.000. Etelä- ja Länsi-Norjan miehitettynä pitämiseen riittäisi pari divisionaa, mutta suuremmat suunnitelmat vaativat luonnollisesti suurempia joukkoja.

Mikä liekin kaikkien näiden suunnitelmien ja tapahtumien lopullinen vaikutus Norjan kohtaloihin, monet norjalaiset tuntuvat olevan vakuutettuja siitä, että palaaminen entisiin poliittisiin oloihin ei ole osoittautuva mah-

dolliseksi. Merkkejä siitä, että puoluehajanaisuudesta pyrittäisiin suurempaan yhtenäisyyteen, voi havaita yksityisten puheissa, mutta julkista keskustelua ei näistä kysymyksistä luonnollisesti pääse syntymään oloissa, joissa sananvapaus ilmeisesti rajoittuu vain niihin miehiin, joita norjalaiset pitävät pettureina ja joilla he eivät usko suurta kannatusta olevan.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön raportti n:o 21.

V.a. Asiainhoitaja Toivola

10/6 - 40

3000—6—40 2196

Pol.

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 25 61 Sal. 40

KIRJELMÄ n:o 11054/181. 15/6-40

Oslo SSA 10 P:NÄ kesä KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N 5 C4

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportit n:o 21 ja 22.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 21 ja 22 aiheista

"Neuvostoliiton suhtautuminen Saksan vallan laajentumiseen Skandinaviassa" ja

"Norjan kauppayhteydet merentakaisten maiden kanssa".

V.a. asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Oslo ssa 10 p:nä kesä kuuta 1940.

25 61 Ru. 40
15/6-40
5 C4

Asia: Neuvostoliiton suhtautuminen Saksan vallan laajentumiseen Skandinaviassa.

Norjalaisten taistelu saksalaisia joukkoja vastaan on viime yönä päättynyt. Saksan lentovoimien ylivoima on siis sellaisessakin osassa Europaa, johon saksalaisten joukkojen pääsy on ollut mitä vaikeinta, johtanut Saksalle edulliseen lopputulokseen. Saksan painostuksen Ruotsia vastaan, josta m.m. asiainhoitaja Erkko on poliittisten tiedoitusten n:o 42 mukaan kertonut, luulisi Saksan nyt saavuttaman menestyksen jälkeen helpottuvan.

Asiainhoitaja Erkon kertoman mukaan on rva Kollontay osoittanut ihastusta Ruotsin politiikkaan, "joka on Moskovalle tehnyt suuria palveluksia". Tämän johdosta lienee paikallaan, että mainitsen, mitä norjalainen taiteilija Henrik Sörensen, joka kirjeenvaihdossaan rva Kollontayn kanssa koskettelee poliittisia kysymyksiä ja jonka tähän lähteeseen perustuvat tiedot ovat aikaisemminkin osoittautuneet osapuilleen oikeaan osuviksi (vrt. lähetystön kirje 8553/46, maa-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

liskuun 10 p:ltä 1940), lausui muutama päivä sitten Neuvostoliiton suhtautumisesta Suomeen ja Ruotsiin.

Hra Sörensen sanoi omasta aloitteestaan, että Ruotsi ja Suomi saavat nyt olla rauhassa. Saksa ei ryhdy sotatoimiin Ruotsia vastaan eikä Neuvostoliitto jatka hyökkäystään Suomeen. Kun kysyin, perustuuko tämä käsitys muuhunkin kuin hra Sörensenin omaan arveluun, väitti puhuteltu tietävänsä, että Neuvostoliitto pitää "suojelevaa kättään", kuten hän sanoi, Suomen ja Ruotsin yllä. Hän huomautti sanojensa vahvikkeeksi, että hänellähän oli talvella tietoja Neuvostoliiton ja Suomen välisestä rauhasta paljon ennen asian julkiseksi tulemista ja että hänen silloiset tietonsa osoittautuivat oikeiksi. Nyt hänellä oli samanlainen peruste käsitykselleen.

- Rouva Kollontay on siis Teille kertonut Neuvostoliiton suhtautumisesta Saksan toimintaan Skandinaviassa, huomautin.

- Kyllä. Minua vain nyt harmittaa, että huhtikuun 9 p:nä poltin rva Kollontayn aikaisemmat kirjeet. Neuvostoliitto ei voisi suvaita sitä, että Saksa tunkeutuisi Ruotsiinkin.

En pidä mahdottomana, että saan nähdäkseni ne rva Kollontayn kirjeet, joissa asiaa kosketellaan.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön rap. n:o 22.

V.a. Asiainhoitaja Toivola

10/6-40.

3000—6—40 2196

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 22

Oslo ssa 10 p:nä kesä kuuta 1940.

2561 Ke. 40
15/6-40
5 C4

Asia: Norjan kauppayhteydet merentakaisten maiden kanssa.

Norjalta samoinkuin Suomelta ja Ruotsiltakin on Saksan Norjassa saavuttama asema katkaissut kauppatiet Pohjanmeren ja Atlantin yli merentakaisiin maihin. Tilanteesta johtuvat vaikeudet ovat luonnollisesti vakavan huolestumisen aihe.

Norjan johtavat talouspiirit eivät kuitenkaan ole menettäneet toivoa, että kauppa jossain muodossa saataisiin käyntiin ja että Norja saisi saarrosta huolimatta tuoda maahan omaa tarvettaan varten ainakin jonkun määrän Norjalle välttämättömiä merentakaisia tuotteita. Eräässä yksityistilaisuudessa, jossa oli läsnä Norjan työnantajaliiton, Teollisuusliiton ja Norsk Hydron johtomiehiä, sain kuulla, että saksalaisten kanssa on ollut neuvotteluja tästä kysymyksestä ja että saksalaiset eivät ole asettuneet kokonaan kielteiselle kannalle. Saksalaiset olisivat ilman muuta suostuvaiset siihen, että norjalaisilla laivoilla, joita on ulkona valtamerillä, tuotaisiin tavaraa Norjaan, mutta

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2:/A 4.

kun norjalaisella taholla lähdetään siitä, että Norjan pitäisi myös saada harjoittaa ainakin rajoitetussa määrässä myös vientiä puolueettomiin merentakaisiin maihin, on herännyt kysymys siitä, voisivatko norjalaiset saada Englannilta takeet, että norjalaiset laivat, jotka vdsivät tavaraa, pääsisivät tuontilasteineen palaamaan takaisin norjalaisiin satamiin. Siitä, millä tavalla tämä vaihto olisi järjestettävä ja minkälaiset takeet Saksalle riittäisivät, lienee viime päivinä ollut neuvotteluja. Norjalaisella taholla oli ajateltu, että Pohjois- Norjassa oleva hallitus ehkä voisi olla apuna takeiden hankkimisessa Englannilta. Kun norjalaiset joukot nyttemmin ovat lopettaneet vastarintansa, lienee kysymyksenalaista, voiko Norja ylläpitää sellaisia yhteyksiä Englantiin, että asia voitaisiin saattaa päätökseen. Ajatus rajoitetun kauppavaihdon järjestämisestä puolueettomien maiden välillä sentapaisten molemminpuolisten takeiden pohjalla, joita täällä on suunniteltu, on kuitenkin siksi kiintoisa, että olen tahtonut asiasta tiedoittaa, vaikka se viimeisten tapahtumien jälkeen joutuneekin Norjassa kuolleeseen pisteeseen. Voi kuitenkin ajatella, että joku toinen nyt meriltä suljettu valtio voisi neuvotteluilla Saksan ja Englannin kanssa päästä siihen, että vienti ja tuonti sen ja valtamerentakaisten maitten välillä rajoitetussa määrässä kävisi mahdolliseksi siitä saarrosta huolimatta, jota Englanti ja Saksa toisiinsa nähden ylläpitävät.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C y

ASIA:

Oslossa olevan lähetyksen raportti n:o 28.

v.a. Asiainhoitaja Toivola

12/6 1940.

2000—5—40 2196

Pol.

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 11186/191

Oslo SSA 12 P:NÄ kesä KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D.U.M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 23.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 26/61 Pol D. 1940
17/6-40 | № | Liitt.
RYHMÄ 5 | OSASTO C4 | ASIA

Lähetystö lähettää oheisena kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 23 aiheesta:

"Protektoraatti vaiko uusi hallitus."

V.a. asiainhoitaja.

Liite.

UE 3: A 4.

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Oslo ssa 12 p:nä kesä kuuta 1940.

Asia: Protektoraatti vaiko uusi hallitus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
26 61 Pol D. 1940
17/6-40
RYHMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Niinkauankuin Norjan hallituksella oli hallussaan osa Pohjois-Norjaa, keskusteltiin Oslon johtavissa piireissä delegation lähettämisestä hallituksen luo tekemään selkoa saksalaisten valtaamalla alueella vallitsevista mielialoista. Mutta sellaista yksimielisyyttä ei kuitenkaan niiden kesken, jotka kysymystä pohtivat, syntynyt. Näin jäi hallitus informoimatta ja se toimi Englantiin poistuessaan tietämättä Etelä-Norjan ajatustavasta.

Hallituksen ja englantilaisten lähtö maasta tuli yllätyksenä, mutta se ei kuitenkaan aiheuttanut sellaista pettymystä kuin englantilaisten joukkojen peräytyminen Åndalsnesista.huhtikuun ja toukokuun vaihteessa. Norjalaiset olivat jo alkaneet tottua siihen ajatukseen, että Englannin apu ei voi pelastaa maata joutumasta kokonaisuudessaan Saksan miehittämäksi. Taistelun jatkumisen tajuttiin myös merkitsevän ensi sijassa vielä jälellä olevien Pohjois-Norjan kaupunkien ja kylien täydellistä tuhoutumista.

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tieto aseiden alas laskemisesta vaikutti tästä syystä vapauttavasti, mutta Englantiin kohdistuva arvostelu on sekä yksityisissä keskusteluissa että sanomalehdissä ollut ehkäpä jyrkempääkin kuin kuukausi sitten. Useammin kuin ennen kuulee sanottavan, että Englanti ei tullut Norjaan Norjan itsensä vuoksi vaan ruotsalaisen malmin vuoksi ja että Englannin apua ei edes siten suunniteltu, että se olisi voinut muodostua tehokkaaksi. Nyt on Englanti kykenemätön edes oman etunsa vuoksi jatkamaan taistelua Narvikista.

Pettymystä on tunnettu myös sen vuoksi, että sekä kuningas että kruunuprinssi poistuivat maasta. Quislingin taholla väitetään, ettei kuninkaalla olisi ollut perustuslain mukaan oikeuttakaan poistua maasta. Tämä kanta ei kuitenkaan liene oikea. Erään korkeimman oikeuden jäsenen käsityksen mukaan voi kuningas, joka on ilmoittanut jatkavansa taistelua "toisilla rintamilla", vaikka nämä rintamat ovatkin maan rajojen ulkopuolella, poistua joukkoineen maasta, kun hän kerran on sodassa. Sama tuomari lausui omana käsityksenään lisäksi, että Norjan hallitusneuvosto voi näin syntyneessä uudessa tilanteessakin jatkaa toimintaansa ja että tässä suhteessa ei varmaankaan tapahdu mitään muutosta korkeimman oikeuden tietämättä ja ilman että sen kanssa neuvotellaan.

Nykyiset maailman tapahtumat eivät kuitenkaan Norjankaan kohdalta kulje lain pykälien mukaan. Syntynyttä tilannetta voidaan tarkastaa myöskin siltä kannalta, mikä vaikutus kuninkaan ja hallituksen poistumisella maasta saattaa olla saksalaisiin vallanpitäjiin. Tyytyykö Saksa siihen tietoon että Norjan kuningas ja hallitus jatkavat taistelua Englannissa ollen, ryhtymättä Norjassa joihinkin toimenpiteisiin?

Eilen t.k. 12 p:nä julkaisi Tidens Tegn kaksi kirjoitusta, joissa kosketeltiin syntyneen tilanteen vaatimuksia oireellisella tavalla. Puhuttuaan ensin pääkirjoituksessaan ensin jälleenrakennustyöstä, johon koko maan voimat nyt on keskitettävä, lehti jatkaa: "Sodan päättyminen nostaa esille myös uusia probleemoja, jotka koskevat meidän suhdettamme miehitysviranomaisiin. Ellei luonnolista tietä nyt tehdä aloitetta uudeksi järjestelyksi, on hallitusmuodon mukaan vastuunalaisten ja paikalla olevien viranomaisten, jotta kehitys ei menisi onnettomaan suuntaan, toimittava nopeasti ja viisaasti. Ne ovat toimineet tällä tavoin aikaisemmin. Varmaan ne nytkin ymmärtävät niin toimia." Täten päättyvän pääkirjoituksen rinnalle oli sijoitettu asianajaja J.B. Hjortin kirjoitus, jossa sanotaan, että uusi tilanne vaatii suurten muutosten toimeenpanoa hallinnon, teollisuuden ja talouselämän alalla. Jos norjalaiset itse päättäväisesti nyt ryhtyvät toimintaan, ei saksalaisilla ole aihetta sekautua asiain kulkuun. Mutta

jos norjalaiset jäävät passiivisiksi, saattaa käydä niin, että saksalaiset astuvat norjalaisten tilalle ja että Norja menettää sen itsenäisyystaistelun, joka nyt on käynnissä. Nyt käynnissä olevan sodan jälkeen on maailma oleva toisenlainen kuin ennen sotaa. Vanhat muodot eivät kelpaa politiikassa eivätkä vanhat johtajat tule takaisin. "Meidän itsemme on löydettävä uudet muodot ja uudet miehet." On osoitettava saksalaisille, että norjalaiset osaavat, menneen palauttamista odottamatta, rakentaa maataan uusissakin olosuhteissa," sanoo hra Hjort.

Olen aikaisemmin kertonut, että asianajaja Hjort on saksalaisten suosiossa ja että norjalaiset itse pitävät häntä kyvykkäänä ja rehellisenä miehenä, kun taas Quislingiä, joka julistaa puheissaan ja lehdessään ("Fritt Folk"), että hänen "kansallinen kokoomuksena" on nyt, kun kuningas ja hallitus ovat muuttuneet Englannin "palkkalaisiksi", ottava ennen pitkää hallitusvallan käsiinsä, pidetään moraalittomana seikkailijana. Hjortin kirjoitus ja samaan suuntaan käyvä sanonta Tidens Tegnin kirjoituksessa viittaavat siihen, että saksalaiset odottaisivat korkeimman oikeuden ryhtymistä asiaan ja hallituksen muodostamista nykyisen hallitusneuvoston tilalle. Niin Tidens Tegnin kuin Hjortinkin mukaan olisi norjalaisten toimittava nopeasti.

Luotettavasta lähteestä olenkin juuri saanut

kuulla, että Saksa suunnitteleekin jo toimenpiteitä, mutta epäröi kahden vaihdoehdon välillä. Elleivät norjalaiset tee aloitetta uuden hallituksen muodostamiseksi, tehdään Norjasta Saksan protektoraatti tahi sille annetaan natsihallitus, jonka johtajana olisi - Quisling. Nykyiselleen ei Saksa tahtoisi jättää asioita siitäkään syystä, että Norjan suhteet toisiin valtioihin olisi sen mielestä saatava selväksi jo Norjan oman toimeentulon vuoksi. M.m. Norjan kauppasuhteet Ruotsin kanssa ovat (eräästä toisesta lähteestä saamani tiedon mukaan) keskeytyksissä siitä syystä, että Ruotsi on asettunut muodollisjuriidiselle kannalle eikä katso voivansa neuvotella kauppaa koskevista asioista, kun Norjalla ei ole ulkoministeriötä, joka näitä asioita hoitaisi. Saksalaisten kantaa selostaneen lähteeni mukaan Saksa mieluimmin tahtoisi luovuttaa Norjan ulkomaisten suhteiden hoidon Norjan omalle ulkoministeriölle, mutta edellytyksenä olisi uuden hallituksen muodostaminen Englantiin siirtyneen hallituksen tilalle.

Kun Norjan korkein oikeus, joka on pitänyt menettelyään hallitusneuvoston muodostamisen yhteydessä hallitusmuodon hengen mukaisena, asettunee sille kannalle, että se ei voi nimittää varsinaista hallitusta, vaan korkeintaan täydentää hallitusneuvostoa, ja kun Stortingetiä ei nykyisissä oloissa voida kutsua koolle eikä uusia vaalejakaan

toimittaa määrä-aikana (ensi syksynä), näyttää kehitys kulkevan siihen, että norjalaisten olisi, säilyttääkseen maan hallinto norjalaisissa käsissä, muodostettava uusi hallitus valtiosäännönmukaiset elimet - kuningas ja Stortinget - syrjäyttäen. Ellei norjalaisista kokoonpantua hallitusta synny, aikoisi Saksa aivan lähipäivinä tehdä Norjasta protektoraatin.

Monet norjalaiset pahoittelevat sitä, että kruununprinssi poistui maasta kuninkaan keralla. Tidens Tegnin ja J.B. Hjortin käsityksen mukaan olisi Norjan nyt alistuttava toimimaan sen hypoteesin mukaan, että Saksa voittaa suurenkin sodan ja tältä varalta pelastettava ainakin maan näennäinen itsenäisyys. Korkein oikeus taas olemuksensa mukaisesti lähtee siitä, että oikeus on osoittautuvaa väkivaltaa voimakkaammaksi ja että Korkeimman oikeuden ei ole tehtävä nykyoloissakaan mitään, mikä merkitsisi valtiosäännönvastaista alistumista väkivaltaan.

Johtavien norjalaisten mielissä on nyt Norjan aseitten jouduttua taistelussa häviölle, käynnissä sisäinen oikeustaistelu, jonka lopputuloksesta riippuu, mikä on oleva Norjan kansainvälinen asema käynnissä olevan sodan aikana ja ehkä sen jälkeenkin. Tätä omantunnon taistelua vaikeuttanee tietoisuus tai aavistus, että uuden

hallituksen olisi suostuttava luovuttamaan Saksalle tukikohtia - Gibraltareja - rannikoltaan ja ehkä myös lentokenttiä sisämaasta.

Aulis Torvela.
V. a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 24.

v.s. Asiainhoitaja Törnvik

14/6 1940

3000—8—40 2196

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 11216/199.

Oslo SSA 14 P:NÄ kesä KUUTA 19 40.

VIITTAUS:

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nro 27 61 Sal 40
22/6-40
KIRJA N 5 OSASTO C Y ASIA

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportit n:o 24 ja 25.

Lähetystö lähettää kunnioittaen tämän mukana Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 24 ja 25 aiheista:

"Saksalaiset vaativat Norjan kuningashuoneen syrjäyttämistä" ja

"Panttivangit ammutaan".

V.a. asiainhoitaja.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Oslo ssa 14 p:nä kesä kuuta 1940.

Asia: Saksalaiset vaativat Norjan kuningashuoneen syrjäyttämistä.

27/61 Sal. D 40.
22/6-40
5 C 4

T.k. 12 p:nä kirjoittamassani raportissa tein ensimmäisten saamieni tietojen perusteella selkoa kriisistä, joka Norjassa silloin oli alkuvaiheissaan ja joka nyt kahta päivää myöhemmin on kehittynyt sille asteelle, että sanomalehdet pääkirjoituksissaan sitä peitetyssä muodossa käsittelevät.

Mainitsen seuraavassa lyhyesti, tapahtumien tarkkaan luetteloimiseen ja analysointiin ryhtymättä, saksalaisten vaatimuksista ja norjalaisten mielialoista.

Saksa kerta kaikkiaan vaatii, että Norjan on viimeistään ensi maanantaina tehtävä päätöksensä nykyisen kuningashuoneen syrjäyttämisestä valta-istuimelta. Vielä eilen kuulin, että saksalaiset mahdollisesti suostuisivat siihen, että kruununprinssin n. 2 -vuotias poika, Harald-prinssi, julistettaisiin hallitsijaksi ja että hänen ala-ikäisyytensä aikana valtionhoitaja - tässä yhteydessä mainittiin nyk. hallitusneuvoston puheenjohtajan I.E. Christensenin nimi -

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

olisi valtiopäämiehen asemassa. Tänään kuitenkin on tiedoissa saksalaisten vaatimuksista jyrkempi sävy. Kuningashuone, niin ovat tiedoittajani kertoneet, on kerta kaikkiaan syrjäytettävä, Stortingetin on kokouduttava Eidsvolliin, julistettava kuningas valtaistuimelta erotetuksi ja asetettava uusi hallitus. Ellei näitä vaatimuksia ole täytetty ensi maanantaina, tekee Saksa Norjasta protektoraatin.

Norjalaiset ovat olleet kuningashuoneeseensa erittäin kiintyneitä. Nygaardsvoldin hallitusta arvostellaan kaikilla tahoilla, mutta arvostelu ei ulotu kuninkaaseen. Sekin ymmärretään, että kuningas lähti maasta, mutta kruununprinssin, sanotaan, olisi pitänyt jäädä Norjaan ja astua esiin selvittämään se tilanne, joka on syntynyt.

On epäiltävää, onko kruununprinssissä sitä ainesta, joka olisi tehnyt hänet kykeneväksi selviytymään tämän hetken vaikeuksista.

Norjalaiset eivät tahtoisi olla uskottomia kuningashuoneelle ja niinpä m.m. hallitusneuvosto lienee asettunut jyrkästi sille kannalle, ettei se voi myötävaikuttaa saksalaisten esittämien vaatimusten toteuttamiseen. Tästä syystä ovat saksalaiset antaneet sanomalehdille määräyksen olla kirjoittamatta mitään hallitusneuvostosta. Tätä määräystä pidetään merkkinä siitä, että hallitusneuvosto on jo mennyttä. Se ei saa jatkaa toimintaansa, vaan on pakoitettu jättämään

paikkansa joko uudelle hallitukselle tahi saksalaisille virkamiehille. Ei näet enää uskota siihen, että saksalaiset yrittäisivät toistamiseen tehdä Quislingistä pääministerin. Quisling saisi vastaansa, sanotaan, passiivisen vastarinnan, joka lamaannuttaisi koko hallinnon, eikä saksalaisilla liene halua heittäytyä uuteen epäonnistumaan tuomittuun kokeiluun.

Tämän päivän lehdet käsittelevät pääkirjoituksissaan tilannetta. AFTENPOSTEN luonnehtii aseman seuraavasti:

"1. Koko maa on miehitetty ja tämä miehitetty Norja ei näin ollen enää ole sodassa Saksaa vastaan.

2. Kuningas, joka on asettunut Lontooseen, tahi hallitus valtioneuvostossa on päättänyt, että Norja kaikesta huolimatta jatkaa sotaa littoutuneiden puolella.

3. Lontoossa olevat hallituksen jäsenet eivät voi johtaa täällä kotona olevia ministeriöitään eivätkä siis suorittaa virkatehtäviään perustuslain edellyttämällä tavalla ja niinkuin kansan edut miehitetyssä Norjassa vaativat.

4. Miehitetyn Norjan väestö on siis tosiasiallisesti ilman toimeenpanevaa valtiovaltaa ja vailla perustuslain mukaan vastuunalaista ja hallitsevaa hallitusta.

On itsestään selvää, että me näiden tekojen vaikutuksesta ja sen johdosta, että kuningas on jättänyt kansan, olemme joutuneet erittäin vaikeaan tilanteeseen, joka kaiken sen perusteella, mitä meillä on syytä uskoa, tuskin on ylläpidettävissä miehitysvallan tahtoa vastaan."

NORGES HANDELS- og SJÖFARTSTIDENDE'ssä on m.m. seuraavat lauseet:

" Me emme ymmärrä sitä, että kuningas ajatteli vain omia etujaan eikä harkinnut, mihin asemaan hän täten saattoi Norjan kansan.

" On ajateltavissa, että tämä käsitys on saava ratkaisevan vaikutuksen lähimmän ajan kehitykseen Norjassa."

ARBEIDERBLADET'n pääkirjoituksessa "Kuninkaan rikos kansaansa vastaan" sanotaan m.m.:

"Kuningas ja hallitus eivät enää ole maassa eivätkä sen vuoksi voi käyttää valtaansa maan rajojen sisällä. Tämä on heidän asiansa. Mutta eivätkö he olleet selvillä niistä kohtalokkaista seurauksista, mitkä heidän pakonsa Englantiin oli aiheuttava Norjalle ja sen kansalle ?"

DAGBLADET julkaisee kaksiosaisen artikkelin. Artikkelin alkupuoli - 23 riviä - luettelee tilanteen tunnukset, niinkuin ne muissakin lehdissä on lueteltu, ja loppupuoli - 9 riviä tähden jälkeen - heittää kuningasta ja hallitusta vastaan seuraavan syytöksen:

" Kuningas ja hallitus antoivat ratkaisevien poliittisten momenttien luisua pois käsistä, pakenivat omien persoonallisten etujensa vuoksi Englantiin ja veivät vielä lisäksi mukanaan maamme poikia noudattaakseen Englannin käskyä ja etua. He ovat jättäneet meidät pulaan. Meidän on nyt koetettava järjestää olomme ilman heitä."

Kaikissa näissä kirjoituksissa on sama sävy, sama tilanneselostus ja sama kuninkaaseen ja hallitukseen kohdistuva arvostelu. Kuvastavatko nämä kirjoitukset sanomalehtien omaa kantaa ? Dagbladetin tapaus antaa vastauksen. Lehti oli valmistanut saksalaisilta saamiaan ohjeita noudattaen artikkelin, jossa oli 23 riviä tilanneselostusta. Päätoimittajalle ilmoitettiin, että hänet vangitaan, ellei artikkeliin tule lisäksi kuninkaaseen ja hallitukseen kohdistuvaa tuomiota. Tähden alla olevat 9 riviä, jotka edellä olen lainannut, sisältävät sen, mikä saksalai-

sille oli tärkeintä.

Oslon lehdistö on aivan hämmästyttävän yksimielinen kuningasta ja hallitusta tuomitessaan, vieläpä sanojensa valinnassakin! x)

Hallitusneuvosto on kuitenkin ollut saksalaisten vaatimuksiin nähden kielteisellä kannalla. Korkeimman oikeuden piirissä on ollut vallalla sama kielteinen kanta. Sanomalehdistön kuninkaaseen kohdistuva arvostelu ja sanonta, että nyt on järjestettävä asiat ilman kuningasta, s.o. kuninkaan on erottava tai hänet on erotettava, on vieraan pakkovallan sanelemaa yksimielisyyttä.

Niistä neuvotteluista, joita tämän päivän kuluessa on ollut m.m. eduskuntaryhmien jäsenten kanssa, ei minulla vielä ole tietoa. Ryhmien vaikutusvaltaisimmat johtajat ovat kuitenkin poissa. Mutta ehkäpä juuri tämä seikka on vaikuttava kannanottoihin. Varsinkin talouselämän johtavissa piireissä on havaintojeni mukaan vallalla käsitys, että on pelastettava, mikä on pelastettavissa, on toisin sanoen alistuttava Saksan vaatimuksiin. Norjan kauppalaivasto ja Norjan Pankin kulta jäisivät tässä tapauksessa Englannin haltuun, sanotaan, mutta tämä huomautus ei riitä vastapainoksi sille pelolle, että Englanti mahdollisesti häviää sodan ja Saksa silloin kenties liittää Norjan pysyväi-

---

x) T.k. 15 p:nä julkaisevat Morgenposten, Nationen ja Tidens Tegn samansisältöiset pääkirjoitukset kuin oli muissa Oslon lehdissä 14/6.

sesti protektoraattina kolmanteen valtakuntaan. Tämä pelko, - kaiken sen jälkeen, mitä viime viikkoina ja päivinä on tapahtunut, - ei ole aivan aiheeton ja saattaa sillä olla ratkaiseva vaikutus lähipäivien tapahtumiin Norjassa.

Aarno Tuovila
V. a. asiainhoitaja.

P. S. Edellisen tultua kirjoitetuksi olen saanut tietoja, joiden perusteella on tehtävä muutamia pieniä lisäyksiä.

1:ksi. Neuvotteluissa saksalaisten kanssa ovat olleet etupäässä hallitusneuvoston puheenjohtaja Christensen ja Korkeimman oikeuden justitiarius Paal Berg, mutta nämä neuvottelut ovat tapahtuneet suurimmalta osalta kirjallisesti, sillä valtakunnankomissari Terboven on yleensä luoksepääsemätön herra, joka ei halua olla henkilökohtaisessa kosketuksessa norjalaisten yhtä vähän kuin muidenkaan kanssa.

2:ksi. Käsitteellä protektoraatti on ymmärrettävä suunnilleen sellaista hallintojärjestelmää, jonka saksalaiset ovat toimeenpanneet Hollannissa.

A. T.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Ostlossa olevan lähetyslä raportti n:o 25.

v.a. Asiainhoitaja Törnvik

14/6 1940.

5000—6—39 3012

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Oslo ssa 14 p:nä kesä kuuta 19 40.

Asia: Panttivangit ammutaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
22/61 Sal YU
22/6-40
RYHMÄ 5 OSASTO C Y ASIA

Saksalaisten sodankäyntitavat eivät Norjassa olleet sen pahemmat kuin muuallakaan. Niitä sissijoukkoja vastaan, jotka olivat jääneet saksalaisten selkäpuolelle, turvauduttiin panttivankien ottamiseen ja uhkaukseen, että panttivangit ammutaan, jos sala-ammuntatapauksia vielä sattuu.

Tästä on todistuksena Ålesundissa ilmestyvässä lehdessä ollut saksalaisten joukkojen komentajan julistus, josta oheistan jäljennöksen sellaisenaan. Olen nähnyt alkuperäisen lehtileikkeleen, josta lähetystössä otettiin oheinen kopia.

Tarvitsee vain lisätä, että Oslolaiset lehdet eivät ole saaneet lupaa julkaista tätä Ålesundissa Sunnmörspostenin palstoilla julkaistua historiallista todistuskappaletta.

V.a. asiainhoitaja.

Liite.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

(Sunnmörsposten, Ålesund, antagelig 27. mai.)

BEKJENTGJÖRELSE

Den 24. mai 1940 ble det nordenfor Lårgard foretatt et lumsk overfall på en tysk tropp.

Det dreiet sig om friskaretrefninger (franktirörer) bak den tyske linje, utfört av samvittighetslöse mennesker, for hvem Norges beste ikke betyr noe. En må anta at disse friskarer er blitt hjulpet av ansvarslöse elementer innen befolkningen med oplysninger og forpleining.

Jeg utsteder derfor följende ordre for herredene

Sel - Heidal - Vågå - Dovre

1. Sivilbefolkningen må ikke forlate husene mellom kl.21.00 og 6.00.
   Overtredelse medförer öyeblikkelig fengsling.
2. Fra ovennevnte steder blir der tatt gisler, som hefter med liv og eindom for ro og orden.
3. Alle sivilpersoner på eller ved vegene blir av militære poster og patruljer undersökt om de bærer våpen.
4. Foruten rene militære våpen og ammunisjon må også alle andre slags våpen og ammunisjon leveres til stedets politimyndighet (lensman)
   Etter 30.mai d.å. er det absolutt forbudt at være i besiddelse av noesomhelst våpen eller ammunisjon. - Kjenskap til ikke avleverte våpen må meldes.

Den som handler imot disse bestemmelser eller hjelper friskarene med opplysninger og forpleining, eller på noesomhelst måte sötter dem, blir stillet for en tysk standrett, som har fullmakt til i skyldstilfelle å idömme dödsstraffer ved skytning.

Steder og gårder som blir fastslått å være tilholdssted for friskarer (franktirörer) vil bli angrepet med de kraftigste kampmidler.

Skulle det tross disse forholdsregler komme nye tilfeller av franktiröroppror, tar jeg videre følgende forholdsregler:

1. Gislene blir skutt.
2. Frigivelse av de norske krigsfanger blir innstillet.

26. Mai 1940.

De tyske kommanderende for Möre, Romsdal og Nord-Opland.

gez. Pellengahr

Generalleutnant.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 26.

v. a. Asiainhoitaja Toivola

16/6 1940.

3000—5—40 2196

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

28/61 Sal. 3 - 70.

KIRJELMÄ n:o 11219/200

Oslo SSA 16 P:NÄ kesä KUUTA 19 40 22/6-70

VIITTAUS: N 5 C 4

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportit n:o 26, 27 ja 28.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 26, 27 ja 28 aiheista:

"Huhuja",
"Eiliset neuvottelut Norjan kohtalosta" ja
"Lisätietoja Norjasta".

V. a. asiainhoitaja.

IE.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Oslo ssa 16 p:nä kesä kuuta 19 40.

Asia: ~~Liettuan saama uusi isku.~~ Huhuja.

28/61 Sal. D 40.
22/6-40
RYHMÄ 5 OSASTO C 4 ASIA

Eiliset radiotiedot venäläisten joukkojen Liettuaan menosta olivat puheenaiheena päivällisillä, jotka Ruotsin lähettiläs antoi diplomaattikunnalle. Tällöin Italian lähettiläs kertoi minulle huhuista, joita hän jo viikon ajan oli kuullut Venäjän suunnitelmista, mutta joihin hän ei ollut kiinnittänyt huomiota.

Neuvostoliitto näiden huhujen mukaan olisi vaatinut, että Liettua, Latvia ja Viro asettaisivat tarpeen vaatiessa miljoona miestä puolustamaan Venäjää. Tämä vaatimus on ehkä kohdannut vastustusta. Kerrotaan toisaalta, että Venäjä valmistautuisi ottamaan haltuunsa Pohjois-Norjan. Mitä nyt on näiden huhujen takana, kysyi M. Lodi-Fé.

Hän oli omasta puolestaan valmis kehittelemään myös selityksen. Saattaa olla, että Saksa on tehnyt uuden kaupan Neuvostoliiton kanssa. Sen mie-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lestä ehkä on edullista päästää Neuvostoliittokin Atlantille Englannin uhaksi. Saadakseen Venäjältä lisää tavaraa se ehkä on antanut Neuvostolle vapaat kädet toimia sekä baltilaisissa maissa että Pohjois-Skandinaviassa.

Huhuja Neuvostoliiton aikeista Pohjois-Norjaan nähden olen aikaisemminkin viime päivinä kuullut.

Kysymykseeni, oliko Lodi-Fé kuullut kertomiaan saksalaisesta lähteestä, vastasi hän kieltäväsi.

Ennen kuriirin lähtöä ei minulla ole tilaisuutta näistä asioista enempää kirjoittaa.

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslosta olevan kähetyslön raportti n:o 27.

v.a. Asiainhoitaja Törnvall

16/6 1940.

3000—5—40 2196

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Oslossa 16 p:nä kesä kuuta 19 40.

Asia: Eiliset neuvottelut Norjan kohtalosta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 28/61 Sal. D 40.
22/6-40
RYHMÄ 5 OSASTO C 4 ASIA

Vaikka minulla ei olekaan tilaisuutta tehdä täydellisesti selkoa - ennen kuriirin lähtöä - eilispäivän neuvotteluista saksalaisten ja norjalaisten välillä, tahdon muutamalla sanalla mainita saamistani tiedoista:

Eilen klo 12 päivällä oli valtakunnan komissari Terbovenin edustajalla, hra Dehlbrüggellä neuvottelu, jossa oli mukana m.m. Norjan ammattijärjestön edustajana hra Elias Volan.

Volan kertoi minulle seuraavaa:

Saksalaiset olivat kohteliaita ja puhuivat sävyisästi. Heidän vaatimuksensa kuningashuoneen eroittamisesta ei merkitse sitä, että he vaatisivat Norjaa hylkäämään monarkian. Kysymys uuden kuninkaan valitsemisesta voisi jäädä avoimeksi. Stortingetin

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

vaalit saisivat myös lykkäytyä aina rauhanteon jälkeiseen aikaan. Kun Volan oli kysynyt, minkä rauhanteon, Norjan ja Saksanko rauhan vaiko maailmansodan jälkeen tehtävän rauhan, oli Dehlbrügge sanonut: maailmansodan jälkeen tehtävän rauhan.

Ammattijärjestön edustajat olivat sanoneet, että he eivät edusta elintä, joka voisi tehdä tällaisessa asiassa päätöksiä. Työväki tulisi lojaalisesti suhtautumaan päätökseen, jonka Norjan hallitusneuvosto tekee.

Volanin oman käsityksen mukaan olisi Norjan nyt suhtauduttava tilanteeseen realipoliittisesti ja siis muodostettava uusi hallitus. Kuningashuone on myös syrjäytettävä, sillä kun on kolmen miljoonan ihmisen kohtalosta ja kansakunnan tulevaisuudesta kysymys, täytyy kolmen miljoonan painaa enemmän kuin yhden miehen ja hänen perheensä.

Volan oli saksalaisille sanonut, että heidän on ymmärrettävä, että Norja ja sen työväestö ei tahdo käydä syyttämään ja soimaamaan kuningasta ja hallitusta, jotka eivät voi puolustautua. Työväenedustajat eivät toisaalta antaneet mitään lupauksia, koska he hyvin ymmärsivät, että neuvottelun tarkoituksena oli tunkea kiila norjalaiseen rintamaan.

Klo 16 oli hallitusneuvoston jäsenillä neuvottelu saksalaisten puheilla olleitten työväenjärjestöjen edustajien kanssa ja klo 17 kokoutuivat ammatti-

järjestön ja työväenpuolueen keskusjohdot neuvottelemaan tilanteesta omassa piirissään. Eilen illalla en voinut hankkia tietoja näiden neuvottelujen kulusta, ja kun äsken, klo 9, koetin puhelimessa tavoitella Volania y.m., olivat he jo kokouksissa. Klo 12,15 menen tapaamaan Korkeimman oikeuden justitiariusta, joka johtaa käynnissä olevia neuvotteluja.

Määräaika, johon mennessä norjalaisten on annettava vastauksensa, päättyy maanantaina klo 19.

Ne tiedot, jotka nyt voin kuriirin mukana lähettää, ovat siis Helsinkiin saapuessaan jo vanhentuneita. Ratkaisu on tapahtunut. Ratkaisua valmistellessaan ovat saksalaiset kiristäneet sanomalehdistöön kohdistamaansa pakkovaltaa. "Arbeiderbaldet"'in artikkelia, josta olen tehnyt selkoa raportissani n:o 24, olivat saksalaiset ~~suunni~~muuttelleet ja otsikko "Kuninkaan rikos kansaansa vastaan" oli saksalaisten kirjoittama. Alkuperäinen otsikko oli ollut "Vakava tilanne". Lehti ei olisi saanut ilmestyä ellei se olisi julkaissut artikkeliaan saksalaisten vaatimassa muodossa. "Dagbladet" lakkautettiin eilen määräämättömäksi ajaksi.

Diplomaattien kesken oli eilen vallalla käsitys, että norjalaiset eivät voi löytää sellaista ratkaisua,

joka selvittäisi tilanteen. Useimmat lähettiläät olivat sitä mieltä, että Norjan olisi mukauduttava pakon edessä pelastamaan muodollinen itsenäisyytensä. Se olisi joka tapauksessa pohja, jolta Norja voisi lähteä siinä tapauksessa, että Saksa saavuttaisi suuressa sodassa täydellisen voiton.

Omana mielipiteenäni, jonka olen erinäisille norjalaisillekin lausunut, sanoisin: kun Norja ei voi enää millään tavalla auttaa liittoutuneita, s.o. liittolaisiaan - Norjan kauppalaivasto ja kultavarat ovat jo liittoutuneitten hallussa - ja kun suursodan päätöksestä ei ole tietoa, olisi Norjan nähdäkseni järjestettävä itselleen kansallinen hallitus ja asetettava valtionhoitaja toistaiseksi kuninkaan tilalle.

Saksalaiset ovat sanoneet: "Kun uusi järjestys on saatu aikaan, laskeutuu hakaristilippu Stortingetin katolta ja vapaan Norjan lippu saa heti nousta sen tilalle; sinä päivänä on Norjassa juhla."

Hra Volan, joka tämän kertoi, sanoi, että hänkin uskoo, että sinä päivänä Norjan kansan juhlisi, mutta vaikeus on siinä, ettei kukaan tahtoisi ottaa vastuuta kuningashuoneen syrjäyttämisestä, ja kuitenkin on kauhulla ajateltava sitä mahdollisuutta, että saksalainen komento leviäisi kaikille aloille ja panisi alulle maan saksalaistuttamisen ja vieraan ideologian levittämisen kansan keskuuteen. Norjan kohtalo olisi kenties ainiaaksi ratkaistu.

Y.a. asiainhoitaja

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 28.

v.t. Asiainhoitaja Toivola

16/6 1940.

3000—5—40 2196

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Oslo ssa 16 p:nä kesä kuuta 1940.

Asia: Lisätietoja Norjasta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 28/61 Pal 40.
22/6-40
KYHMÄ OSASTO ASIA
5 C 4

Tri Scharffenberg, Norjan älykkäimpiä ja itsenäisimpiä miehiä, jonka kirjoituksia, koskekoot ne mitä asioita tahansa, eivät sanomalehdet saa julkaista, oli luonani ja kertoi:

Saksalaiset ovat viime päivinä kiristäneet mielivaltaansa. Nyt tämä mielivalta on kohdistunut myöskin Lontoossa olevan hallituksen jäsenten omaisiin. Niinpä rva Koht, kun hän tuli maaseudulta kotiinsa, tapasi saksalaisia sotilaita kotinsa pihalla. Hänelle selitettiin, että ministeri Kohtin talo on otettu saksalaisten hallintaan. Rva Kohtille ei ollut annettu vapautta liikkua omissa huoneissaan ja saksalaiset kyynillisesti pitivät häntä silmällä, kun hän vaihtoi sukkia. Kun hän niiden tavaroiden mukaan, jotka hän tahtoi ottaa mukaansa, otti myös poikansa hihannapit, oli tämä saksalaisten mielestä sopimatonta. Eläkettä ei rva Kohtille sallita maksaa ja rahoja, joita hä-

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nellä on tilillään pankissa, hän ei ole oikeutettu nostamaan. - Samanlaisia pakkotoimenpiteitä on käytetty muitakin Nygaardsvoldin hallituksen jäseniä kohtaan. Heidän kiinteä omaisuutensa on pantu takavarikkoon.- huoneistot sinetöity j.n.e. - ja heidän omaisiaan kohdellaan samaan tapaan kuin rva Kohtia.

Tri Scharffenbergiltä sain jäljentämistä varten käytettäväkseni saksalaisten esittämät vaatimukset, jotka oheistan (Liite I). Tässä muodossa nämä vaatimukset esitettiin ensi kerran kaksi päivää sitten, perjantaina.

Näistä vaatimuksista hallitusneuvostossa keskusteltaessa oli ollut mukana myös korkeimman oikeuden presidentti Paal Berg ja piispa Berggrav. Viimeksimainittu, joka on tunnettu saksalaissympatioistaan, oli ollut jyrkästi hylkäävällä kannalla. Paal Berg oli sitävastoin edustanut kantaa, jonka mukaan voitaisiin hallitusneuvoston tilalle nimittää uusi elin - siitä voitaisiin käyttää nimeä Riksråd - jolla olisi käsissään hallitusvalta toistaiseksi sinä aikana, jolloin kuningas ja hallitus eivät voi käyttää valtaansa. Tämä kanta on tri Scharffenbergin mukaan yleinen kansallinen kanta Norjassa. Korkein oikeus on tällä kannalla ja samoin hallitusneuvoston useimmat jäsenet. Osa kuitenkin horjuu kompromissiin päin.

Neuvottelut ovat nyt 8-henkisen Stortingetin puolueita edustavan komitean käsissä. Ehkä saavutetaan yksimielisyys siitä, että Stortingetin on kokouduttava asiaa käsittelemään.

x

Palattuani justitiarius Paal Bergin luota voin lisätä, että hän on puolestaan nyt luopunut neuvottelujen johtamisesta. Neuvottelut liikkuvat nyt, kun saksalaiset joka tapauksessa vaativat kuningashuoneen ja hallituksen syrjäyttämistä, poliittisella tasolla, eikä korkeimman oikeuden presidentti niihin enää voi osallistua.

x

Asiakirjajäljennös, jonka oheistan, on monessa suhteessa kiintoisa ja erittäin salainen. Saksalaisilla ei liene tietoa siitä, että asiakirja olisi kopiona norjalaisissa käsissä.

Enempiin huomautuksiin ja selostuksiin ei aika tällä hetkellä riitä.

[signature]
v. a. asiainhoitaja.

Liitteitä.

1. Absetzung der Regierung Nygaardsvold.

2. " des Königshauses(Begründung kann anheimgestellt werden)

3. Ungültigkeitserklärung aller Storting-Mandate deren Inhaber derzeit im Auslande sind.

4. (kann Verhandlungsobject bleiben) Werden entgegen der vorstehenden Beschlüssen des Storting von Persönlichkeiten zu 1)2) und 3) noch Rechte in Ausspruch genommen, so verfällt das Vermögen der Betreffenden dem norwegischer Staate.

5. Wahl der neuen verfassungsmässigen Regierung.

6. Storting-Neuwahl wird vertagt mit der Auflage für die Regierung, Neuwahlen durchzuführen, sobald die Umstände es gestatten, spätestens jedoch 3 Monate nach Friedenschluss.

7. Bis zur Neuwahl Ermächtigungsgesetz für die Regierung.Dabei wird der Regierung insbesondere ermächtigt, im Interesse verwaister. Bezirke anstelle von erloschenen Mandaten neue Stortings-Mitglieder zu berufen.

8. Nachdem diese Gesetzesvorlangen mit den verfassungsmässig vorgeschriebenen Mehrheiten angenommen worden sind, gibt der Reichskommissar folgendes bekannt:

Der Führer hat mit dem heutigen Tage folgende Verfügung erlassen.

1. Der Reichskommissar für die Besetzten norwegischen Gebiete wird abberufen.

2. Zur Wahrnehmung der Interessen des Deutschen Reiches, ernenne ich einen ausserordentlichen Bevollmächtigten des Führers beim Staate Königreich Norwegen.

3. Bis zur Ernennung der Persönlichkeit wird Oberpräsident Terboven mit der Führung der Geschäfte des ausserordentlichen Bevollmächtigten des Führers beim Staate Königsreich Norwegen beauftragt.

Am Tage nach der Storting-Sitzung erfolgt in feierlicher Form vor dem Storting- Gebäude die Niederholung der Reichsdienstflagge und die Hissung der norwegischen Reichsflagge zum äusseren Zeichen dafür, dass der Storting seine verfassungsmässigen Aufgaben wieder übernommen hat.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön raportti n:o 29.

v.s. Asiainhoitaja Torvela

18/6 1940

3000—5—40 2196

Pol.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 29/61 Sal D. 1940.
22/6-40
ARTIKA OSASTO
N 5 C 4

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 11247/215

Oslo SSA 18 P:NÄ kesä KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 29.

Lähetystö lähettää tämän mukana kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 29 aiheesta

"Ehdotus Norjan aseman järjestämisestä".

[signature]

V.a. asiainhoitaja.

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Oslo ssa 18 p:nä kesä kuuta 19 40.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nº 29/61 Sal. 1940.
22/6-40
RYHMÄ 5 OSASTO CY

Asia: Ehdotus Norjan aseman järjestämisestä.

Sen jälkeen kun allekirjoittanut t.k. 16 päivänä tiedoitti niistä neuvotteluista, joita oli ollut käynnissä Oslossa olevien saksalaisten viranomaisten ja Norjan johtavien piirien kanssa Norjan vastaisesta asemasta, on neuvotteluja edelleen jatkettu intensiivisesti. Tulkoon tässä sanotuksi, että maanantain, t.k. 17 päivän kuluessa norjalaisilla oli neuvotteluja omissa piireissään, mutta myöskin saksalaisten kanssa ainakin pari in eri otteeseen. Näiden neuvottelujen kuluessa pidennettiin sitä määräaikaa, jo hon mennessä norjalaisten oli annettava vastauksensa heille tehtyihin esityksiin ja ehdotuksiin. Norjalaisten vastaus ei siis tullut valmiiksi maanantain iltaan mennessä, vaan jatkuivat neuvottelut myöhään samana iltana ja tiistain vastaisena yönä ja edelleen tiistaina aamupäivällä. Lopputulokseksi tuli, että herra Del-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

brüggen, joka edusti valtakunnan komissari Terbovenia, ja norjalaisten välillä saavutettiin yksimielisyys ehdotuksesta, joka ~~oli esitettävä~~ esitetään valtakunnankansleri Hitlerille keskiviikkona klo. 12 päivällä.

Minun on onnistunut saada käytettäväkseni kappale sitä ehdotusta, jonka herra Delbrügge esitti neuvotteluissa t.k. 17 päivänä ja jolle lopullinen sananmuoto perustuu.

Tämän ehdotuksen mukaan (Liite) Stortinget kutsutaan koolle päättämään seuraavista asioista:

1. Peruutetaan se valtuutus, joka annettiin Nygaardsvoldin hallitukselle Stortingetin kokouksessa 9 päivänä huhtikuuta 1940. Tämä peruutus koskee näitä hallituksen valtuuksia siitä päivästä lähtien, jolloin hallitus ja kuningas lähtivät Norjasta;

2. Nygaardsvoldin hallituksella ei ole enää Stortingetin luottamusta eikä sitä voida enää hyväksyä maan hallitukseksi;

3. Kuninkaalle tehtäisiin esitys, että hän nykyisen poliittisen ja sotilaallisen tilanteen huomioonottaen ja turvatakseen Norjan kansan itsenäisyyden luopuisi omasta ja sukunsa puolesta valtiosäännön mukaisista tehtävistään.

4. Hallinnon saattamiseksi järjestetylle kannalle asetetaan valtioneuvosto (Riksråd), joka huolehtii hallituksen tehtävistä ja kuninkaan valtiosäännön mukaisista velvollisuuksista. Valtioneuvostolla olisi toistaiseksi kuninkaan valtiosäännön mukaisten tehtä-

vien suorittaminen velvollisuutenaan, ellei 3. kohdassa mainittuun pyyntöön saada vastausta 2 viikon kuluessa;

5. Norja tulee edelleenkin olemaan valtiomuodoltaan kuningaskunta;

6. Edelläolevat seikat saatetaan sopivalla tavalla kuninkaan tietoon.

Niissä neuvotteluissa, joita oli tämän kuun 18 päivän vastaisena yönä ja tänään aamupäivällä, tulivat edelläolevan ehdotuksen pääkohdat suurin piirtein hyväksytyiksi. Kolmannessa kohdassa mainittuihin kuninkaan syrjäyttämistä koskeviin vaatimuksiin nähden sovittiin kuitenkin siitä, että tämän kohdan tilalle tulee maininta, jonka mukaan kuningashuone säilyttää asemansa. Kuninkaan puoleen käännytään kuitenkin Stortingetin nimessä kirjelmällä, jossa ehdotetaan, että kuningas luopuisi omasta ja huonekuntansa puolesta oikeuksistaan. Samalla sovittiin siitä, että Norjan Stortingetin nimessä esitetään valtakunnankansleri Hitlerille vetoomus, että hän jalomielisyydessään suostuisi siihen, että perintöprinssi Harald (iältään 4-vuotias eikä 2-vuotias, kuten eräässä aikaisemmassa raportissani mainitsin) saisi tulla Norjan hallitsijaksi.

Kuten edellä olen maininnut, esitetään tämä ehdotus, jota herra Delbrügge puolestaan on luvannut suositella hyväksyttäväksi, t.k. 19 p:nä

valtakunnankanslerille esittelyssä, jossa valtakunnankomissari, herra Terboven, henkilökohtaisesti tekee ehdotuksesta selkoa.

Tiedossani on, että eräillä toisilla tahoilla on tähän ehdotukseen suhtauduttu kielteisesti. Kun minulla lähipäivinä on tilaisuus tehdä asiaa koskevista seikoista tarkemmin selkoa Herra Ulkoasiainministerille, joudun tässä vain mainitsemaan, että vastustavalla kannalla olevat piirit viittaavat siihen mahdollisuuteen, että Saksa aivan lähiaikoina saisi vastaansa myöskin Venäjän voimat, ~~seikka, johon viittaa sekin, että venäläiset joukot ovat tänään astuneet maihin Kirkenesissä.~~[1] En saata olla tässä yhteydessä huomauttamatta, että Norjan sanomalehdistölle annettiin ohjeet julkaista uutinen siitä, että valtakunnankomissari herra Terboven oli käynyt Kirkenesissä, mahdollisimman huomattavalla tavalla, ja että lehdet, jotka esittivät tämän uutisen ja siihen sisältyvän tiedon hakaristilipun nostamisesta Kirkenesissä vain yhdellä palstalla, ovat saaneet osakseen moitteita saksalaisilta.

Kuten eräässä aikaisemmassa raportissani olen huomauttanut, on norjalaisten mielissä nyt käynnissä ankara perustuslakitaistelu. Lojaalisuus kuningashuonetta kohtaan on suorastaan ihailtavaa. Virkamiehistö, siltä tuntuu, tahtoisi asettua passiiviseen vastarintaan siinä uskossa, että länsivallat lopulta voittavat sodan

---

1) Tieto venäläisten tulosta Kirkenesiin meritse on peräisin ~~[illegible]~~ norjalaisesta radiotietoihin nojautuvasta lähteestä.

ja että Norjan kysymys silloin saa oikeudenmukaisen ratkaisunsa. Muissa yhteiskunnallisissa piireissä - teollisuuspiirit ja työväenpiirit - on kohdistettu päähuomio kysymykseen, mikä olisi Norjan asema, jos se kieltäytyisi yhteistoiminnasta saksalaisten kanssa uuden järjestyksen aikaansaamiseksi, siinä tapauksessa, että Saksa selviytyy lopullisena voittajana maailmansodasta. Tähän kysymykseen on annettu vastaus suostumalla siihen ehdotukseen, josta edellä on tehty selkoa ja joka huomenna esitetään Saksan valtakunnankanslerille. Suomen edustajan, jolla ei ole monarkistista tunnepohjaa, on ollut vaikea ymmärtää norjalaisia, jotka olisivat valmiit heittäytymään passiiviseen vastarintaan ja oikeustaistelun varaan ajankohtana, jona tällaiselta taistelulta puuttuvat sen välttämättömät edellytykset. Pieni kansa voi käydä melkoisella menestyksellä oikeustaistelua mahtavaakin suurvaltaa vastaan, jos sivistysmaailmassa tunnustetaan ne yleiset oikeusperiaatteet, joita tällaisessa taistelussa puolustetaan. Tällä hetkellä kuitenkin täytynee todeta, että tämän menestyksellisen oikeustaistelun edellytys puuttuu. Ei voida puhua mistään ihmiskunnan omastatunnosta, johon pieni kansa voisi vedota ja nojautua. Kansojen välisessä kanssakäymisessä on 10:ssä vuodessa taannuttu vuosisatoja ja palattu aikaan, jolloin vain voima kelpaa ratkai-

sijaksi kysymyksissä, joista riippuu kansojen olemassaolo.

Norjalaiset, jotka vastustavat edellä hahmoteltua ratkaisua, turvautuvat ajatukseen, että heidän oikeutensa puolustajaksi ilmaantuisi uusia voimia länsivaltojen tueksi. Tällainen uusi voima olisi Kirkenesiin tunkeutunut Venäjä. Suomalaisen on vaikea uskoa, että nykyisen Venäjän esiintyminen Saksan vastustajien rinnalla antaisi mitään takeita oikeuden periaatteiden voitosta kansainvälisessä elämässä.

V.a. asiainhoitaja.

Liite.

Jäljennös.

Regjeringspresident Delbrügges forslag av 17 juni 1940.

Da Kongen og hans regjering befinner seg utenfor Norge og derfor er forhindret fra å utföre de funksjoner som etter forfatningen er pålagt dem, har Stortingets presidentskap sett det som en alvorlig plikt mot landet og folket å oppnevne et Riksråd.

Stortinget er derfor trått sammen for å gi sitt samtykke til dette skridt og for å treffe nærmere vedtak om Riksrådets fullmakt når det gjelder landets forvaltning.

Derfor har Stortinget

1. besluttet at den fullmakt som ble gitt regjeringen Nygårdsvold på möte 9 april til å gjöre alt som var påkrevd for landet, blir erklært uvirksom fra den dag da regjeringen sammen med Kongen forlot landet;

2. slått fast at regjeringen Nygårdsvold ikke lenger har Stortingets tillit og i samsvar med det ikke lenger kan godtas som regjering;

3. vedtatt å be Kongen om i forståelse av den nåværende politiske og militære situasjon og for å sikre det norske folks uavhengighet å gi avkall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner;

4. for å sikre ordnete regjeringsforhold innsatt et Riksråd som overtar regjeringens forretninger og Kongens forfatningsrettslige funksjoner. Riksrådet beholder inntil videre også Kongens forfatningsrettslige funksjoner hvis der ikke framkommer et svar på den under punkt 3 nevnte anmodning innen to uker etter dette möte;

5. slått fast at Norges konstitusjonelle statsform som kongerike skal bli stående også for fremtiden;

6. vedtatt å overbringe denne proklamasjon til Kongen på den måte som finnes passende.

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan Lähetystön raportti n:o 30

Pääkonsuli Nordberg

2/7-40

3000—8—40 2196

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

Kirjelmä n:o 11356/254.

Oslo ssa 2 p:nä heinä kuuta 1940.

Viittaus n

p:nä kuutal9 p:tty n:o

Viittaus D.U.M. 19

ULKOASIAINMI
20/62 Luc. 40
8/7-40
OSASTO 5 C4
ASIA

ULKOASIAINMINISTERIÖ lle

Asia: Raportti n:o 30.

Lähetystö lähettää kunnioittaen tämän mukana Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 30 aiheesta

"Lehtien asema Norjassa".

Hannes Nordberg

Pääkonsuli

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

O s l o ssa 2 p:nä heinä kuuta 1940.

AINMI
30/62 Sal. 40
8/7-40
OSASTO
5 C 4

ASIA: Lehtien asema Norjassa.

Kuten edellisistä raporteista on käynyt selville, on Norjan sanomalehdistön vapaus ainoastaan muisto ja on niiden kirjoitukset ulkopoliittisissa ja jopa sisäisissä taloudellisissakin kysymyksissä saksalaisten vallanpitäjien sanelemia.

Äskeiset hyökkäykset lehtien palstoilla kuningashuonetta ja Nygaardsvoldin hallitusta vastaan saivat eri lehdissä erilaisen muodon, mutta sekin oli varmalta taholta saatujen tietojen mukaan määräyksestä, jotta vähemmän arvostelukykyinen yleisö saisi vaikutelman, että eri puolueiden lehdet olivat tulleet samanlaisiin johtopäätöksiin eri teitä, ilman ulkoapäin tulevaa pakoitusta.

Sensuuri toimii ankarammin Oslossa kuin maaseudulla, josta parhaana todisteena ovat oheiset "Aust-Agder Bladet'in" 21/6-40 julkaisemat Norsk Telegrambyrån sensuuriohjeet; ne tietysti eivät olleet tarkoitetut julaistaviksi, vaan ainoastaan lehtien toimitusten tietoon. Tiedoittajamme

ei voinut kertoa minkä rangaistuksen lehti sai varomattomuudestaan.

Kommentaariot ovat tarpeettomia.

x

Sanomalehdistön toisinaan orjamainen alistuminen vallanpitäjien vaatimuksiin alkaa horjuttaa lehdistön sekä moraalista että taloudellistakin asemaa.

"AFTENPOSTEN" julkaisee tänään "Stavanger Aftenbladetin" ja "Östlendingenin" kirjoitukset koskien lehdistön asemaa, joissa valitetaan miten vaikea se on ja jotka on luettava hätähuutoina. Otsikolla "Avisenes Stilling" kommentoi Aftenposten yllämainittuja kirjoituksia sekä niiden yhteydessä vetoomusta, jonka Bergenin taloudellisten yhtymien johtomiehet ovat julkaisseet kehoittaakseen yleisöä kannattamaan sikäläisiä lehtiä.

Taloudellisen elämän lamaantuminen tuntuu suuressa määrässä vähentäneen lehtien tuloja ilmoituksista; heikontunut taloudellinen asema heikontaa myös toimitusten vastustuskykyä ja lehdistö luisuu vähitellen vastoin tahtoaan ala-arvoiseen asemaan, jossa sen vaikutusvalta yhteiskuntaelämässä on vain varjo entisestään.

Pääkonsuli

1 fag

AUST-AGDER BLAD, fredag 21 juni 1940.

(med dobbeltskutt sats på 2den side)

AVISENES DIREKTIVER.

Etter vedtak i fellesmöte mellom Aust Agder Presselag og Aust Agder Bladeierforening har vi mottatt til orientering de retningslinjer, som N.T.B. har gjort sine abonnenter kjent med.

Offisielle krigskommunikeer fra land som Tyskland er i krig med må ikke offentliggjöres medmindre de kommer fra N.T.B. Nyhetsstoff fra kringkastare i land som Tyskland er i krig med må heller ikke offentliggjöres.

Regjeringen Nygårdsvold må ikke forsvares. Taler av personer som tilhörer kongefamilien, regjeringen eller generalstaben må heller ikke gjengis. Fotografier av dem må heller ikke offentliggjöres.

Hva utenrikspolitiken angår må en ta hensyn til Tysklands utenrikspolitikk. Land som Tyskland har avtaler med må ikke angripes.

Meldinger som gjelder ökonomiske og finansielle forhold, næringsliv og industri må ikke gi anledning til uro. Bare den slags meldinger som framhever at vanskelighetene overvinnes eller er overvunnet må sendes ut.

En må ikke offentliggjöre noe som skader forholdet mellom de tyske tropper og den norske befolkning.

Den tyske overkommandos beretninger må slås godt opp. En må ikke gjengi meldinger fra andre aviser som gjelder krigsskader, skibsforlis og forholdet mellom troppene og befolkningen. Skibsbevegelser, igangsetting av nye rutter må ikke omtales av hensyn til sikkerheten. Annonser om skibslinjer skal behandles fra tilfelle til tilfelle.

En må ikke bruke ordet Verdenskrig om den pågående konflikt.

Havas- og Reutermeldinger kan bare offentliggjöres når de sendes ut av N.T.B. og bare i den form N.T.B. har gitt dem. Men disse meldinger må ikke bli slått påfallende stort opp.

Stort sett gjöres opmerksam på at pressen ikke bare har til opgave å bringe nyheter, men også å skape opinion og lede befolkningen.

AUST AGDER PRESSELAG

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Oslossa olevan Lähetyslöi raportti v:o 31.

Pääkonsuli Nordberg.

4/7-40.

3000—5—40 2196

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

31 62 Sae. 40

Kirjelmä n:o 11398/271.

Oslo ssa 4 p:nä heinä kuuta 19 40. 8/7-40

Viittaus: n

p:nä kuuta 19 p:tty n:o 5 C 4

Viittaus: D.U.M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

Asia: Raportti n:o 31.

Lähetystö lähettää tämän ohella kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 31 aiheesta:

"Uuden hallituksen muodostaminen."

Pääkonsuli

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ SALAINEN.

RAPORTTI n:o 31.

Oslo ssa 4 p:nä heinä kuuta 1940.

3162 Pol. 40

8/7-40

Asia: Uuden hallituksen muodostaminen.

5 C 4

Viimeisten, luotettavalta taholta saatujen tietojen mukaan ovat Stortingetin puhemiehistö, eri puolueiden luottamusmiehet ja osa nykyisestä Hallintoneuvostosta muodostamassa hallitusta saksalaisten vaatimusten mukaan. He ovat osoittaneet, luultavasti viime viikon lopulla, oheisen jäljennöksen mukaisen memorandumin Norjan Lähetystölle Lontoossa saatettavaksi kuninkaan tietoon, mutta se on Tukholmassa eikä sitä toimitettaisi perille, ennenkuin uusi valtioneuvosto on saatu kokoon. Mainittakoon aluksi, että Hallintoneuvoston jäsenet, herrat Jahn, Seip ja Diesen, ovat jyrkästi ja johdonmukaisesti pitäneet kiinni siitä, että Korkein Oikeus saisi huhtikuun 15 päivän linjalla täydentää nykyistä Hallintoneuvostoa - Norjan muista osista valituilla miehillä - eivätkä ole suostuneet edes harkitsemaan astumistaan siihen hallitukseen, josta myönnytyssuunnan miehet ovat neuvotelleet saksalaisten kanssa. Piispa Berggrav on ollut heidän kannallaan

ja K. O. itse ei tahdo - läheltä tai kaukaa - olla tekemisessä uuden hallituksen muodostamisen kanssa eikä varsinkaan olla mukana kuninkaan ja dynastian erottamisessa, joka toimenpide häämöittää oheisen memorandumin johdonmukaisena seurauksena siinä tapauksessa, ettei kuningas suostuisi kohteliaassa muodossa esitettyyn pyyntöön, että hän luopuisi kruunustaan omasta ja perheensä puolesta. Hän saa kahden viikon miettimisajan, koska vastausta pyydetään kuluvan kuun 12 päiväksi ja Stortinget kokoontuu 15 p. heinäkuuta.

Muodosteella olevan hallituksen kokoonpano olisi seuraava ja väitetään, että ehdotus olisi viime lauantaina lähetetty Saksaan Hitlerin hyväksyttäväksi; neljä ensimmäistä listalla ovat Hallintoneuvoston nykyisiä jäseniä:

Pääministeri: Maaherra Christensen
Huoltoministeri: Prof. Bache-Wiig
Oikeusministeri: Haarbeck
Maatalousministeri: Mork

Oikeusministeriö jaetaan kahtia ja katsoen siihen osaan, jota poliisi näyttelee kaikissa diktatuurien alaisissa maissa, luodaan uusi Poliisiministeriö ; sen johtoon tulisi Jonas Lie, entinen Saarin alueen poliisiprefekti, joka aikanaan kieltäytyi kunniasta astua Qvislingin 6-päiväiseen hallitukseen.

Toinen ennen olematon Ministeriö luodaan nimellä Oplysningsministeriet, s.t.s. Propagandaministeriö ; sen johtoon tulisi Victor Mogens, poliittinen onnenonkija, jonka toiminta ja rikastuminen viime

maailmansodan aikana on antanut aihetta erinäisiin epäluuloihin kalastamisesta sameassa vedessä. Hän piti äsken Fædrelandslagetin suljetussa kokouksessa puheen, joka päättyi ylistysvirteen Saksalle ja Hitlerille.

Rahavarainministeri: Valtion virallinen välittysmies Clausen Trondheimistä, listan parhaita nimiä, joka ei tahdo istua Mogensin kanssa samassa hallituksessa.

Kommunaaliministeri: Merikapteeni Irgens, s/s "Bergensfjordin" päällikkö (laiva makaa ankkurissa Oslon vuonon pohjukassa)

Urheiluministeri : Axel Stang, Qvislingin puoluetoveri (Kraft durch Freude !)

Kalastusministeri: Birger Bergesen, työväenpuolueesta, joka kuitenkin jäänee pois, koska hänet jännityksestä ja mielenliikutuksesta saamansa sydäntautikohtauksen takia oli viety klinikkaan.

Työministeri: Maanomistaja Borch.

Jälleenrakennusministeri: Asianajaja J.B. Hjort, entinen Qvislingin puoluetoveri ja nykyinen vastustaja. - Hjort on myös ruvennut epäröimään katsoen kokoonpanoa aivan liian heikoksi.

Kirkko- ja opetusministeri: Saksankielen prof. Selmer.

Sosiaaliministeri : J. Aa, Trondheimin työväenpuolueen johtokunnan varapuheenjohtaja.

Kauppaministeri : J. Johannesen.

Ulkoasiainministeri: Ellef Ringnes, ent. Itävallan pääkonsuli.

Oikeus- ja maatalousministeri. -ehdokkaat Haarbeck ja Mork ovat tiedoittajiemme mukaan omantunnonvaivoissa myöntäen toimivansa vastoin parempaa tietoaan katsoen uutta hallitusta laittomaksi ja vaaralliseksi, mutta lienevät he ottaneet vastaan ehdokkuudet niiden uhkausten takia, joita

saksalaiset eivät ole säästäneet.

Sellaisina on käytetty kielteisessä tapauksessa Norjan muuttamista saksalaiseksi kenraalikuvernementiksi ja norjalaisten pakollista kuljetusta sotapalvelukseen Saksassa - uutta Qvislingin hallitusta - ja kovempaa kohtelua kuin tsekkejä kohtaan (sic), jos passiivinen vastarinta jatkuisi. Maaherra Christensenin suostuminen johtunee samasta syystä ja pelosta, ettei Norjan kansa kestäisi kovempia koetuksia. Lisäksi tulee hänen pelkonsa Venäjää kohtaan ja katsoo hän sen vuoksi, että on parempi Norjalle, että koko maa on Saksan suojeluksen alaisena.

Saksalaiset ovat vielä selvin sanoin uhanneet vaatia Norjalta jättiläismäistä vahingonkorvausta; mutta tämä kysymys jää avoimeksi yleiseen rauhantekoon asti.

Norjalaisethan jo maksavat korvausta päivittäin ja maan taloudellinen ryöstäminen käy nopeassa tahdissa, vaikka aniharvat sen huomaavat; clearing saldo Norjan hyväksi nousee sekin nopeasti eivätkä vastapalvelukset, kuten kivihiilen toimitus, vastanne odotuksia tai lupauksia.

Tilanteen valaisemiseksi on kuninkaalle lähetetty salateitä yksityiskohtainen selostus neuvottelujen kulusta alusta lähtien, mutta kukaan ei voi hänen vastaustaan ennustaa.

Miten ulkovallat tulevat suhtautumaan uuteen

hallitukseen, on myös hämärän peitossa. Vastarinnan kannalla olevat norjalaiset arvelevat, että Yhdysvallat, ja sen mukana useimmat Amerikan valtiot, eivät sitä tunnustaisi, ja toivovat, että vielä vapaat pohjoismaat seuraisivat niiden hypoteettista esimerkkiä.

Tiedoittajamme ovat katkerasti valittaneet poliitikkojensa eripuraisuutta ja taitamattomuutta neuvotteluissa, joissa he eivät suinkaan olleet ilman valtteja. - Paras oli käyttämättä jätetty vastakohtaisuus saksalaisten sotilas- ja siviiliviranomaisten välillä. Edelliset eivät varmojen tietojen mukaan tienneet mitään siviiliviranomaisten puuhista ja saadessaan niistä selostuksen eräältä uuteen hallitukseen astuvalta henkilöltä oli eräs kenraali käyttänyt uhkaavaa kieltä omia siviiliviranomaisia kohtaan sanoen, etteivät he sotilaat halunneet vaikeuksia norjalaisten kanssa silmälläpitäen valmistuksia Englantiin suunnattavaa sotaretkeä varten. Siviiliviranomaiset eivät myös tunnu aina vetävän yhtä köyttä ja olisi niitäkin tiedoittajien mielestä, näennäisesti yhtenäisestä rintamasta huolimatta, jossain määrin voitu pelata toisiaan vastaan.

Lähitulevaisuudessa saanemme aiheen palata asiaan.

Kirkenesissä hoitaa rajavartiotoimintaa kaksi norjalaista komppaniaa, joita ei ole riisuttu

aseista ynnä 50 saksalaista ja syynä tähän ovat venäläisten lentokoneiden alinomaiset rajanylitykset, jotka kaiketi ovat hallituksemme tiedossa.

Pääkonsuli

Den norske legasjon, London

De tilstedeværende medlemmer av Stortingets presidentskap ber Dem med dette legge følgende henstilling fram för H.M. Kongen personlig.

Etter at Oslo og de omliggende distrikter den 9 april og de følgende dager var blitt besatt av tyske tropper, og herr Vidkun Quisling under regjeringens fravær hadde ansett seg berettiget til å danne regjering, fremstillet det seg for nord menn av alle yrker og samfundsklasser i det besatte område som nödvendig under okkupasjonen å få etablert en ordning som sikret befolkningen mot unödige lidelser. Av denne grunn ble Administrasjonsrådet med de tyske okkupasjonsmyndigheters billigelse oppnevnt den 15 april for å lede den sivile forvaltning i de besatte områder. Det ble på forhånd gjort forsök på å komme i forbindelse med Deres Majestet for å få godkjent denne ordning. Da dette ikke lykkedes, fant Höyesterett å burde foreta oppnevnelsen av rådet.

Dette skritt bidrog til å skape ordnede forhold, og har gitt befolkningen den trygghet som har vært mulig under de herskende omstendigheter.

Etter at hele landet var besatt av tyske tropper og Kongen og regjeringen hadde forlatt landet, kom spörsmålet opp om å endre denne ordning. De medlemmer av Stortingets Presidentskap som har kunnet komme tilstede, har derfor sammen med representantet for de fire store politiske partier og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon vært samlet i Oslo siden 14.juni og hatt rådslagninger, delvis sammen med Administrasjonsrådet.

På grunnlag av disse rådslagninger mellem de ovennevnte representanter ble det truffet följende ordning med de tyske myndigheter:

"Da Kongen og hans regjering befinner seg utenfor Norge og derfor er forhindret fra å utföre de funksjoner som etter forfatningen er pålagt dem, ser Stortingets Presidentskap det som sin plikt mot landet og folket å oppnevne et Riksråd.

Stortinget innkalles derfor for å gi sitt samtykke til dette skritt og for å treffe nærmere vedtak om Riksrådets fullmakt når det gjelder landets forvaltning.

Stortingets Presidentskap forelegger for Stortinget forslag om å fatte sådant vedtak:

1. Den fullmakt som ble gitt regjeringen Nygaardsvold i möte den 9.april er uvirksom.

2. Regjeringen Nygaardsvold kan ikke lenger godkjennes som regjering.

3. Da Kongen er utenfor landets grenser, er han ute av stand til å utöve sine forfatningsrettslige funksjoner.
Anmerkning til punkt 3: Til dette punkt meddeler Presidentskapet at det i forståelse av situasjonen har henstillet til Kongen å gi avkall på sine forfatningsrettslige funksjoner for seg og sitt hus.

4. Riksrådet overtar inntil videre regjeringens forretninger og Kongens forfattningsrettslige funksjoner. Nyvalg til Stortinget utsettes til etter fredsslutningen, idet det pålegges Riksrådet å anordne nyvalg så snart forholdene tillater det, men senest tre måneder etter fredsslutningen.

5. De Stortingsmedlemmer som for tiden befinner seg i utlandet, blir ikke innkallt under resten av Stortingets funksjonstid og gis ikke adgang til å ta del i mötene.

6. Inntil nyvalg får Riksrådet fullmakt til i samsvar med punkt 4 å fatte alle vedtak som er påkrevet for landets vel.

7. Norges konstitusjonelle statsform som kongerike skal bli stående også i fremtiden.

Som det vil forstås, er det en forutsetning for denne ordning av Kongen gir avkall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner. Og av hensyn til folkets velferd og landets fremtid retter vi, så smertelig det enn følges i norske sinn, en inntrengende bönn til Deres Majestet om å etterkomme vår henstilling herom.

I tillit til at Deres Majestet vil forstå vår handlemåte, ber vi om å få meddelelse om Deres Majestets beslutning senest den 12 juli.

Oslo den 27 juni 1940.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön rap. n:o 32.

Pääkonsuli Nordberg.

8/7-40

5000—8—39 3012

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 11433/278

Oslo SSA 8 P:NÄ heinä KUUTA 19 40.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

AINMI
32/62 Ine. 40
11/7 40
OSASTO
5 C4

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti 32.

Lähetystö lähettää tämän ohella kunnioittaen Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 32 aiheesta

"Quisling ja saksalaiset."

Pääkonsuli

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ SALAINEN

RAPORTTI n:o 32.

Oslo ssa 8 p:nä heinäkuuta 1940.

AINMI

32/62 Pa. 40

11/7-40

OSASTO

5 C4

Asia: Quisling ja saksalaiset.

Lähetystö on saanut käytettäväkseen erään saksalaisen Tri Ulrich Noack'in 20/5-40 kirjoittaman memorandumin otsikkeella "Vidkun Quisling und die Erneuerung des norwegischen Staatswesens", joka oheistetaan kokonaisuudessaan.

Tri Noack, naimisissa norjattaren kanssa, on kauan oleskellut Norjassa; hän analysoi kirjoituksessaan syitä, joiden vuoksi saksalaisilla ei ollut Norjassa yhtä suuri ja veretön menestys kuin Tanskassa ja tulee tulokseen, että Quislingin pakollinen nimittäminen pääministeriksi nostatti sekä kuninkaan että kansan vastarintaan. Tri Noackin johtopäätös on, että Quisling ja hänen "spiritus rector" - tri Harris Aall - olisi saatava pois Norjasta kutsumalla heidät Führerin päämajaan ja sieltä katsomaan valloitettuja Kanaalin satamia. Mikä heidän kohtalonsa sen jälkeen tulisi olemaan, ei taru kerro.

Quislingin nimitys pääministeriksi oli epäilemättä karkea psykolooginen virhe saksalaisten

puolelta - eikä se ollut ainoa - mutta tri Noack antaa hänelle suuremman arvon kaatumisensa jälkeen kuin hän ansaitsee.

Kirjoitus on itsekylläisyydestään huolimatta mielenkiintoinen asiakirja, sillä siinä hahmoiteltiin jo toukokuussa se suunnitelma uuden norjalaisen hallituksen luomiseksi Stortingetin myötävaikutuksella, josta viimeiset raportit ovat tiedoittaneet. Sivulla 10 on huomattava, että tri Noack asetti toiseksi vaihtoehdoksi, että nykyinen Hallintoneuvosto saisi jäädä de facto hallitukseksi vaaleihin asti, vaihtoehto, johon saksalaiset eivät ole suostuneet, mutta joka ratkaisu olisi vastaiseksi tyydyttänyt kaikkia puolueita Norjassa.

On todettu, että Hallintoneuvosto on vaikeissa olosuhteissa tyydyttävästi hoitanut maan asioita eikä ole aina myöntynyt vallanpitäjien vaatimuksiin.

Esimerkkinä mainittakoon, että kun saksalaiset vaativat julkisen prostitution järjestämistä miehitysjoukkojen tarpeeksi, kieltäytyi Hallintoneuvosto myötävaikuttamasta ja saivat saksalaiset järjestää asin omalta kohdaltaan, mikä on herättänyt paljon pahaa verta etenkin maaseutukaupungeissa, kuten Trondheimissä, jossa sanotaan olevan n. 40.000 miestä.

Kuningas Haakonin vastaus Stortingetin esitykseen luetaan tänään Lontoon radiossa klo 18,30, sen jälkeen kun kuriiri on lähtenyt.

Pääkonsuli

VIDKUN QUISLING UND DIE ERNEUERUNG DES NORWEGISCHEN STAATSWESENS

von Dozent Dr. Ulrich Nöck

Oslo, 20.Mai 1940.

Für jeden unvoreingenommenen Beobachter, der während der letzten Jahre und dann während der entscheidenden Tage vom 9.April an in Oslo waren, kann es keinen Zweifel darüber geben, dass die Proklamierung Quislings zum Staatsminister die unmittelbare Ursache für den plötzlich anwachsenden kriegerischen Widerstand der Norweger war. Noch am Nachmittag des 9.April überwog die Bewunderung für die militärische Leistung der Deutschen und die Verachtung und Enttäuschung für das Versagen der Engländer. Der Name Quisling erregte dann aber so starken Abscheu, dass Tausende von jungen Norwegern während der folgenden Tage in das Innere des Landes abreisten um zu den Truppen des Königs zu stossen. Nicht gegen die Deutschen wollten sie vor allem kämpfen, sondern gegen Quisling. Ohne diese Parole würde der Mobilmachungsbefehl von geringer Wirkung gewesen sein und der König würde nur über einen Bruchteil der Kräfte verfügt haben, die ihm zur Abwehr der Quislinggefahr zur Verfügung standen.

Aber auch die Haltung des Königs selbst wurde durch die deutsche Forderung nach einem Ministerium Quisling ausschlaggebend bestimmt. Es gibt heute Stor-

tingsabgeordnete in Oslo, die dafür Zeugnis ablegen, dass der König geneigt war, die deutschen Forderungen, die ihm am 10.April von dem deutschen Gesandten überbracht wurden, anzunehmen, mit Ausnahme der Forderung eines Ministeriums Quisling. Denn in dieser Forderung lag für jedes norwegische Empfinden die Aufhebung der norwegischen Integrität, da die ganze Nation ihn wiederholt, bei der letzten Wahlen mit 97 %, abgelehnt hat. Während die militärische Besetzung des Landes durch die Deutschen als eine unvermeidliche Folge der rücksichtslosen englischen Politik erschien und ihre Berechtigung weitgehend anerkannt wurde, fasste man eine Machtergreifung Quislings als den Untergang der norwegischen Selbständigkeit und nationalen Freiheit auf. Die Parole: "Lieber Krieg als Quisling" bedeutete darum so viel wie "Freiheit oder Tod".

Die Erleichterung beim Sturz Quislings nach einer sechstägigen Scheinregierung war ungeheur und allgemein. Aber diese sechs Tage hatten genügt, um den König und die Regierung, die sich während des Winters ehrlich um die Friedensvermittlung zwischen Deutschland und England bemüht hatten und deren Politik sich ängstlich an die Schwedens angeklammert hatte, völlig in das Lager Englands zutrieben. Die blutigen Kämpfe, die während dieser ersten Woche begonnen hatten, konnten nun darum nicht sofort abgebrochen werden. Auch dass Quisling noch "Demobilisierungsminister" blieb erschien vielen auf der anderen Seite der Front als ein Zeichen für seine geplante und beabsichtigte Rückkehr.

Das Blut von Tausenden Deutscher Soldaten kommt darum auf das Haupt dieses in Norwegen bestgehassten Mannes. Sollte er nun dennoch nachträglich mit deutscher Hilfe zur Regierung in Norwegen gelangen, so würde die deutsche Politik einen Mann mit dem Preise der Macht belohnen, der uns mehr Menschenleben gekostet hat als selbst die politische Borniertheit des polnischen Aussenministers Beck. Dennoch ist die Sorge vor einer Rückkehr Quislings in die Regierung heute wieder allgemein verbreitet und ist die Hauptursache für die seit 14 Tagen wachsende Verschlechterung der Stimmung uns gegenüber. Die Ungewissheit über das politische Schicksal des Landes, die hiermit zusammenhängt, hat eine solche Erbitterung wachgerufen, dass ein neues Hervortreten Quislings sofort mit blutigen Ausschreitungen beantwortet werden würde. Bei der Gemessenheit und Kaltblütigkeit dieses Volkes will das sehr viel heissen.

Der Grund für diese neue Besorgnis vor Quisling liegt in der Rührigkeit seiner kleinen Anhängerschaft, deren Pläne darauf hinausgehen, sich des Reichskommisars zu bedienen um die Macht über den Propagandaapparat, Presse und Rundfunk zu bekommen. Der Reichskommisar soll dann kraft seines Verordnungsrechtes einen norwegischen Justizminister ausserhalb des Administrasjonsrates ernennen, der dann kraft einer- in Wirklichkeit garnicht bestehenden- Kompetenz eine berufsständische Nationalversammlung einberufen soll, deren Hauptaufgabe es wäre, die Verfassung von 1814 aufzuheben und Quisling und seiner kleinen Anhängergruppe die alleinige Macht zu geben.

Der staatsrechtliche Ratgeber Quislings, Dr.Harris Aall, der seinen Einfluss auch in Berlin wiederholt geltend gemacht hat, setzte mir diesen Plan auseinander und entwickelte zugleichTheorien über die Gründe für die Unpopularität Quislings, die er natürlich nicht bestreiten kann, welche eine erstaunliche Entrücktheit dieses seit Jahren nicht mehr in Norwegen lebenden alten Herrn verrieten. Aall meinte, die Stellung Quislings während seiner Regierungstage sei nur dadurch geschwächt worden, dass bekannt wurde, er habe nicht das Vertrauen der deutschen Stellen. In Wirklichkeit war der Kausalzusammenhang umgekehrt: Quisling verlor die deutsche Unterstützung, weil das intensive Misstrauen aller Bevölkerungsgruppen garnicht mehr zu übersehen war. Ausserdem war diese Ablehnung seiner Person schon immer so notorisch, dass die deutsche Gesandschaft schon seit Dezember stets gegen ihn berichtet und vor ihm gewarnt hatte. Es wird hier heute dem deutschen Gesandten höchstens der Vorwurf (von ihm nah stehender deutscher Seite) gemacht, dass er diese Angelegenheit nicht elastischer behandelte und dem König nicht sofort die Möglichkeit zu einem Alternativ-Vorschlag gab.

Tatsächlich ist die deutsche Politik, wenn sie eine innere Umgestaltung und Umbildung des norwegischen Staatswesens wünscht, etwa in der Richtung auf eine Stärkung der Regierungsautorität gegenüber den veralteten und schwerfälligen parlamentarischen Einflüssen, weder auf die Person noch auf das Programm Quislings angewiesen. Der historische Tatbestand ist vielmehr

der, dass Quisling seine besten und lebenskräftigsten Ideen einer Gruppe von nationalen und sozialistischen antimarxistischen Reformern verdankt, deren Mitglied er selber vor 1933 war. Es handelt sich um die Bewegung des "Fedrelandslag" deren eigentlicher Begründer Fridtjof Nansen war und an deren Spitze heute Victor Mogens steht, der hochbegabte Publizist, Ehrengast des Führers am 20. April 1939, Mitglied der nordischen Gesellschaft, auf deren Tagung in Lübeck 1937 er mit dem Reichsführer SS Himmler bekannt wurde, der ihn besonders auszeichnete; Mogens ist der Herausgeber der äusserst deutsch-freundlichen Wochenzeitschrift "Utenrikskronik" und war 10 Jahre lang der weithin angesehene Sprecher über Aussenpolitik am norwegischen Rundfunk, bis er von einer marxistischen Klique fortgeekelt wurde.

Als Quisling der Bewegung "Fedrelandslaget" angehörte und von ihr gestützt wurde, gehörte er zeitweise auch der Bauernpartei-Regierung als Kriegsminister an. Um seine eigene Partei zu haben brach er 1933 mit der Bauernpartei und mit "fedrelandslaget" und trat zweimal nacheinander in den Wahlkampf ein. Er brauchte dabei Propagandamethoden, die in Norwegen gegen ihre Absicht wirken mussten. Sein Panzerauto, dessen Dach als Rednerstuhl eingerichtet war, wirkte verärgernd und macht ihn lächerlich. Am Tage vor der letzten Wahl, proklamierte er, dass seine Partei sicher 12, wahrscheinlich aver 20 Sitze gewinnen

werde. Das Resultat war 0.

Schon vorher hatten ihn seine besten Mitarbeiter verlassen, weil sich herausgestellt hatte, dass er sie durch seine Garde von unmündigen Jünglingen, die er "Hird" nannte, bespitzeln liess und aus anderen ähnlichen Gründen. Die Anhänger, die ihm blieben, sind vielfach Leute, die in den Augen des Volkes etwas Krankhaftes an sich haben. Die einzigen tüchtigen und lebensnahen, an die er sich jetzt bei einer Regierungsbildung wandte, oder die er vielmehr ohne ihr Wissen während ihrer Abwesenheit ernannte, Jonas Lie, der Polizeichef und Hvoslef, lehnten empört ab, weil sie an einer Regierung die sich auf die Bayonette einer fremden Macht stützte, nicht teilnehmen wollten.

Seinen früheren Anhängern machte Quisling noch 1937 den Vorwurf: "Diese Leute, die nun ausserhalb der Bewegung stehen, arbeiten, was ihre Ideen angeht, für einen extremen "Nazismus", den wir in unserer Bewegung nicht haben wollen, und den wir in unserem Lande nicht verwirklicht haben wollen, weder was das Ziel noch was die Methoden betrifft. Wir wollen keine geistesarme Kopie des Auslandes haben". Diese Leute sind aber heute gerade die, die zusammen mit "Fedrelandslaget", ja zusammen mit allen aktiven Persönlichkeiten aller Parteien und Klassen einig sind, dass eine innere Erneuerung des politischen Lebens in Norwegen nach dieser nationalen Erschütterung notwendig ist und zwar in Zusammenarbeit nicht nur der bürgerlichen und bäuerlichen Parteien sondern auch der Gewerkschaften. Das Blatt der Arbeiterpartei brauchte selber vor einigen Tagen die Pa-

role "Los vom Parlamentarismus".

Wenn es trotz dieser Einsicht zu keiner Hinwendung zu Quisling kommen kann, so liegt dies an der besonderen Eigentümlichkeit dieser Persönlichkeit. Quisling ist keine wirkliche Führernatur sondern eher schwankend und schüchtern. Er hat dabei ausserordentlich sympatische Züge, ist auf seinem militärischen Gebiet ein bedeutender Theoretiker und hat sich als Organisator des Nansenhilfswerkes in Russland während der Hungersnot als eine gütige und mitfühlende Natur gezeigt. Aber es fehlt ihm, wie seine besten früheren Mitkämpfer sagen, die Gabe, in ein persönliches Vetrauens- und Freundschaftsverhältnis zu seinen nächsten Unterführern zu kommen. Dazu komme sein krankhaftes Misstrauen und seine Unfähigkeit, in einer schwierigen Lage einen festen Beschluss zu fassen und sein Mangel an Willenskraft, um einen einmal gefassten Beschluss nun auch durchzuführen.

Nach all dem muss gesagt werden: Wir würden uns die Norweger für immer zu Feinden machen, wenn wir Quisling einsetzen oder für ihn eintreten würden, um ihm die Wege zur Macht zu ebnen. Schon die weit verbreitete Meinung, dass wir dies wieder beabsichtigen, bewirkt - neben zahlreichen anderen psychologischen Fehlern, die unsere mit den Verhältnissen noch nicht vertrauten Stellen fast täglich machen - dass es zu einem norwegischen Stichwort geworden ist:" Der Wunsch des Führers die Norweger zu gewinnen, wird durch seine eigenen Leute sabotiert!"

Solange Quisling und seine nächsten Anhänger, be-

sonders Dr. Harris Aall hier im Lande bleiben, wird ihre blosse Anwesenheit einen Krankheitsherd für ständige Entzündungen bedeuten. Unruhe und Argwohn werden bleiben. Da sich Quisling aber für die aussenpolitische Orientierung Norwegens im deutschen Sinne sehr eingesetzt hat und da besonders Aall schon im Weltkriege ein leidenschaftlicher Verteidiger unserer Sache im Krieg gegen England war, so müsste ihre unumgängliche Entfernung aus Norwegen in den ehrenvollsten Formen geschehen. Die grösste und lebenslängliche Leidenschaft im geistigen Dasein Aalls ist sein Kampf gegen die englische Seetyrannei. Ihr haben auch seine scharfsinnigen seerechtlichen Schriften und Abhandlungen gegolten. Sein abstrakter, dem wirklichen Leben und dem eigenen Volkstum entfremdeter Geist hat auf diesem Gebiet einer konstruktiven völkerrechtlichen Beweisführung sehr nützliches und wertvolles für uns geleistet. In dieser Richtung wäre er weiter einzusetzen. Und es müsste der Höhepunkt seines Lebens sein, Augenzeuge des Unterganges der britischen Seeherrschaft zu sein. Eine ehrenvolle Einladung an ihn und Quisling in das Führerhauptquartier und demnächst zur Besichtigung der eroberten Kanalhäfen wäre eine vielleicht angemessene Form für die Entfernung dieser für unsern Einfluss in diesem Lande so gefährlichen und zerstörenden Männer.

Der innere Umbau der norwegischen Politik und des norwegischen Staatswesens in der Richtung auf eine aussenpolitische und wirtschaftspolitische Angliederung an Deutschland kann dann erst recht beginnen.

Im Zeichen Quislings hätten wir nur ein amerikanisiertes , vom Profitgeist geleitetes Mitläufertum gewinnen können, also gerade nur die Elemente, die wir weltanschaulich am tiefsten verachten. Nach der entgültigen und deutlichen Ausschaltung von Quisling kann eine systematische Zusammenarbeit mit den wertvollsten Persönlichkeiten aller Parteien und Klassen angebahnt werden. Dies muss das erste Bemühen bei unserer Beieinflussung der norwegischen Willensbildung sein.

Die grosse Zurückhaltung, mit der uns heute noch gerade die wertvollen Elemente gegenüber stehen, hat ihren Hauptgrund darin, dass das politisch-militärische Verhältnis Deutschlands zu Norwegen noch ungeklärt ist. Gerade auf dieser Unklarheit bauen die Quislinganhänger ihre Agitation auf. Die staatsrechtlichen Konstruktionen von Dr. Aall, die ich z.T. schon erwähnte, gehen dahin, der Quislingpartei als der einzigen in Oslo zurückgebliebenen Partei auch die Eigenschaft zuzusprechen, dass sie das einzige vorhandenen legale Organ für den Volkswillen sei, denn durch die Registrierung der Parteien im Justizministerium seien die Parteien als solche legale Träger des Volkswillens. Die Tatsache, dass gerade diese Partei keine Stortingsabgeordnete hat wird damit beantwortet, dass sie sogar die Majorität in einem "unbetrogenen" norwegischen Volke nach vierwöchiger diktatorischer Aufklärungsarbeit erhalten würde. - Bei dem glühenden Hass, mit dem heute ganz Norwegen fast ausnahmslos die Quislingleute als Landesverräter und Separatisten in den Tod wünscht,

muss diese Vorspiegelung als der denkbar grösste Selbstbetrug angesprochen werden.

In Wirklichkeit gibt es einen sehr einfachen staatsrechtlichen Weg, um die politische Unklarheit zu beseitigen und um damit die einzige Voraussetzung zu schaffen, die für eine Bereitwilligkeit zur dauernden norwegischen Zusammenarbeit mit uns nötig ist. In Oslo und im besetzten Gebiet ist die Mehrheit der Mitglieder des Stortingspräsidiums anwesend. Diesen steht, da der Storting nicht aufgelöst ist, ohne weiteres das Recht zu, den Storting einzurufen. Fast alle Mitglieder des Storting, vermutlich sogar einige Vertreter des nichtsbesetzten Nordnorwegen, befinden sich aber im besetzten Gebiet. Ein so einberufener Storting hätte das alleinige und verfassungsmässige Recht, der bisherigen legalen Regierung Nygårdsvold das Vertrauen mit einfacher Mehrheit zu entziehen und entweder eine neue Regierung zu bilden oder vielleicht noch besser den Administrasjonsrat als geschäftsführende Regierung bis zur Neuwahl, die eigentlich im Oktober stattfinden soll, anzuerkennen. Storting und Regierung könnten dann den König (der kein Auflösungsrecht besitzt) auffordern, mit der Königlichen Familie nach Oslo zurückzukehren und mit Deutschland Frieden zu schliessen. Sollte der König sich weigern, so stünde dem Storting auch ohnedies das Recht zum Friedenschluss zu.

Die Zeit, die bis zur Neuwahl im Oktober ver-

streichen würde genügte, um den Erneuerungs- und Verjüngungsprozess in allen Parteien im Zeichen der Umorientierung in deutscher Richtung zur Reife kommen zu lassen. Wenn wir einen solchen Entwicklungsprozess wünschen, aus dem ein künftiges von Hass befreites Bündnisverhältnis hervorgehen würde, so brauchte von deutscher Seite eigentlich nur eine psychologische Voraussetzung geschaffen zu werden: Argwohn und Hass gegen uns und die darauf fussende Verhetzung durch gewisse chauvinistische unverantwortliche Einzelgänger müssten mit einem Schlage dadurch entkräftet werden, dass in einem nah bevorstehenden grossen historischen Augenblick der Führer dem norwegischen Volke die innere und territoriale Integrität Norwegens als Unterpfand der kommenden deutsch-norwegischen Zusammenarbeit anbietet.

Det Zeitpunkt dafür wäre gegeben durch den offensichtlich werdenen Zusammenbruch der englischen Seeherrschaft nach Einnahme der Kanalhäfen und Beginne der verschärften Blockierung auch der Süd- und Westküste Englands. Die territoriale Integrität schlösse dabei deutsche Flottenstützpunkte, wenn sie noch als notwendig erachtet werden sollten, nicht unbedingt aus, denn die norwegische Hauptsorge gilt der Integrität der Nordost-Grenze, also der Bewahrung Nordnorwegens bis Südvaranger als Teil des norwegischen Staatsgebietes.

Nordnorwegen ist das Kolonialgebiet und Zukunftland des Norwegertums und besitzt Reichtümer,

an deren Hebung innerhalb der deutschen künftigen Interessenssphäre auch wir das grösste wirtschaftliche Interesse haben sollten. Der Fischreichtum war schon in der Zeit, als die deutsche Hansa den Absatzmarkt in Bergen dafür schuf der Grund für die norwegische Besiedlung dieses nördlichsten Gebiets der germanischen Rasse. Die norwegische Geschichtsforschung hat neuerdings gegenüber eine frühere antihanseatischen Betrachtungsweise festgestellt, dass es geradezu der Hansa zu verdanken ist, dass diese Gebiete besiedelt werden konnten, weil durch die Hansa die norwegischen Fischer erst einen Abnehmer gewannen. Sonst wäre das Land damals an das konkurrierende Nowgorod und damit an Moskau gefallen... Nur durch die Kapitalkraft des gewaltigen deutschen Absatzmarktes könnte auch heute eine intensivere Bewirtschaftung Nord-Norwegens, wo noch Raum und Arbeit für eine Million Norweger (z.B. auch für norwegische Rückwanderer aus Amerika) vorhanden ist, schon in der nächsten Zukunft in die Wege geleitet werden. Die wirtschaftliche totale Umstellung Norwegens auf Deutschland würde damit zu einem Lebensinteresse des norwegischen Volkstums.

Aber auch weil Nordnorwegen heute noch Rückhaltspunkt der bisherigen Regierung und des Königs ist wäre die Besetzung Nordnorwegens eine wesentliche Voraussetzung für die innere Klärung der politischen Lage im bisherigen besetzten Gebiet.

Deutschland würde damit einfach zum tatsächlichen Beschützer Gesamtnorwegens werden und die Sorge, dass jene wertvollen Zukunftsgebiete etwa einer anderen (östlichen) Macht überlassen werden könnten, würde wegfallen.

Deutschland bietet aber mit einer solchen territorialen Integrität für Norwegen unter deutschem Schutz, ja schon mit der Erklärung dass eine solche Integrität gemeint ist und nicht die Absicht einer Preisgabe Nordnorwegens besteht, einen Preis, für den eine norwegische Gegenleistung erwartet werden kann. Auch in der endgültigen Zurückziehung Quislings liegt ein weiterer Preis, den Deutschland - ebenfalls im eigenen Interesse - anbieten sollte. Die norwegischen Gegenleistungen liegen eben in der angedeuteten Politik der im besetzten Gebiet vorhandenen legalen politischen Organe Norwegens.

Schon in der nächsten Zeit könnte diese parallelle Entwicklung unserer Aussenpolitik gegenüber Norwegen und der norwegischen Innenpolitik gegenüber uns angebahnt und vorbereitet werden. Der Weg dazu liegt, wie angedeutet, in der Fühlungnahme des Reichskommisars mit den geeigneten norwegischen Persönlichkeiten in offenen Aussprachen wie das norwegische Art ist, der nie die Uniform sondern nur die Persönlichkeit imponiert. Als die ersten geeigneten Vermittler auf norwegischer Seite sind naturgemäss die beiden Ehrengäste des Führers vom 20.April 1939 prädestiniert, die beide schon seit dem Weltkrieg man darf sagen lebenslänglich für die deutsch-norwegische

Zusammenarbeit gewirkt haben und doch zugleich echte Norweger sind: Fritjof Heyerdahl (Siemens Norsk A/S) und Victor Mogens. Der Dritte dieser Ehrengäste, Konsul Ringnes, ist bereits vom Administrationsrat zum Verbindungsmann zu den deutschen Behörden ernannt worden.

Von deutscher Seite würden dem Reichskommisar ebenfalls mehrere dafür prädestinierte Helfer zur Verfügung stehen. Nach einem Wort Bismarcks nützen die besten Ratschläge nichts, wenn die nicht auf die richtige Weise durchgeführt werden. Die richtige Weise ist aber Sache jenes Fingerspitzengefühls, wie es sich eben nun einmal nur durch eine jahrelange Kenntnis der Menschen und Verhältnisse und durch das daraus resultierende Verständnis für Ausdrucksformen und Gefühlsweise ergibt. Man kann den ständigen und täglichen Rat solcher Persönlichkeiten nicht durch irgend etwas anderes (am wenigsten durch schneidige Redensarten) ersetzen. Wenn man dieses psychologische Grundgesetz missachtet, ist man für die für Deutschland nachteiligen Folgen verantwortlich.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4

ASIA:

Oslossa olevan lähetystön rap. n:o 33

Pääkonsuli Nordberg

1017-40

3000—5—40 2196

OSLO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 11472/287

Oslo SSA 11 P:NÄ heinä KUUTA 1940.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

3362 he. 40
18/7-40
5 C4

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 33.

Lähetystö lähettää kunnioittaen tämän mukana Ministeriölle kuluvan vuoden raporttinsa n:o 33 aiheesta

"Uuden hallituksen muodostaminen."

Mannerheim

Pääkonsuli

UE 3: A 4.

O S L O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

SALAINEN.

RAPORTTI n:o 33.

Oslo ssa 10 p:nä heinä kuuta 19 40.

3362/40. 40

18/7-40

5 C4

ASIA: Uuden hallituksen muodostaminen.

Kuluvan kuun 4 päiväksi päivätyn raportin n:o 31 mukana lähetti lähetystö Ministeriölle otsikoidun memorandumin lopullisen tekstin, jonka Stortingetin puhemiehistö sai saksalaisten luvalla lähettää kuninkaalle ja ohella seuraa 22/6-40 laadittu ehdotus, jonka lähettämisen saksalaiset kielsivät, koska heidän pakoitustoimenpiteensä kävivät siitä liian selvästi ilmi ja siinä tehtiin tarkkaan selkoa neuvottelujen kulusta.

Lopullinen memorandumi, päivätty 27/6 julkaistiin Oslon lehdissä vasta 1^{5}/7, sen jälkeen kun kuninkaan kielteinen vastaus tuli täällä tunnetuksi, mutta silloinkin lyhennettynä. - Koko johdanto, johon sisältyi selvä kritiikki saksalaisten asettamaa Quislingin hallitusta vastaan, oli jätetty pois.

Kuninkaan vastauksen tekstiä, jonka kymmenet tuhannet olivat kuulleet Lontoon radiosta, ei

saatu julkaista kaikkien tiedoksi; se oli in extenso Ruotsin lehdistössä ja lie Ministeriön tiedossa; jos lähetystö saisi norjankielisen sanamuodon lähetetään se myöhemmin.

Stortingetin olisi pitänyt kokoontua 15/7, mutta hallituslistan laatimisessa on nähtävästi ollut niin monta vaikeutta, että kokous on lykätty 22-31/7 välille. - Saksalaiset vallanpitäjät tuntuvat olevan ymmällä, sillä eräät Norjassa kauan asuneet saksalaiset käyvät Oslon tunnetuimpien johtomiesten luona tiedustelemassa norjalaisten mielialoja. Eräs heistä on pariin kertaan käynyt erään arvovaltaisen, saksalaisten kiivaimman vastustajan luona esittämässä ministeriehdokaslistoja ja kysymässä neuvoja ehdokkaiden sopivaisuudesta, mutta kielteisellä tuloksella.

Pääkonsuli

Presidentskapets forslag til skrivelse

behandlet i Adm. råd 22/6 1940.

Etterat Oslo og de omliggende distrikter den 9 april og de følgende dager var blitt besatt av de tyske tropper, og hr. Vidkun Quisling under regjeringens fravær hadde ansett seg berettiget til å danne regjering, framstillet det seg for nordmenn av alle yrker og samfundsklasser i det besatte område som nödvendig under okkupasjonen å få etablert en ordning som sikret befolkningen mot unödige lidelser og samtidig opprettholdt Kongen og hans råd som landets eneste regjering. Av denne grund ble Administrasjonsrådet med de tyske myndigheters billigelse oppnevnt 15.april for å lede den civile forvaltning i de besatte områder. Det ble på forhånd gjort forsök på å komme i forbindelse med Deres Majestet for å få godkjent denne ordning. Da dette ikke lyktes, fant Höyesterett å burde foreta oppnevnelsen av rådet.

Dette skritt skapte ordnede forhold, og har gitt befolkningen den trygghet som er mulig under de herskende omstendigheter.

Etterat hele landet er besatt av tyske tropper og Kongen og regjeringen har forlatt landet, er det reist spörsmål om å endre denne ordning.

Administrasjonsrådet ble 13.juni underrettet om den nyordning som fra tysk side var påtenkt. Det forutsattes her at Stortinget straks skulle innkalles og treffe beslutning i henhold til en dagsorden hvor punkt 1 gjaldt avsettelse av regjeringen Nygaardsvold, punkt 2 avsettelse av Kongehuset (begrunnelse skulle nærmere dröftes), punkt 3 erklæring om ugyldighet for alle stortingsmandater hvis innehavere er i utlandet, punkt 4 bestemmelse om formuekonfiskasjon for dem som gjör gjeldende rettigheter i strid med punkt 1, 2 og 3, punkt 5 valg av ny forfatningsmessig regjering, punkt 6 bestemmelser om utsettelse av nyvalg til Stortinget. -dog ikke ut over 3 måneder etter fredsslutningen, punkt 7 fullmaktslov for regjeringen, derunder fullmakt for regjeringen til å oppnevne nye stortingsrepresentanter istedenfor bortfalte mandater. Etterat disse beslutninger var fattet skulle den tyske Reichskommissar kunngjöre bestemmelser fra der Führer om at rikskommissaren for de besatte områder tilbakekalles, og at det i steden oppnevnes en særlig befullmektiget (sendemann) til å vareta Tysklands interesser i staten kongeriket Norge.

Det ble av den tyske representant nevnt at post 1 og 2 i dagsordenen var ultimative, dog således at der kunne forhandles om formen. Det forlangtes at en ordning måtte være kommet i stand innen 17 juni klokken 20.

De medlemmer av Storingets presidentskap som har kunnet komme til stede, har derfor sammen med representanter for de 4 store politiske partier og Arbeidernes faglige landsorganisasjon vært samlet i Oslo siden 14 juni og hatt rådslagninger, delvis sammen med Administrasjonsrådet og representanter for næringslivet . Også Höesteretts justitiarius og Oslo biskop har vært tilkalt til en del möter.

Lördag 15 juni ble man enig om å oppnevne Justitiarius Berg, biskop Berggrav og sogenskriver Harbek til å före forhandlinger på grunnlag av en ordning som ikke ville stride mot vår forfatning. Disse fremsatte lördag aften forslag til en ordning, hvoretter Höesterett skulle oppnevne et Riksråd som skulle overta Regjeringens funksjoner forsåvidt angår forvaltningen innen landet. Stortinget skulle deretter innkalles for å godkjenne oppnevnelsen av Riksrådet og meddele dette den nödvendige fullmakt. I henhold til forhandlernes mandat avviste de kravene om at Stortinget skulle avsette Kongehuset og Regjeringen.

Det norske forslag ble fra tysk side ikke godtatt, og det var klart at videre forhandlinger på grunnlag av forhandlernes mandat ikke kunne före til noe resultat. De videre forhandlinger ble deretter overtatt av de tilstedeværende medlemmer av Stortingets presidentskap, forsterket med representanter for Höire og Bondepartiet. Efter nye rådslagninger ble söndag aften 16 juni framsatt et nytt forslag hvoretter Stortinget skulle oppnevne et Riksråd som midlertidig skulle overta de funksjoner som forfatningen har pålagt Kongemakten. Spörsmålet om d den endelige ordning av landets styre skulle utstå til fredsslutningen.

Fra tysk side ble også dette forslag erklært uantagelig. Den 17 juni fremkom et tysk utkast, som inneholdt de samme bestemmelser om opprettelsen av et riksråd som det norske forslag. Dessuten ble det krevet at Stortinget skulle vedta en erklæring om at regjeringen Nygaardsvold ikke lenger har Stortingets tillit og derfor ikke lenger kan godtas som regjering, og endelig krevdes at Stortinget skulle vedta en anmodning til Kongen om å gi avkall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner. Dersom svar på denne anmodning ikke fremkom innen 2 uker, skulle Riksrådet beholde Kongemaktens funksjoner.

Da meddelelsen om Frankrikes kapitulasjon var innlöpet, ble det fra norsk side antydet en utvei at fredsforhandlinger mellom Norge og Tyskland ble innledet, og at Kongemaktens stilling skulle bli avgjort ved fredsslutningen. Men heller ikke dette förte til noe.

Etter ytterligere forhandlinger mandag aften 17.juni og utover natten, og nye forhandlinger neste dag, fant Storingets Presidentskap, (Magnus Nilssen, Moseid, Neri Valen

og Thorvik) supplert med Lykke som representant for höyre, å måtte gå med på at Presidentskapet skulle rette en henstilling til Kongen om å gi avkall på sine forfatningsrettslige funksjoner for seg og sitt hus.

Den overenskomst som på denne måte er kommet i stand, har følgende ordlyd:

1. Den fullmakt som ble gitt regjeringen Nygaardsvold i möte 9 april er ugyldig.

2. Regjeringen Nygaardsvold kan ikke lenger godkjennes som regjering.

3. Da Kongen er utenfor landets grenser er han ute av stand til å utöve sine forfatningsrettslige funksjoner.

4. Riksrådet overtar inntil videre regjeringens forretninger og Kongens forfatningsrettslige funksjoner.

Nyvalg til Stortinget utsettes til etter fredsslutningen, idet det pålegges Riksrådet å anordne nyvalg så snart forholdene tillater det, men senest 3 måneder etter fredsslutningen.

5. De stortingsmedlemmer som for tiden befinner seg i utlandet blir ikke innkalt under resten av Stortingets funksjonstid og gis ikke adgang til å ta del i mötene.

6. Inntil nyvalg får Riksrådet fullmakt til i samsvar med punkt 4 å fatte alle vedtak som er påkrevet for landets vel.

7. Norges konstitusjonelle statsform som Kongerike skal bli stående i fremtiden.

Som det vil forståes er det dessverre tyskernes ufravikelige forutsetning for denne overenskomst at Kongen etterkommer henstillingen om å gi avkall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner.

Vi har under forhandlingene gjort det ytterste for å beholde vårt folkevalgte Kongehus. Alle som har deltatt i våre rådslagninger, derunder alle representanter for de 4 store partier, har enstemmig sluttet opp om denne linje, både fordi vi var oppfylt av takknemlighet overfor Kongen og hans hus og fordi vi mente denne linje best ville sikre vår forfatning og landets fremtid. Når vi - da det ikke lyktes oss å få dette krav gjennomfört - allikevel har funnet å måtte gå med på denne ordning som overfor er nevnt, er dette skjedd fordi vi anså

det nödvendig for å unngå uoverskuelige følger av den art at vi mente det var uforsvarlig å bringe dem over land og folk, og som ville bli avgjörende for landets fremtid.

Vi vet med visshet hvilke følelser denne vår henvendelse vil vekke i norske sinn. Men av hensyn til folkets velferd og landets fremtid har vi måttet böie oss for de uungåelige konsekvenser av de begivenheter som har funnet sted.

I tillit til at Deres Majestet vil forstå vår handlemåte ber vi om å få meddelt Deres Majestets beslutning innen juli.